

**DOKUMENT UZUPEŁNIAJĄCY DO PROGRAMU OCHRONY ŚRODOWISKA
DLA WOJEWÓDZCTWA MAZOWIECKIEGO DO 2030 ROKU**

Warszawa, 2022

Przedmiotowe opracowanie jest dokumentem uzupełniającym do *Programu ochrony środowiska Województwa Mazowieckiego do 2030 roku*, zwanego dalej Programem.

Niniejszy dokument uwzględnia wymagania zawarte w art. 43 ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz.U.2022.1029 t.j. z dnia 2022.05.16), dalej OOŚ.

Niniejszy dokument zawiera:

- I. **Uzasadnienie** – zgodnie z art. 42 ust. 2 ustawy OOŚ zawierające informacje o udziale społeczeństwa w postępowaniu oraz o tym, w jaki sposób zostały wzięte pod uwagę i w jakim zakresie zostały uwzględnione uwagi i wnioski zgłoszone w związku z udziałem społeczeństwa.
- II. **Podsumowanie** - zgodnie z art. 55 ust. 3 ustawy OOŚ - zawierające uzasadnienie wyboru przyjętego dokumentu w odniesieniu do rozpatrywanych rozwiązań alternatywnych, a także informację, w jaki sposób zostały wzięte pod uwagę i w jakim zakresie zostały uwzględnione:
 1. opinie właściwych organów;
 2. opinię Ministra Środowiska i Klimatu – w związku z art. 17 ust. 2 pkt 1 ustawy Prawo ochrony środowiska z dnia 27 kwietnia 2001 r. (Dz. U. z 2021 r. poz. 1973, z późn. zm.) wraz z informacją o uwzględnieniu bądź wyjaśnieniu przyczyn nieuwzględnienia uwag;
 3. propozycje dotyczące metod i częstotliwości przeprowadzania monitoringu skutków realizacji postanowień dokumentu.

Ad.I Uzasadnienie zawierające informacje o udziale społeczeństwa w postępowaniu oraz o tym, w jaki sposób zostały wzięte pod uwagę i w jakim zakresie zostały uwzględnione uwagi i wnioski zgłoszone w związku z udziałem społeczeństwa.

Konsultacje społeczne projektu *Programu* trwały od 30 czerwca 2022 r. do 21 lipca 2022 r.

Informujące o tym Zawiadomienie zostało umieszczone:

- na stronie internetowej Samorządu Województwa Mazowieckiego;
- na tablicy ogłoszeń w siedzibie UMWM;
- w Gazecie Wyborczej.

Ponadto informacja o konsultacjach społecznych wysłana została drogą elektroniczną do gmin i powiatów z terenu województwa mazowieckiego.

Projekt *Programu* został również przesłany do konsultacji Mazowieckiej Radzie Działalności Pożytku Publicznego¹.

Konsultacje społeczne projektu *Programu* trwały od 30 czerwca 2022 r. do 21 lipca 2022 r.

¹ Powołana zarządzeniem nr 18/15 Marszałka Województwa Mazowieckiego z dnia 27 stycznia 2015 r. w sprawie powołania członków Mazowieckiej Rady Działalności Pożytku Publicznego, zmienionym zarządzeniami Marszałka Województwa Mazowieckiego: zarządzeniem nr 205/20 z dnia 29 stycznia 2020 r., zarządzeniem nr 265/20 z dnia 14 lipca 2020 r., zarządzeniem nr 319/20 z dnia 30 października 2020 r., zarządzeniem nr 349/21 z dnia 19 stycznia 202 r., zarządzeniem nr 524/22 z dnia 8 marca 2022 r., zarządzeniem nr 561/22 z dnia 25 maja 2022 r. i zarządzeniem nr 599/22 z dnia 12 września 2022 r.

Tabela 1. Uwagi i wnioski zgłoszone podczas konsultacji społecznych

Lp.	Jednostka / instytucja	Część dokumentu do której odnosi się uwaga (rozdział/strona/punkt/załącznik; fragment tekstu projektu do którego odnoszą się uwagi)	Treść wyrażanej opinii, uwagi, wniosku oraz proponowany zapis do uwzględnienia w dokumencie	Uzasadnienie	Reakcja	Komentarz
1	Urząd m.st. Warszawy	Rozdział 1 Wstęp i założenia Syntetyczne informacje o realizacji Programu do roku 2022 str. 11	Usunięcie zapisu w rozdziale 1.2. dot. przedstawienia informacji o realizacji Programu do roku 2022 lub zastosowanie strzałek w poszczególnych podrozdziałach całego dokumentu zgodnie z zapisem.	W rozdziale metodycznym 1.2. jest informacja o stosowaniu strzałek w omawianiu zadań, które miały być realizowane na podstawie Programu do roku 2022. Takie ikonografii nie pojawiają się. Pojawia się za to opis działań.	Uwzględniono	Usunięto wskazany fragment ze względu na brak zastosowania przedstawionych w nim ikon.
2	Urząd m.st. Warszawy	Rozdział 1.3. Wojewódzkie dokumenty strategiczne, punkt dotyczący Programu ochrony powietrza dla strefy aglomeracji warszawskiej, w której został przekroczony poziom dopuszczalny dla pyłu zawieszonego PM2,5 oraz PM10 i dwutlenku azotu w powietrzu str. 18	W rozdziale Wojewódzkie dokumenty strategiczne przytoczono zapisy Uchwały Sejmiku Województwa Mazowieckiego nr 186/13 z 2013 r. oraz jej aktualizację z 2017 r., natomiast nie powołano się na obowiązujący dokument.	Sejmik Województwa Mazowieckiego 8 września 2020 r. przyjął uchwałę nr 115/20 w sprawie programu ochrony powietrza dla stref w województwie mazowieckim, w których zostały przekroczone poziomy dopuszczalne i docelowe substancji w powietrzu.	Nie uwzględniono	Uchwała nr 115/20 również została przywołana w rozdziale dot. wojewódzkich dokumentów strategicznych (s. 16).
3	Urząd m.st. Warszawy	Rozdział 3. Ocena stanu środowiska oraz priorytety jego ochrony Ogólna charakterystyka województwa „w województwie mazowieckim wpływ na warunki klimatyczne ma również centralne położenie aglomeracji warszawskiej, która powoduje podwyższenie temperatury 8,9.” str. 26	Jest to duży skrót myślowy. Warto rozwinąć zagadnienie oddziaływania aglomeracji warszawskiej na klimat.	Na występowanie zjawiska miejskiej wyspy ciepła składają się różne czynniki (np. mała przepuszczalność terenów, słabe przewietrzenie, klimatyzowane biurowce), które przy omawianiu klimatu, warto chociażby wymienić.	Nie uwzględniono	Istotą rozdziału jest ogólne przedstawienie całego województwa, w związku z tym postanowiono jedynie wymienić jeden z elementów, którym charakteryzuje się województwo. Na takim poziomie ogólności, nie sposób dokładnie przedstawić każdego elementu w sposób szczegółowy
4	Urząd m.st. Warszawy	Rozdział 3. Ocena stanu środowiska oraz priorytety jego ochrony 3.1 Ochrona klimatu i jakości powietrza str. 27	Analizowane są dane za 2021 – ostatnie dostępne. Brakuje analizy trendów (czy jest poprawa, czy znaczna, jaki potencjał np. w odniesieniu do norm).	Zasadne jest zobrazowanie szerszego kontekstu. Wykonanie wykresów byłoby najbardziej przejrzyste (jak w POŚ dla m.st. Warszawy)	Częściowo uwzględniono	W tabeli przedstawione zostały najbardziej aktualne dane - analogicznie do poprzedniej wersji POŚ, co pozwala na zachowanie spójności aktualizowanego dokumentu. Natomiast w części opisowej przeanalizowane zostały trendy w odniesieniu do poprzednich lat ("podobnie jak w ubiegłych latach", "istotną zmianą w porównaniu z rokiem 2020", "wzrost stężeń pyłu zawieszonego w 2021 roku w porównaniu z rokiem poprzedzającym (...)", "Przekroczenia poziomu dopuszczalnego dwutlenku azotu odnotowywane były również w latach wcześniejszych, z wyjątkiem roku 2020, kiedy poziom dopuszczalny określony dla stężenia średniorocznego został dotrzymany", "Było to pierwsze przekroczenie poziomu dopuszczalnego dla tego zanieczyszczenia w województwie mazowieckim". Z uwagi na zakres opracowania (obszar całego województwa) wykresy dla analizowanych zanieczyszczeń musiałyby być wykonane dla wszystkich 4 stref, co spowodowałoby zaburzenie układu całego dokumentu. Nie wydaje się zasadna aż tak dokładna prezentacja wyników rocznej oceny jakości powietrza w POŚ, który analizuje wiele obszarów środowiskowych na podobnym stopniu

Lp.	Jednostka / instytucja	Część dokumentu do której odnosi się uwaga (rozdział/strona/punkt/załącznik; fragment tekstu projektu do którego odnoszą się uwagi)	Treść wyrażanej opinii, uwagi, wniosku oraz proponowany zapis do uwzględnienia w dokumencie	Uzasadnienie	Reakcja	Komentarz
						szczegółowości - najistotniejsze zdaniem autorów są wnioski z tej oceny.
5	Urząd m.st. Warszawy	Rozdział 3. Ocena stanu środowiska oraz priorytety jego ochrony 3.1 Ochrona klimatu i jakości powietrza-(...) Wzrost stężeń pyłu zawieszonego w 2021 roku w porównaniu z rokiem poprzedzającym w znacznej mierze należy wiązać z warunkami meteorologicznymi skutkującymi zwiększoną emisją z ogrzewania domów i mieszkań w okresie jesienno-zimowym. str. 27	Nie tylko emisje z ogrzewania, ale i warunki meteo – wiatr i panująca susza – pylenie z przesuszonych pól uprawnych, unos wtórny z ulic itp., jak również niepodważalny jest wpływ zmniejszenia natężenia ruchu samochodowego podczas pandemii COVID-19.	W coraz większym stopniu odczuwana jest susza – konieczne jest podkreślenie jej negatywnych skutków nie tylko w kontekście gospodarki wodnej. Ponadto konieczne jest odnotowanie wpływu pandemii COVID-19 na stężenia zanieczyszczeń.	Częściowo uwzględniono	W dokumencie przywołano wnioski z rocznej oceny jakości powietrza jako główne przyczyny wzrostu stężeń pyłu PM10 ("wzrost stężeń w znacznej mierze należy wiązać z (...)"). Oczywiście na wielkość stężeń tego zanieczyszczenia wpływać może jednocześnie wiele czynników z różnych źródeł. Możliwe przyczyny zwiększonego zapylenia uzupełniono o skutki zmian klimatu - w tym susze. Wpływ pandemii COVID na zmniejszenie zanieczyszczeń komunikacyjnych odnotowano w przywołanym rozdziale w zdaniu: "Częściowo może to być wynik ograniczeń wprowadzonych w związku z pandemią COVID-19, skutkujących zmniejszonym przemieszczaniem się ludzi i tym samym ograniczeniem emisji zanieczyszczeń komunikacyjnych."
6	Urząd m.st. Warszawy	Rozdział 3. Ocena stanu środowiska oraz priorytety jego ochrony 3.1 Ochrona klimatu i jakości powietrza W celu obniżenia stężeń zanieczyszczeń powietrza do wartości docelowych oraz utrzymania dobrej jakości powietrza niezbędne jest kontynuowanie działań z zakresu gospodarki niskoemisyjnej. Należą do nich przede wszystkim: - rozbudowa centralnych systemów zaopatrzenia w energię cieplną i gazową; - wymiana starych kotłów (tzw. „kopciuchów”) i stosowanie paliw lepszych jakościowo; - termomodernizacja budynków; - stosowanie indywidualnych odnawialnych źródeł energii. str. 27	Zbyt mały nacisk jest kładziony na głęboką termomodernizację – wymiana samego źródła ciepła niekoniecznie przekłada się na poprawę efektywności energetycznej. Szczególnie w związku z potrzebą odchodzenia od paliw kopalnych (w tym również gazu sieciowego), coraz większe środki powinny być kierowane na źródła takie jak pompy ciepła, a w związku z tym - na instalacje niskotemperaturowe.	Wymiana źródła ciepła powinna być poprzedzana redukcją zapotrzebowania na energię (w przeciwnym razie montowane są przewymiarowane kotły). W wielu przypadkach najwłaściwszym rozwiązaniem będzie, oprócz wymiany okien i docieplenia, przejście na ogrzewanie powierzchniowe, co wiąże się z wysokimi nakładami na instalację. Temat ten nie został wystarczająco uwzględniony w opracowaniu.	Częściowo uwzględniono	W przywołanym fragmencie podsumowane są główne działania z zakresu gospodarki niskoemisyjnej, które mogą przyczynić się do ograniczenia emisji powierzchniowej. Zagadnienie dotyczące termomodernizacji, konieczności odejścia od paliw kopalnych oraz rozwoju OZE (w tym pomp ciepła) zostało również szerzej omówione w rozdziale 3.1.1.3. Odnawialne źródła energii i efektywność energetyczna oraz 3.1.1.2. Ochrona klimatu. Podkreślono konieczność realizacji głębokiej termomodernizacji.
7	Urząd m.st. Warszawy	Rozdział 3. Ocena stanu środowiska oraz priorytety jego ochrony Rozdział Ochrona klimatu i jakości powietrza, Emisja powierzchniowa (komunalna) str. 34	Powołano się na zapisy nieaktualnej uchwały antysmogowej z 2017 r. przywołując nakazy i zakazy, oraz terminy m.in. wymiany kotłów w województwie mazowieckim.	Sejmik Województwa Mazowieckiego 26 kwietnia 2022 r. przyjął uchwałę nr 59/22 zmieniającą uchwałę antysmogową z 2017 roku.	Uwzględniono	Akapit poniżej przywołana została uchwała zmieniająca z 2022 r. Wykreślono zapisy z pierwotnej uchwały.
8	Urząd m.st. Warszawy	Rozdział 3. Ocena stanu środowiska oraz priorytety jego ochrony 3.1.1. Diagnoza stanu istniejącego Emisja powierzchniowa (komunalna) str. 36	W celu obniżenia stężeń zanieczyszczeń powietrza do wartości docelowych oraz utrzymania dobrej jakości powietrza niezbędne jest kontynuowanie działań z zakresu gospodarki niskoemisyjnej.	Podejmowanie działań na rzecz obniżenia stężeń zanieczyszczeń w powietrzu bez wiarygodnego pomiaru oraz prowadzenia baz danych umożliwiających odczyt danych historycznych i ich porównanie, wydaje się	Częściowo uwzględniono	Działania monitoringowe są istotnym elementem zarządzania jakością powietrza w jednostkach samorządu terytorialnego. W przytoczonym fragmencie wymieniono główne zadania mające na celu ograniczenie emisji zanieczyszczeń ze źródeł komunalnych. Natomiast kwestia

Lp.	Jednostka / instytucja	Część dokumentu do której odnosi się uwaga (rozdział/strona/punkt/załącznik; fragment tekstu projektu do którego odnoszą się uwagi)	Treść wyrażanej opinii, uwagi, wniosku oraz proponowany zapis do uwzględnienia w dokumencie	Uzasadnienie	Reakcja	Komentarz
			Należą do nich przede wszystkim: <ul style="list-style-type: none"> • rozbudowa centralnych systemów zaopatrzenia w energię ciepłą i gazową; • wymiana starych kotłów (tzw. „kopciuchów”) i stosowanie paliw lepszych jakościowo; <ul style="list-style-type: none"> • termomodernizacja budynków; • stosowanie indywidualnych odnawialnych źródeł energii. 	oddalać od trendów wypracowanych i obecnych w dzisiejszym świecie. Analiza danych w czasie rzeczywistym daje jedyną możliwość do rzetelnego zastosowania mechanizmów ochronnych i odpowiednio szybkiej reakcji na stwierdzone zagrożenia. Udostępnienie danych w postaci otwartych danych o odpowiednim poziomie dojrzałości jest kluczowe tak dla rozwoju lokalnych inicjatyw proekologicznych, poważniejszych prac naukowych oraz wspiera rozwój innowacyjnych gałęzi biznesu nastawionego na ochronę środowiska.		monitoringu została uwzględniona w zaproponowanym zadaniu OP.6.1. Monitoring jakości powietrza oraz rozbudowa systemu monitoringu ze szczególnym uwzględnieniem obszarów przekroczeń.
9	Urząd m.st. Warszawy	Rozdział 3. Ocena stanu środowiska oraz priorytety jego ochrony Tabela 4. Długość ścieżek rowerowych i bus-pasów oraz liczba parkingów w systemie P&R w woj. mazowieckiem w latach 2016-2020 str. 37	Brakuje spójności zapisów między tekstem a informacjami prezentowanymi w tabeli. W tabeli przedstawiono wartości liczbowe zgodnie z tytułem. Natomiast w tekście, w którym powołano się na informacje z tabeli mowa, iż przedstawiono w niej wskaźniki efektywności 10 działań w zakresie ograniczenia emisji liniowej. Nie przytoczono jakie efekty w kontekście zmniejszenia się emisji liniowej przyniosły działania dot. wybudowania ścieżek rowerowych, bus-pasów, P&R.	Brakuje spójności między opisem tabeli a zawartymi w niej informacjami. Ponadto mowa w tym podrozdziale o ograniczeniach emisji, a we wcześniejszej części dokumentu stwierdza się, że powiększył się obszar z przekroczeniami. Kwestia ta wymaga wyjaśnienia.	Uwzględniono	Przeredagowano treść podrozdziału - opisano dane przedstawione w tabeli oraz rozbudowano informacje dotyczące przekroczeń i rodzajów działań niezbędnych do kontynuacji i intensyfikacji w celu poprawy jakości powietrza. Przedstawione w tabeli wskaźniki są wskaźnikami produktu, nie rezultatu - nie jest możliwe jednoznaczne opisanie jakie efekty przyniosły takie działania. Wskaźnikiem rezultatu jest jakość powietrza definiowana m.in. przez wielkość emisji zanieczyszczeń liniowych, w tym NOx, co opisane zostało powyżej. Nie jest możliwe bezpośrednie powiązanie ze sobą tych wskaźników.
10	Urząd m.st. Warszawy	Rozdział 3. Ocena stanu środowiska oraz priorytety jego ochrony Tabela 5. Emisja z zakładów szczególnie uciążliwych na terenie województwa mazowieckiego w latach 2016-2020 str. 39	Brakuje opisanie wskaźnika dotyczącego emisji zanieczyszczeń gazowych z zakładów szczególnie uciążliwych ogółem dla województwa mazowieckiego, którego to wartości rok do roku rosną.	Należy wyjaśnić co jest powodem rosnącej wielkości emisji zanieczyszczeń gazowych w woj. mazowieckim. Czy nie udało się zrealizować zaplanowanych inwestycji? A może zrealizowane nie przynoszą oczekiwanych rezultatów?	Częściowo uwzględniono	W części opisowej odniesiono się do wzrostu wartości wskaźnika dotyczącego emisji zanieczyszczeń gazowych: "Emisja zanieczyszczeń gazowych (ogółem) w ostatnich latach (2016-2019) wykazywała tendencję wzrostową. Dopiero w 2020 r. zanotowano spadek w stosunku do roku poprzedniego." Na podstawie danych pozyskanych na potrzeby opracowania raportu z realizacji poprzedniego POŚ ciężko wywnioskować co jest jednoznacznym powodem rosnącej emisji tych zanieczyszczeń. Świadczy to prawdopodobnie o rozbudowie już istniejących zakładów (nowe źródła emisji, istotne zmiany w produkcji itp.) lub budowie nowych zakładów będących źródłem emisji zanieczyszczeń gazowych. W dalszej części odniesiono się również do urządzeń ograniczających emisję zanieczyszczeń gazowych. Wzrost emisji zanieczyszczeń ze źródeł przemysłowych potraktowany został jako oczywisty efekt wzrostu uprzemysłowienia, stąd brak takich wniosków w treści Programu. Natomiast uzupełniono opis o informację co

Lp.	Jednostka / instytucja	Część dokumentu do której odnosi się uwaga (rozdział/strona/punkt/załącznik; fragment tekstu projektu do którego odnoszą się uwagi)	Treść wyrażanej opinii, uwagi, wniosku oraz proponowany zapis do uwzględnienia w dokumencie	Uzasadnienie	Reakcja	Komentarz
						może być przyczyną spadku wskaźnika w roku 2020 - taki trend może wynikać z ograniczenia działalności zakładów przemysłowych w czasie pandemii COVID-19.
11	Urząd m.st. Warszawy	Rozdział 3. Ocena stanu środowiska oraz priorytety jego ochrony Rozdział 3.1.1.2. Ochrona klimatu str. 43	Oprócz wymienionych regulacji zabrakło Konwencji Ramsarskiej o obszarach wodno-błotnych.	Regulacje dotyczące terenów torfowisk mają istotne znaczenie dla zmian klimatu. Osuszanie ich prowadzi do uwalniania zgromadzonego w torfie węgla w postaci nie tylko CO ₂ , ale i CH ₄ – gazu cieplarnianego o wyższym GWP (Global Warming Potential) niż CO ₂ .	Nie uwzględniono	W rozdziale wymienione zostały główne regulacje dotyczące zmian klimatu. Oczywiście nie jest to zamknięty katalog i istnieje jeszcze wiele innych dokumentów odnoszących się do problematyki ochrony klimatu, które można byłoby tu przywołać. Jednakże w celu zachowania spójności między poszczególnymi częściami POŚ, każdy obszar środowiskowy powinien być opisany na zbliżonym poziomie szczegółowości, a zagadnienie to zostało już uwzględnione w dość obszernym zakresie w stosunku do całości dokumentu. Obszary Ramsar w Polsce nie obejmują województwa mazowieckiego, stąd nie uznano za istotne przywoływania Konwencji Ramsarskiej jako kluczowej regulacji w tym zakresie w kontekście województwa.
12	Urząd m.st. Warszawy	Rozdział 3. Ocena stanu środowiska oraz priorytety jego ochrony 3.1.1.2 Ochrona klimatu str. 43	Brak zapisów o sektorze transportu.	Potencjał – nie tylko dla jakości powietrza, szczególnie w kontekście wykorzystania zielonego wodoru. Warto wspomnieć o działaniach związanych z likwidowaniem potrzeb transportowych (centra lokalne, dostępność usług, praca zdalna itp)	Uwzględniono	Uzupełniono rozdział o działaniach w sektorze transportu.
13	Urząd m.st. Warszawy	Rozdział 3. Ocena stanu środowiska oraz priorytety jego ochrony Rozdział 3.1.1.2. Ochrona klimatu str. 43	Przytoczono, że do głównych naturalnych zmian klimatu należy „aktywność wulkaniczna”.	Należy wyjaśnić jak aktywność wulkaniczna wpłynęła na zmianę klimatu w województwie mazowieckim.	Częściowo uwzględniono	Informacje dotyczące przyczyn zmian klimatu stanowią niejako wprowadzenie do tematu. Ze względu na swoją skalę, aktywność wulkaniczna wpływa na globalne ocieplenie, co oczywiście ciężko odnieść bezpośrednio do terenu Polski czy tym bardziej pojedynczego województwa. W związku z uwagą, która wskazuje że zagadnienie to może być mylące dla czytelnika, usunięto fragment dotyczący naturalnych przyczyn zmian klimatu.
14	Urząd m.st. Warszawy	Rozdział 3. Ocena stanu środowiska oraz priorytety jego ochrony Tabela 7. Wykaz instalacji wykorzystujących OZE w woj. mazowieckim w 2021 r. str. 48	Brakuje informacji czy przytoczona liczba instalacji dotyczy sfery tylko publicznej czy również uwzględnia instalacje na/przy budynkach prywatnych.	Należy uzupełnić, czego dotyczą prezentowane w tabeli dane.	Uwzględniono	Uzupełniono. Zgodnie z informacjami otrzymanymi od URE dane te nie uwzględniają mikroinstalacji i energii wytwarzanej przez prosumentów.
15	Urząd m.st. Warszawy	Rozdział 3. Ocena stanu środowiska oraz priorytety jego ochrony 3.1.1.2 Ochrona klimatu Szacuje się, że na terenie Unii Europejskiej sektor budownictwa odpowiada za około 40% całkowitego zużycia energii, a zatem kwestie efektywności energetycznej budynków należy traktować priorytetowo, ponieważ właśnie w tym sektorze efekty	Zielone dachy i elewacje są bardzo istotnym narzędziem, ale zapisy nie są wystarczające (nie powinny się skupiać na zielonych dachach pomijając kwestie „standardowej” termomodernizacji).	Wymiana źródła ciepła powinna być poprzedzona redukcją zapotrzebowania na energię (w przeciwnym razie montowane są przewymiarowane kotły). W wielu przypadkach najważniejszym rozwiązaniem będzie, oprócz wymiany okien i docieplenia, przejście na ogrzewanie powierzchniowe, co wiąże się w wysokimi nakładami na instalację.	Częściowo uwzględniono	Potrzeba termomodernizacji wskazana została we wcześniejszym akapicie, natomiast kwestie stosowania działań opartych na przyrodzie (NBS) stanowią pewne uzupełnienie działań w zakresie standardowej termomodernizacji. Istotne jest podkreślenie potrzeb realizowania działań adaptacyjnych do zmian klimatu równoległe do działań mitygacyjnych. Autorzy opracowania nie pomijają jednak kwestii związanych z działaniami

Lp.	Jednostka / instytucja	Część dokumentu do której odnosi się uwaga (rozdział/strona/punkt/załącznik; fragment tekstu projektu do którego odnoszą się uwagi)	Treść wyrażanej opinii, uwagi, wniosku oraz proponowany zapis do uwzględnienia w dokumencie	Uzasadnienie	Reakcja	Komentarz
		w zakresie oszczędności energii mogą być największe30. Istotny wpływ na poprawę efektywności energetycznej budynków mają działania polegające na zakładaniu zielonych dachów i elewacji, które dodatkowo pełnią kluczową rolę w adaptacji do zmian klimatu na terenach o gęstej zabudowie. str. 49		Temat ten nie został wystarczająco uwzględniony w opracowaniu.		technicznymi, które są uwzględnione w wielu miejscach opracowania jako główne, niezbędne do realizacji.
16	Urząd m.st. Warszawy	Rozdział 3. Ocena stanu środowiska oraz priorytety jego ochrony W rozdziale 3.1.1.3. zapisy dot. ubóstwa energetycznego str. 49	Przedstawiono zjawisko ubóstwa energetycznego na poziomie kraju. Brakuje informacji jak to zjawisko wygląda w województwie mazowieckim.	Należy scharakteryzować zjawisko ubóstwa energetycznego dla woj. mazowieckiego.	Częściowo uwzględniono	Na potrzeby opracowywania dokumentu rozpoznano i przeanalizowano problem ubóstwa energetycznego w województwie mazowieckim na tle kraju. Zgodnie z przedstawionymi w POŚ informacjami, województwo mazowieckie należy do regionów o najmniejszym stopniu ubóstwa energetycznego, co zostało opisane i uargumentowane. Jednak biorąc pod uwagę powyższe, problem ten nie jest szerzej opisywany w literaturze i brak jest danych które mogłyby posłużyć do szerszej charakterystyki tego zjawiska w skali województwa.
17	Urząd m.st. Warszawy	Rozdział 3. Ocena stanu środowiska oraz priorytety jego ochrony 3.1.3 Analiza SWOT str. 50	Mocne strony: wymieniono rozbudowaną sieć gazową. W związku z koniecznością odchodzenia od paliw kopalnych, podejście wymaga weryfikacji Słabe strony: Systemy ogrzewania indywidualnego oparte na spalaniu niskiej jakości paliw stałych w kotłach o niskiej efektywności Duża energochłonność budynków, ciepłownictwa i oświetlenia zewnętrznego –nieefektywne wykorzystanie energii Proponujemy dodać kwestię instalacji oraz jakość systemów przesyłowych energii elektryczne.	Odchodzenie od gazu będzie się wiązać z kosztownymi inwestycjami.	Częściowo uwzględniono	Pod kątem jakości powietrza należy uznać taki stan jako pozytywny i jest to mocna strona. Rosnące koszty oraz niepewność dostaw surowców energetycznych oczywiście będzie skutkować dalszymi inwestycjami i kolejnymi zmianami źródeł ogrzewania, co z pewnością będzie kosztowne, ale również pozytywnie wpłynie na jakość powietrza i ochronę klimatu. Uzupełniono słabe strony o kwestię jakości systemów przesyłowych energii.
18	Urząd m.st. Warszawy	Tabela 9. Analiza SWOT w obszarze: ochrona klimatu i jakości powietrza str. 50	Proponujemy dodać zapisy: Słabe strony 1.Zbyt powolny rozwój sieci ciepłowniczej w gminach miejsko-wiejskich i wiejskich (średnie i małe miasta). 2. Zbyt powolny rozwój sieci gazowniczej w gminach miejsko-wiejskich i wiejskich (średnie	Bez prawidłowej szerokiej diagnozy POŚ będzie niekompletny. Wskazane jest, aby jak najszybciej wyeliminować indywidualne sposoby zabezpieczenia ciepła i paliwa. Błękitno-zielona infrastruktura promowana jest w dużych ośrodkach urbanistycznych,	Uwzględniono	

Lp.	Jednostka / instytucja	Część dokumentu do której odnosi się uwaga (rozdział/strona/punkt/załącznik; fragment tekstu projektu do którego odnoszą się uwagi)	Treść wyrażonej opinii, uwagi, wniosku oraz proponowany zapis do uwzględnienia w dokumencie	Uzasadnienie	Reakcja	Komentarz
			i małe miasta). Zagrożenia 1. Powstawanie „miejskich wysp ciepła” nawet w centrach małych miejscowości.	a z przedstawionych danych wynika, że należy ją rozwijać również w gminach miejsko-wiejskich i wiejskich (w centrach tych gmin).		
19	Urząd m.st. Warszawy	Rozdział 3. Ocena stanu środowiska oraz priorytety jego ochrony 3.1.3. Analiza SWOT w obszarze: ochrona klimatu i jakości powietrza, część dot. zagrożeń str. 51	Proponujemy dodać punkt: Utrudniony dostęp do paliw, w tym do węgla wysokiej, jakości będący skutkiem wojny i brakiem wcześniejszej dywersyfikacji źródeł paliw.	Zagrożenia powinny obejmować także uwarunkowania zewnętrzne, tzn. rosnącą inflację, za którą podąża wzrost cen zarówno paliw, jak i materiałów budowlanych (potrzebnych m.in. do ocieplania budynków) oraz sprzętów (np. nowoczesnych pieców), i utrudniony dostęp do węgla wysokiej jakości (spowodowany wojną w Ukrainie i sankcjami nakładanymi na Rosję). Może to przyczynić się do zwiększenia spalania węgla niskiej jakości oraz śmieci, a w konsekwencji opóźnić zamierzone w uchwale antysmogowej cele – w dłuższej perspektywie, a w krótszej – zwiększyć lokalnie poziom zanieczyszczenia powietrza.	Uwzględniono	
20	Urząd m.st. Warszawy	Rozdział 3. Ocena stanu środowiska oraz priorytety jego ochrony 3.1.3. Analiza SWOT w obszarze: ochrona klimatu i jakości powietrza, część dot. zagrożeń str. 51	Szanse „Przestrzeganie zapisów uchwały antysmogowej dla Mazowsza”, „Wsparcie rozwoju przyjaznej środowisku infrastruktury transportowej” i „Wdrażanie ekoinnowacyjnych rozwiązań w zakresie ochrony powietrza” powinny zostać przeniesione do mocnych stron.	Są to czynniki wewnętrzne, na które woj. mazowieckie ma wpływ. Może zachęcać mieszkańców do realizacji zapisów oraz egzekwować ich wypełnianie, prowadzić inwestycje związane z transportem oraz ochroną powietrza. Jeżeli czynniki dotyczą szczebla krajowego warto byłoby to sprecyzować.	Nie uwzględniono	Analiza SWOT była konsultowana z UMWM i dostosowywana do sugestii zamawiającego w następujący sposób: W mocnych stronach przytaczano tylko te inwestycje/zjawiska, które zostały już zrealizowane i są cechą obecnego stanu danego komponentu środowiska. Jeżeli inwestycja jest niezrealizowana lub dopiero planowana (spodziewane zjawisko przyszłe) należy uznawać ją za szansę, ponieważ jako niezrealizowana nie przyczynia się do poprawy aktualnego stanu środowiska. Ponadto wszelkie dokumenty, plany, programy i strategie oraz umocowania prawne należy rozpatrywać w zakresie czynników zewnętrznych (jako szansa lub zagrożenie), ponieważ nie są one rzeczywistym opisem zastanej sytuacji lub charakterystyki stanu danego komponentu środowiska. Ponadto zapisy dotyczące niskiego poziomu świadomości ekologicznej nie są słabą stroną - brak edukacji ekologicznej jest zagrożeniem, ponieważ poprzez niewiedzę stan środowiska naturalnego może ulec pogorszeniu.
21	Urząd m.st. Warszawy	Rozdział 3. Ocena stanu środowiska oraz priorytety jego ochrony Tabela 9. Analiza SWOT w obszarze: ochrona klimatu i jakości powietrza str. 51	Zagrożenie „Niska świadomość ekologiczna mieszkańców, szczególnie w zakresie indywidualnych systemów ogrzewania i adaptacji do zmian klimatu” powinno zostać przeniesione do słabych stron.	Mieszkańcy są zasobem wewnętrznym województwa. Można prowadzić kampanie edukacyjne lub zasady, które sprawią, że będą oni w posiadaniu wiedzy na wymieniony temat.	Nie uwzględniono	Analiza SWOT była konsultowana z UMWM i dostosowywana do sugestii zamawiającego w następujący sposób: W mocnych stronach przytaczano tylko te inwestycje/zjawiska, które zostały już zrealizowane i są cechą obecnego stanu danego komponentu środowiska.

Lp.	Jednostka / instytucja	Część dokumentu do której odnosi się uwaga (rozdział/strona/punkt/załącznik; fragment tekstu projektu do którego odnoszą się uwagi)	Treść wyrażanej opinii, uwagi, wniosku oraz proponowany zapis do uwzględnienia w dokumencie	Uzasadnienie	Reakcja	Komentarz
						Jeżeli inwestycja jest niezrealizowana lub dopiero planowana (spodziewane zjawisko przyszłe) należy uznawać ją za szansę, ponieważ jako niezrealizowana nie przyczynia się do poprawy aktualnego stanu środowiska. Ponadto wszelkie dokumenty, plany, programy i strategie oraz umocowania prawne należy rozpatrywać w zakresie czynników zewnętrznych (jako szansa lub zagrożenie), ponieważ nie są one rzeczywistym opisem zastanej sytuacji lub charakterystyki stanu danego komponentu środowiska. Ponadto zapisy dotyczące niskiego poziomu świadomości ekologicznej nie są słabą stroną - brak edukacji ekologicznej jest zagrożeniem, ponieważ poprzez niewiedzę stan środowiska naturalnego może ulec pogorszeniu.
22	Urząd m.st. Warszawy	Rozdział 3. Ocena stanu środowiska oraz priorytety jego ochrony 3.1.3. Analiza SWOT i obszary problemowe „Wśród mocnych stron województwa w dziedzinie ochrony klimatu i jakości powietrza warto wymienić sukcesywny rozwój sieci gazowej i ciepłowniczej oraz rosnący udział odnawialnych źródeł energii. Słabą stroną jest przede wszystkim funkcjonowanie dużej liczby systemów ogrzewania indywidualnego opartych na spalaniu niskiej jakości paliw stałych w kotłach o niskiej efektywności. Według danych Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska i Urzędu m.st. Warszawa od 1 stycznia do 10 marca 2022 r. w stolicy zlikwidowano zaledwie osiem „kopciuchów”, tj. kotłów z klasą 1 i 2 oraz kotłów bez podanego oznaczenia. Do wymiany pozostało nadal 10 803 pozaklasowych kotłów na węgiel i drewno, w tym 479 kotłów w zasobach urzędu miejskiego.” str. 51	Skrócenie zapisu do: „Wśród mocnych stron województwa w dziedzinie ochrony klimatu i jakości powietrza warto wymienić sukcesywny rozwój sieci gazowej i ciepłowniczej oraz rosnący udział odnawialnych źródeł energii. Słabą stroną jest przede wszystkim funkcjonowanie dużej liczby systemów ogrzewania indywidualnego opartych na spalaniu niskiej jakości paliw stałych w kotłach o niskiej efektywności.”	Dokument dot. całego województwa, a nie tylko Warszawy. W tym miejscu powinna znaleźć się informacja, ile źródeł ciepła dla klasy 3, 4 lub 5 jest nadal użytkowanych na terenie całego województwa. Podawanie statystyki dot. liczby likwidowanych źródeł ciepła w okresie grzewczym nie jest właściwe.	Uwzględniono	Usunięto zapis dotyczący wymiany "kopciuchów" w stolicy województwa.
23	Urząd m.st. Warszawy	Rozdział 3. Ocena stanu środowiska oraz priorytety jego ochrony tiret 7 „1 stycznia do 10 marca 2022 r. w stolicy zlikwidowano zaledwie osiem „kopciuchów”, str. 51	Wybrany zakres czasowy jest niereprezentatywny dla procesu, który ma ilustrować.	Wybrany zakres dat niczego tu nie obrazuje, może prócz oczywistej niechęci do wymiany źródła ciepła w środku sezonu grzewczego. W 2021 wymieniono w Warszawie 1396 kopciuchów. Stały trend wskazuje, że w 2022 wymian będzie więcej.	Uwzględniono	Zapis usunięto.
24	Urząd m.st. Warszawy	Rozdział 3. Ocena stanu środowiska oraz priorytety jego ochrony	Przytoczono dane dot. liczby zlikwidowanych „kopciuchów” oraz liczbę	Dla pełnej charakterystyki wyzwania dotyczące wymiany „kopciuchów”	Uwzględniono	Pozyskano dane od Wydziału Emisji i Ochrony Powietrza UMWM, jednak ze względu na dużą niepewność

Lp.	Jednostka / instytucja	Część dokumentu do której odnosi się uwaga (rozdział/strona/punkt/załącznik; fragment tekstu projektu do którego odnoszą się uwagi)	Treść wyrażanej opinii, uwagi, wniosku oraz proponowany zapis do uwzględnienia w dokumencie	Uzasadnienie	Reakcja	Komentarz
		W rozdziale 3.1.1.3. dane dotyczące wymiany „kopciuchów” str. 51	tych które pozostają do wymiany, ale tylko dla m.st. Warszawy. Natomiast brakuje danych opisujących tę kwestię we wszystkich powiatach województwa mazowieckiego. Bez danych dla całego województwa trudno wnioskować o wielkości potrzeb i wyzwań związanych z wymianą pozaklasowych kotłów.	niezbędne jest uzupełnienie danych dla całego województwa.		i niedoszacowanie danych w zakresie ilości zlikwidowanych "kopciuchów" przywołano jedynie ilość kotłów zidentyfikowanych do wymiany. Zgodnie z informacjami od UMWM dane w zakresie zlikwidowanych kotłów zostały przekazane przez jst i mogą nie obejmować danych zawartych w CEEB (prowadzone przez GUNB), danych z WFOŚiGW o inwestycjach wymienionych w ramach Czystego Powietrza a także kotłów wymienionych indywidualnie przez mieszkańców. We wcześniejszych latach takie dane były zbierane w różnych układzie przez różne instytucje i nie ma możliwości ich zagregowania.
25	Urząd m.st. Warszawy	Rozdział 3. Ocena stanu środowiska oraz priorytety jego ochrony pkt. 3.1.4 punkt 3 „stref ograniczonego transportu” str. 52	„stref czystego transportu”	Bezpieczniej postąpić się pojęciem "stref czystego transportu" (zdefiniowanym w "Ustawie o elektromobilności i paliwach alternatywnych" i powszechnie funkcjonującym). Ewentualnie "ograniczonego ruchu", ale chyba nie o to w tym zapisie chodziło.	Częściowo uwzględniono	Zapis pochodzi ze strategicznych dokumentów województwa - w tym POP. Mowa o strefach obejmujących ograniczenie dla pojazdów dostawczych, ciężarowych i pojazdów transportu zbiorowego w zależności od standardów emisyjnych. Strefy czystego transportu również warto uwzględnić w tych działaniach - uzupełniono zapis.
26	Urząd m.st. Warszawy	Rozdział 3. Ocena stanu środowiska oraz priorytety jego ochrony W rozdziale 3.1.3. zapis dot. emisji napywowej z województw ościennych str. 52	W kwestii emisji napywowej z województw ościennych mowa jest, że władze województwa mazowieckiego nie mają bezpośredniego wpływu na ten rodzaj emisji, przy czym nie wskazano nawet tych pośrednich jakim jest m.in. współpraca.	Należy wskazać choćby pośrednie środki jakimi jest w tym przypadku współpraca województw sąsiadujących, które przyczynią się do poprawy jakości powietrza.	Uwzględniono	
27	Urząd m.st. Warszawy	Rozdział 3. Ocena stanu środowiska oraz priorytety jego ochrony 3.1.4. Cele główne i kierunki interwencji Podstawowym celem zaplanowanych działań jest osiągnięcie standardów jakości powietrza w strefach województwa mazowieckiego, w których poziomy dopuszczalne i docelowe substancji są przekroczone. Tabela 10 str. 53	Brakuje nacisku na redukcję emisji gazów cieplarnianych.	Zaproponowane zapisy nie uwzględniają konieczności redukcji emisji gazów cieplarnianych.	Uwzględniono	Zadania przyczyniające się do redukcji emisji gazów cieplarnianych zostały uwzględnione w ramach celu "Poprawa jakości powietrza przy zapewnieniu bezpieczeństwa energetycznego w kontekście zmian klimatu". Podkreślono konieczność redukcji gazów cieplarnianych jako podstawowy cel działań w dziedzinie OP we wskazanym akapicie.
28	Urząd m.st. Warszawy	Rozdział 3. Ocena stanu środowiska oraz priorytety jego ochrony 3.2.1. Diagnoza stanu istniejącego, Tabela 11, Dla miast powyżej 100 tys. mieszkańców, wiersz pierwszy „Program ochrony środowiska przed hałasem dla m.st. Warszawy Uchwała nr LXXIV/2009/2018 Rady m.st. Warszawy z dnia 27 września 2018 r.” str. 54	„Program ochrony środowiska przed hałasem dla m.st. Warszawy Uchwała nr LXXIV/2099/2018 Rady m.st. Warszawy z dnia 27 września 2018 r.”	Nieprawidłowy numer uchwały, zamiast LXXIV/2009/2018 powinno być LXXIV/2099/2018.	Uwzględniono	

Lp.	Jednostka / instytucja	Część dokumentu do której odnosi się uwaga (rozdział/strona/punkt/załącznik; fragment tekstu projektu do którego odnoszą się uwagi)	Treść wyrażanej opinii, uwagi, wniosku oraz proponowany zapis do uwzględnienia w dokumencie	Uzasadnienie	Reakcja	Komentarz
29	Urząd m.st. Warszawy	Rozdział 3. Ocena stanu środowiska oraz priorytety jego ochrony str. 56	Urząd Miasta Płocka wykonał pomiary obwodnicy Płocka. W wynikach pomiarów w ostatnim punkcie możemy mówić o przekroczeniu wartości w punkcie pomiarowym w Sochaczewie.	Jest to przekłamanie w dokumencie/przekłamanie badań, ponieważ Sochaczew znajduje w odległości ponad 50km od obwodnicy Płocka i dlatego jest przytoczone przekroczenie pomiarów w Sochaczewie skoro badania dotyczą obwodnicy Płocka.	Częściowo uwzględniono	Wypunktowane wyniki dotyczą wszystkich przeprowadzonych badań, nie tylko dla obwodnicy Płocka. Zmodyfikowano zapis, żeby był bardziej precyzyjny.
30	Urząd m.st. Warszawy	Rozdział 3. Ocena stanu środowiska oraz priorytety jego ochrony 3.2.1.2. Hałas kolejowy, „W 2020 r. pomiary hałasu kolejowego zostały wykonane przez GIOŚ w 4 punktach: • wzdłuż linii kolejowej nr 12 (Skierniewice - Łuków) - punkt pomiarowy zlokalizowany w miejscowości Trąbki (powiat garwoliński, gmina Pilawa) i punkt pomiarowy krótkookresowy zlokalizowany w miejscowości Piotrowice (powiat grodzki, gmina Żabia Wola);” str. 58	„W 2020 r. pomiary hałasu kolejowego zostały wykonane przez GIOŚ w 4 punktach: • wzdłuż linii kolejowej nr 12 (Skierniewice - Łuków) - punkt pomiarowy zlokalizowany w miejscowości Trąbki (powiat garwoliński, gmina Pilawa) i punkt pomiarowy krótkookresowy zlokalizowany w miejscowości Piotrkowice (powiat grodzki, gmina Żabia Wola)”	Nieprawidłowa nazwa miejscowości – miejscowość w gminie Żabia Wola to Piotrkowice.	Uwzględniono	
31	Urząd m.st. Warszawy	Rozdział 3. Ocena stanu środowiska oraz priorytety jego ochrony 3.2.1.3. Hałas lotniczy, „W 2017 r. opracowany został Program ochrony środowiska przed hałasem dla terenów poza aglomeracjami, tj. obszaru Portu Lotniczego im. F. Chopina w Warszawie zaliczanego do obiektów, których eksploatacja może powodować negatywne oddziaływanie akustyczne.” str. 58	„W 2020 r. opracowany został Program ochrony środowiska przed hałasem dla terenów poza aglomeracjami, tj. obszaru Portu Lotniczego im. F. Chopina w Warszawie zaliczanego do obiektów, których eksploatacja może powodować negatywne oddziaływanie akustyczne.”	Nieprawidłowy rok opracowania Programu ochrony środowiska przed hałasem dla terenów poza aglomeracjami, tj. obszaru Portu Lotniczego im. F. Chopina w Warszawie zaliczanego do obiektów, których eksploatacja może powodować negatywne oddziaływanie akustyczne – program jest z 2020 roku.	Uwzględniono	
32	Urząd m.st. Warszawy	Rozdział 3. Ocena stanu środowiska oraz priorytety jego ochrony 3.2.1.2. „Hałas kolejowy” str. 59	3.2.1.2. Hałas szynowy	Nieprawidłowe sformułowanie tytułu – poza hałasem kolejowym w opisywanym rozdziale jest jeszcze hałas tramwajowy.	Uwzględniono	
33	Urząd m.st. Warszawy	Rozdział 3. Ocena stanu środowiska oraz priorytety jego ochrony 3.2.2. Syntetyczna informacja o realizacji Programu do roku 2022, „Zadanie dotyczyło opracowywania map akustycznych, które aktualizowane są co 5 lat. Zadanie zrealizowano w 2017 r., w związku z tym, w ostatnim raportowanym okresie nie było konieczności opracowywania.	„Zadanie dotyczyło opracowywania map akustycznych, które aktualizowane są co 5 lat. Zadanie zrealizowano w 2017 r., w związku z tym, w ostatnim raportowanym okresie nie było konieczności opracowywania. W latach 2017-2018 przeznaczono na ich realizację ok. 1 580 935 zł, w tym 1 173 tys. zł na ocenę stanu akustycznego środowiska.”	Kwota przeznaczona na realizację map akustycznych nie powinna zawierać słowa „tys.”	Nie uwzględniono	Kwoty przyjęto na podstawie Raportu z realizacji Programu Ochrony Środowiska Województwa Mazowieckiego za lata 2017 – 2018 przyjętego Uchwałą 291/107/20 Zarządu Województwa Mazowieckiego z dnia 25 lutego 2020 r. (Tabela 85, str. 154).

Lp.	Jednostka / instytucja	Część dokumentu do której odnosi się uwaga (rozdział/strona/punkt/załącznik; fragment tekstu projektu do którego odnoszą się uwagi)	Treść wyrażonej opinii, uwagi, wniosku oraz proponowany zapis do uwzględnienia w dokumencie	Uzasadnienie	Reakcja	Komentarz
		w latach 2017-2018 przeznaczono na ich realizację ok. 1 580 935 tys. zł, w tym 1 173 tys. zł na ocenę stanu akustycznego środowiska.” str. 61				
34	Urząd m.st. Warszawy	Rozdział 3. Ocena stanu środowiska oraz priorytety jego ochrony 3.2.3. Analiza SWOT i obszary problemowe, Tabela 17. Analiza SWOT w obszarze: zagrożenia hałasem, str. 61	Jako słabe strony należy dodać „wysokie narażenie na hałas powodowany przez komunikację, w tym głównie hałas drogowy”.	Na hałas drogowy jest narażonych najwięcej mieszkańców miast.	Uwzględniono	
35	Urząd m.st. Warszawy	Rozdział 3. Ocena stanu środowiska oraz priorytety jego ochrony Tabela 17. Analiza SWOT w obszarze: zagrożenia hałasem str. 61	Szanse i zagrożenia powinny być przeniesione analogicznie do mocnych i słabych stron.	Czynniki są wewnętrzne, dotyczą zasobów województwa lub decyzji, które mogą być podjęte w jego zakresie.	Nie uwzględniono	Analiza SWOT nie opiera się wyłącznie na wewnętrznym lub zewnętrznym charakterze ocenianych zjawisk. Jak wskazano w rozdziale dot. metodyki opracowania, sygnale to przede wszystkim zjawiska i tendencje w otoczeniu elementu środowiska, które gdy odpowiednio wykorzystane staną się impulsem podniesienia jego jakości, osłabią zagrożenia i umożliwią realizację koncepcji zrównoważonego rozwoju. Zagrożenia natomiast to wszystkie czynniki zewnętrzne (w tym, lecz niewyłącznie, spoza obszaru województwa), które są postrzegane jako bariery dla podniesienia jakości środowiska i realizacji koncepcji zrównoważonego rozwoju.
36	Urząd m.st. Warszawy	Rozdział 3. Ocena stanu środowiska oraz priorytety jego ochrony Tabela 19 Ochrona klimatu i jakości powietrza. OP Kierunki interwencji str. 63	Proponujemy dodać zapis: OP 7 Przyspieszenie budowy i rozbudowy systemów ciepłowniczych ze szczególnym naciskiem na tereny poza dużymi ośrodkami urbanistycznymi (gazociągi, wodociągi wiejskie).	Przymus stosowania przez mieszkańców nieszkodliwych dla środowiska źródeł energii (OZE, gaz itp.), przy zmniejszającej się zasobności finansowej społeczeństwa, może być nieskuteczny bez wsparcia przez samorząd (możliwość finansowania ze źródeł wojewódzkich i centralnych OŚ i programów unijnych).	Nie uwzględniono	Kwestia rozbudowy sieci ciepłowniczych i gazowych jest uwzględniona w ramach kierunku interwencji OP.2. Ograniczenie emisji powierzchniowej - zadanie OP.2.3. Modernizacja oraz rozbudowa sieci ciepłowniczych i gazowych wraz z podłączeniem nowych odbiorców
37	Urząd m.st. Warszawy	Rozdział 3. Ocena stanu środowiska oraz priorytety jego ochrony Tabela 20. Zestawienie inwestycji liniowych planowanych do budowy na terenie województwa mazowieckiego do 2030 roku str. 64	W tabeli przedstawiono zaplanowane inwestycje. Zgodnie z przyjętym układem dokumentu, zaplanowane inwestycje w innych obszarach są prezentowane w załączniku .	Dla uspoźnienia dokumentu należy planowane działania, projekty przenieść do załącznika.	Nie uwzględniono	Przyjęty układ dokumentu zakłada umieszczenie w załączniku celów, kierunków działań i zadań, których realizacja wpłynie pozytywnie na stan środowiska. Umieszczone w tabeli 20. planowane inwestycje odnoszą się do przedsięwzięć, których wpływ na środowisko może być potencjalnie negatywny. W związku z powyższym działania te nie wpisują się w strukturę załącznika i nie mogą zostać w nim umieszczone.
38	Urząd m.st. Warszawy	Rozdział 3. Ocena stanu środowiska oraz priorytety jego ochrony Analiza SWOT w obszarze: pola elektromagnetyczne, część dot. zagrożeń, punkt drugi dot. niskiej świadomości społecznej str. 69	Proponujemy dodać na koniec punktu „Niski poziom świadomości społecznej na temat źródeł, zasięgu oraz oddziaływań pól elektromagnetycznych”: · a także zanieczyszczenia światłem.	W dokumencie zaznaczono, że zanieczyszczenie światłem stanowi jedno z zagrożeń dla środowiska i zdrowia ludzi, dlatego należy je także dodać do tabeli SWOT do zagrożeń.	Uwzględniono	

Lp.	Jednostka / instytucja	Część dokumentu do której odnosi się uwaga (rozdział/strona/punkt/załącznik; fragment tekstu projektu do którego odnoszą się uwagi)	Treść wyrażanej opinii, uwagi, wniosku oraz proponowany zapis do uwzględnienia w dokumencie	Uzasadnienie	Reakcja	Komentarz
39	Urząd m.st. Warszawy	Rozdział 3. Ocena stanu środowiska oraz priorytety jego ochrony Analiza SWOT w obszarze: pola elektromagnetyczne, część dot. zagrożeń, punkt drugi dot. niskiej świadomości społecznej str. 69	Proponujemy dodać punkt: Brak przepisów prawa dot. zagrożenia zanieczyszczenia światłem i kształtowania zrównoważonej polityki oświetlenia zewnętrznego.	Uzasadnienie jw.	Uwzględniono	
40	Urząd m.st. Warszawy	Rozdział 3. Ocena stanu środowiska oraz priorytety jego ochrony Tabela 24. Analiza SWOT w obszarze: pola elektromagnetyczne str. 70	Wyjaśnienie czynnika „Rozpowszechnienie i rozwój telefonii komórkowej” jako zagrożenia.	Telefonia komórkowa już jest bardzo powszechnym zjawiskiem. Sugeruje się skupieniu na infrastrukturalnym aspekcie tego czynnika.	Uwzględniono	Zamieniono telefonię komórkową na infrastrukturę telekomunikacyjną.
41	Urząd m.st. Warszawy	Rozdział 3. Ocena stanu środowiska oraz priorytety jego ochrony 3.4 Gospodarowanie wodami 3.4.1.1 Wody powierzchniowe W opracowaniu Przegląd istotnych problemów gospodarki wodnej dla obszarów dorzeczy zidentyfikowano najważniejsze obszary problemowe. Ma to na celu określenie dziedzin, w których w pierwszej kolejności powinny zostać wdrożone działania naprawcze. Dla regionu wodnego Środkowej Wisły określono dwa bardzo istotne problemy: • Rolnictwo - Region wodny Środkowej Wisły to obszar o dużym udziale gruntów ornych i intensywnym rolnictwie. Emisja z rolnictwa może być także ważnym źródłem biogenów (w tym azotanów), których wartości graniczne dobrego stanu zostały przekroczone w dużej części JCWP. • Ocena aktualnego wskaźnika drożności rzek pod kątem możliwości migracji ryb dwuśrodowiskowych str. 71	Wśród problemów nie wskazano zagrożeń stwarzanych przez suszę (niskie stany wód, możliwość wykorzystania na potrzeby pitne jak również dla rekreacji, większe stężenia zanieczyszczeń w związku z mniejszą ilością wody itp.). Istotne byłoby również przedstawienie graficzne trendów.	Nasilające się skutki zmiany klimatu dotyczą również wód powierzchniowych.	Nie uwzględniono	We wskazanym fragmencie opracowania autorzy powołują się na określone źródło, jakim jest <i>Przegląd istotnych problemów gospodarki wodnej dla obszarów dorzeczy</i> , przy czym wskazane zostały wyłącznie zagrożenia wskazane w ww. źródle jako bardzo istotne . Zagrożenie suszą zostało natomiast ocenione jako istotne, przy czym warto podkreślić, że POŚ nie pomija tego problemu - zagrożenie suszą na terenie województwa mazowieckiego zostało opisane oraz przedstawione w sposób graficzny w rozdziale 3.4.1.3
42	Urząd m.st. Warszawy	Rozdział 3. Ocena stanu środowiska oraz priorytety jego ochrony 3.4 Gospodarowanie wodami 3.4.1.2 Wody podziemne Wszystkie JCWPd na terenie województwa cechują się dobrym stanem ilościowym. str. 75	Brakuje komentarza dotyczącego trendów i ryzyka zubożania zasobów w związku ze zmianą klimatu.	Nasilające się skutki zmiany klimatu dotyczą również wód podziemnych – nie tylko w odniesieniu ich jakości (ocenionej pozytywnie) ale i ilości – zgodnie z prognozami zasoby mogą ubożeć.	Uwzględniono	Uzupełniono zapisy dot. zagrożeń dla stanu ilościowego wód podziemnych w związku ze zwiększonym poborem wód w okresie suszy.
43	Urząd m.st. Warszawy	Rozdział 3. Ocena stanu środowiska oraz priorytety jego ochrony 3.4 Gospodarowanie wodami	Katalog rozwiązań nie obejmuje m.in. renaturalizacji rzek.	Rozwiązania oparte na naturze (NBS – Nature Based Solutions) powinny być stosowane w pierwszej kolejności	Nie uwzględniono	We wskazanym fragmencie przywołane są działania określone w obowiązującym Planie Przeciwdziałania Sutkom Suszy. Działania renaturyzacyjne i renaturalizacyjne

Lp.	Jednostka / instytucja	Część dokumentu do której odnosi się uwaga (rozdział/strona/punkt/załącznik; fragment tekstu projektu do którego odnoszą się uwagi)	Treść wyrażanej opinii, uwagi, wniosku oraz proponowany zapis do uwzględnienia w dokumencie	Uzasadnienie	Reakcja	Komentarz
		3.4.1.3 Zagrożenie suszą str. 83				zaliczają się do wymienionych w tekście "przedsięwzięć zmierzających do zwiększenia lub odtwarzania naturalnej retencji".
44	Urząd m.st. Warszawy	Rozdział 3. Ocena stanu środowiska oraz priorytety jego ochrony 3.4 Gospodarowanie wodami 3.4.1.4 Zagrożenie powodzią str. 85	Brak konkretów co wynika z zapisów (poldery, odtwarzanie meandrów?)	Rozwiązania oparte na naturze (NBS – Nature Based Solutions) powinny być stosowane w pierwszej kolejności.	Nie uwzględniono	Wskazany rozdział obejmuje diagnozę stanu zagrożenia powodzią na terenie województwa mazowieckiego w oparciu o ustalenia innych dokumentów strategicznych. Proponowane przez autorów działania związane z ochroną przeciwpowodziową i zwiększaniem retencji znajdują się w załączniku nr 1. Harmonogram przewiduje realizację zadania "Renaturyzacja cieków w tym przywracanie naturalnych meandrów i funkcji retencyjnych", czy też "Wprowadzanie elementów zielonej infrastruktury szczególnie na terenach silnie zurbanizowanych"
45	Urząd m.st. Warszawy	Rozdział 3. Ocena stanu środowiska oraz priorytety jego ochrony Rozdział 3.4.2. Syntetyczna informacja o realizacji Programu do roku 2022 str. 88	W punkcie dot. inwentaryzacji ujęć wód podziemnych wykorzystywanych do nawodnień rolniczych przytoczono, że „trudno jest zidentyfikować powód niezrealizowania powyższego zadania, jednak najbardziej prawdopodobną przyczyną jest brak odpowiednich uregulowań prawnych”. Jeśli jest to podsumowanie realizacji dotychczas zrealizowanych bądź niezrealizowanych działań warto pogłębić analizę, aby wskazać przyczynę niepowodzenia realizacji tego zadania.	Wskazanie przyczyn niezrealizowania zadań w obowiązującym POŚ pozwoli uniknąć błędów i niepowodzeń w przyszłości.	Nie uwzględniono	W rozwinięciu przytoczonego akapitu wskazano najbardziej prawdopodobne przyczyny - zmiana podmiotu odpowiedzialnego oraz możliwość wykonania urządzeń wodnych do poboru wód podziemnych na potrzeby zwykłego korzystania z wód z ujęć o głębokości do 30 m bez pozwolenia czy zgłoszenia wodnoprawnego.
46	Urząd m.st. Warszawy	Tabela 30. Analiza SWOT w obszarze: gospodarowanie wodami str. 89	Zagrożenia Postępujący proces pustynnienia – zwiększanie się pow. terenów zagrożonych suszą i ekstremalnie zagrożonych suszą.	Bez prawidłowej szerokiej diagnozy POŚ będzie niekompletny Konieczność zwrócenia uwagi na tereny nie uprawiane rolniczo i niezalesione, które „czekają” na przekwalifikowanie i zabudowę.	Nie uwzględniono	Stopień zagrożenia wszystkimi rodzajami suszy na terenie województwa mazowieckiego został opisany w diagnozie stanu środowiska oraz ujęty w analizie SWOT. Na terenach "nieuprawianych rolniczo i niezalesionych" nie występuje inny rodzaj suszy niż te przedstawione w opracowaniu, a proces pustynnienia jest przede wszystkim zagrożeniem dla gleb.
47	Urząd m.st. Warszawy	Rozdział 3. Ocena stanu środowiska oraz priorytety jego ochrony 3.4.3 Analiza SWOT str. 89	„Najmocniejszą stroną jest występowanie dużych zasobów wód podziemnych o dobrym stanie jakościowym i ilościowym”. – zapis wydaje się zbyt optymistyczny	Uzupełnienie o komentarz o trendach	Uwzględniono	Przeredagowano fragment.
48	Urząd m.st. Warszawy	Rozdział 3. Ocena stanu środowiska oraz priorytety jego ochrony 3.4.4 Główne cele i kierunki interwencji str. 90	Zbyt mały nacisk na rozwiązania oparte na naturze, renaturalizacji rzek/kanalów.	Rozwiązania oparte na naturze (NBS – Nature Based Solutions) powinny być stosowane w pierwszej kolejności	Uwzględniono	Doprecyzowano, że do najważniejszych zadań należy <u>ochrona lub zwiększenie naturalnej retencji</u> , w tym retencji zlewniowej na gruntach leśnych, zadrzewionych i zakrzewionych. Proponowane przez autorów działania związane z ochroną przeciwpowodziową i zwiększaniem retencji znajdują się w załączniku nr 1. Harmonogram przewiduje realizację zadania "Renaturyzacja cieków w tym przywracanie naturalnych meandrów i funkcji

Lp.	Jednostka / instytucja	Część dokumentu do której odnosi się uwaga (rozdział/strona/punkt/załącznik; fragment tekstu projektu do którego odnoszą się uwagi)	Treść wyrażanej opinii, uwagi, wniosku oraz proponowany zapis do uwzględnienia w dokumencie	Uzasadnienie	Reakcja	Komentarz
						retencyjnych", czy też "Wprowadzanie elementów zielonej infrastruktury szczególnie na terenach silnie zurbanizowanych"
49	Urząd m.st. Warszawy	Tabela 32. Wybrane parametry związane ze zużyciem wody na cele przemysłowe w latach 2015-2020 str. 92	Pobór wód powierzchniowych – rok 2017 Należy poprawić dane.	Wydaje się niemożliwe aby w jednym roku nastąpił tak drastyczny wzrost poboru wody powierzchniowe.	Częściowo uwzględniono	Dane pochodzą z bazy danych GUS. Podane wartości są prawidłowe, mylące mogło być jednak nieprawidłowe usytuowania spacji jako separatora tysięcy, co zostało skorygowane.
50	Urząd m.st. Warszawy	Rozdział 3. Ocena stanu środowiska oraz priorytety jego ochrony, pkt 3.5.1.1 Zaopatrzenie w wodę, akapit drugi, tiret pierwszy: „wodociągi w Warszawie dostarczają wodę dla 1,862 mln mieszkańców m.in. Warszawy, Piaseczna i Pruszkowa. Woda czerpana jest spod dna Wisły ujęciem infiltracyjnym Gruba Kaśka (dla wodociągu Centralnego i Praskiego) oraz z Zalewu Zegrzyńskiego (dla wodociągu Północnego)” str. 92	Z treści odnosi się wrażenie, że na potrzeby wodociągów Centralnego i Praskiego funkcjonuje wyłącznie ujęcie infiltracyjne „Gruba Kaśka”, ujmujące wodę spod dna Wisły, co jest niezgodne z faktycznym stanem infrastruktury wodociągowej. Ponadto zwracamy uwagę, że stosowane nazewnictwo obiektów wodociągowych jest niezgodne z obecną strukturą organizacyjną przedsiębiorstwa wod-kan. tj. MPWiK w m.st. Warszawie SA.	Obecnie w strukturze MPWiK SA, na terenie m.st. Warszawy funkcjonuje Zakład Centralny, który tworzą Stacja Uzdatniania Wody „Filtry” oraz Stacja Uzdatniania Wody „Praga”. Poza nimi funkcjonują: Zakład Północny oraz lokalne Stacje Uzdatniania Wody: Radość, Falenica, Powsin, Stara Miłosna, Wola Grzybowska. Oprócz ujęcia poddenne o dużej wydajności „Gruba Kaśka” pracującego na potrzeby SUW PRAGA, po stronie „praskiej” miasta działają jeszcze dwa ujęcia rezerwowe o mniejszej wydajności. Na potrzeby w SUW FILTRY zlokalizowanej na lewobrzeżnej stronie miasta funkcjonują cztery ujęcia poddenne.	Częściowo uwzględniono	Zmieniono zapisy - użyto określeń SUW Praga, SUW Filtry, Zakład Centralny oraz Zakład Północny. Dodano określenie "głównie", aby podkreślić, iż intencją autorów było wyszczególnienie największych ujęć wody, nie zaś opis całego systemu zaopatrzenia w wodę m. st. Warszawy.
51	Urząd m.st. Warszawy	Rozdział 3. Ocena stanu środowiska oraz priorytety jego ochrony, pkt 3.5.1.1 Zaopatrzenie w wodę, akapit 3, opis dot. Zasobów eksploatacyjnych wód podziemnych województwa mazowieckiego: „Zasoby eksploatacyjne wód podziemnych w województwie mazowieckim w 2020 r. wynosiły 2 330,6 hm ³ . Wielkość zasobów w stosunku do 2015 r. wzrosła o 108,7 hm ³ ” str. 92	Brak wskazania podstawy, w oparciu o którą dokonano szacunku oraz informacji czy stan zasobów jest kontrolowany.	Wskazane jest podanie wyników badań, które odzwierciedliłyby podane dane oraz informacji czy stan zasobów jest kontrolowany w sposób ciągły oraz czy prowadzi się badania pod kątem zanieczyszczeń.	Częściowo uwzględniono	Cały akapit z którego pochodzi przytoczone zdanie został opracowany w oparciu o dane GUS (co zostało dodatkowo podkreślone poprzez odsyłacz do istniejącego przypisu dolnego). Dane dotyczące zasobów eksploatacyjnych podawane są co roku. Kwestia jakości wód podziemnych została opisana w rozdziale 3.4.
52	Urząd m.st. Warszawy	Rozdział 3. Ocena stanu środowiska oraz priorytety jego ochrony, pkt 3.5.1.2. Gospodarka ściekowa, sformułowanie: „W 2020 r. na terenie województwa działało w sumie 434 oczyszczalnie ścieków komunalnych i przemysłowych. W ciągu ostatnich 5 lat liczba ich była na podobnym poziomie. 77 oczyszczalni ścieków stosowało technologie umożliwiające efektywne usuwanie azotu, fosforu lub azotu i fosforu łącznie (oczyszczalnie	Z przytoczonego zapisu wynika, iż pozostałe 357 oczyszczalni może nie spełniać norm oczyszczania w zakresie fosforu i azotu.	W przypadku pozostawienia przedmiotowego zapisu, to treść punktu należy uzupełnić o analizy lub średnią analiz oraz mieć na uwadze, że zdecydowana większość ścieków oczyszczonych trafia do Wisły i Bałtyku z wszystkimi tego konsekwencjami w zakresie eutrofizacji.	Częściowo uwzględniono	Doprecyzowano, że chodzi o "wysoko efektywne oczyszczanie", na co wskazuje również określenie "oczyszczalnie z podwyższonym oczyszczaniem biogenów".

Lp.	Jednostka / instytucja	Część dokumentu do której odnosi się uwaga (rozdział/strona/punkt/załącznik; fragment tekstu projektu do którego odnoszą się uwagi)	Treść wyrażanej opinii, uwagi, wniosku oraz proponowany zapis do uwzględnienia w dokumencie	Uzasadnienie	Reakcja	Komentarz
		z podwyższonym usuwaniem biogenów)”. str. 94-95				
53	Urząd m.st. Warszawy	Rozdział 3. Ocena stanu środowiska oraz priorytetu jego ochrony, pkt 3.5.1.2. Gospodarka ściekowa, informacja dotycząca liczby zbiorników bezodpływowych - 378 507. str.94-95	Należy zawrzeć informację odnośnie wzrostu liczby zbiorników względem lat poprzednich jak również ująć błąd statystyczny przy szacowaniu liczby zbiorników.	Wymagana byłaby poprawiona informacja odnośnie danych.	Częściowo uwzględniono	Do tekstu wstawiono tabelę z danymi dot. ilości zbiorników bezodpływowych i przydomowych oczyszczalni ścieków. Nie szacowano błędu statystycznego - dane pochodzą z Banku Danych Lokalnych GUS i nie były opracowywane przez autorów Programu.
54	Urząd m.st. Warszawy	Rozdział 3. Ocena stanu środowiska oraz priorytetu jego ochrony, pkt 3.5.1.2 Gospodarka ściekowa, ostatni akapit, zdanie: „Na terenie województwa mazowieckiego zlokalizowana jest m.in. stacja termicznej utylizacji osadów ściekowych w Warszawie o średniej wydajności dobowej 500 Mg/d.” str. 95	Brak jest informacji, czy na terenie województwa działa więcej takich stacji oraz jaką posiadają wydajność. Zgodnie z danymi za lata 01.01.2019 – 31.08.2019 średnia dobowo wydajność wynosi 380 ton.	Doszczegółowienie informacji. Zgodnie z danymi za lata 01.01.2019 - 31.08.2019 podanymi na stronie Miejskiego przedsiębiorstwa i Kanalizacji w m.st. Warszawie S.A. średnia dobowo wydajność Stacji termicznej utylizacji osadów wynosi 380 Mg/d. źródło: https://www.mpwik.com.pl/view/informacja-mpwik-dotyczyca-stacji-termicznej-utylizacji-osadow-sciekowych-stuos	Uwzględniono	Zmieniono i doprecyzowano zapisy zgodnie z Planem gospodarki odpadami dla województwa mazowieckiego 2024.
55	Urząd m.st. Warszawy	Rozdział 3. Ocena stanu środowiska oraz priorytetu jego ochrony 3.7 Gleby str. 107	Brak zapisów o istotności terenów podmokłych w szczególności torfowisk.	Tereny podmokłe są niezmiernie istotne dla polityki klimatycznej (magazyn węgla, powódzie, susze).	Nie uwzględniono	Zapisy dotyczące terenów podmokłych, torfowisk znajdują się w rozdziale 3.9. Zasoby przyrodnicze.
56	Urząd m.st. Warszawy	Rozdział 3. Ocena stanu środowiska oraz priorytetu jego ochrony 3.7 Gleby, podrozdział Erozja i ruchy masowe ziemi, str. 113-116, Rys. nr 19.	W podrozdziale Erozja i ruchy masowe ziemi przedstawiono informacje o wyznaczonych obszarach zagrożonych ruchami masowymi i osuwiskach na terenie województwa mazowieckiego, wykorzystując dane z bazy SOPO prowadzonej przez Państwowy Instytut Geologiczny. Warto uzupełnić część tekstową i graficzną rozdziału o informacje z Rejestru terenów zagrożonych ruchami masowymi ziemi oraz terenów na których występują te ruchy na terenie m.st. Warszawy.	Od 2008 r. Prezydent m.st. Warszawy prowadzi „Rejestr terenów zagrożonych ruchami masowymi ziemi oraz terenów na których występują te ruchy na terenie m.st. Warszawa”. W IV kwartale 2022 r. planowana jest aktualizacja oraz ustalenie terenów zagrożonych ruchami masowymi ziemi oraz terenów na których ruchy te występują na obszarze m.st. Warszawy wraz z weryfikacją merytoryczną i uzyskaniem akceptacji od podmiotu pełniącego państwową służbę geologiczną. Aktualny rejestr jest dostępny pod linkiem: https://bip.warszawa.pl/Menu_podmiotow/e/biura_urzedu/OS/ewidencje_rejestry/ruchy_ziemi.htm	Nie uwzględniono	Nie uwzględniono ze względu na zasięg opracowania. Jak wskazano w uzasadnieniu rejestr jest dostępny pod wskazanym linkiem. Natomiast szczegółowe informacje w tym zakresie powinny być również dostępne w dedykowanym dla Warszawy POŚ.
57	Urząd m.st. Warszawy	Rozdział 3. Ocena stanu środowiska oraz priorytetu jego ochrony 3.7.2. Syntetyczna informacja o realizacji Programu do roku 2022, informacje o gospodarstwach ekologicznych posiadających i nieposiadających	Proponujemy umieścić te informacje w tabeli.	W tekście znajdują się 4 zdania o identycznej treści przedstawiające informacje za 4 lata.	Uwzględniono	

Lp.	Jednostka / instytucja	Część dokumentu do której odnosi się uwaga (rozdział/strona/punkt/załącznik; fragment tekstu projektu do którego odnoszą się uwagi)	Treść wyrażanej opinii, uwagi, wniosku oraz proponowany zapis do uwzględnienia w dokumencie	Uzasadnienie	Reakcja	Komentarz
		certyfikatu. str. 118				
58	Urząd m.st. Warszawy	Rozdział 3. Ocena stanu środowiska oraz priorytety jego ochrony Tabela 44. Analiza SWOT w obszarze: gleby str. 120	Przeniesienie czynników „Rozwój transportu oraz przemysłu” oraz „Niska świadomość społeczna oraz nieprawidłowe praktyki rolnicze” do słabych stron. Dodatkowo można rozdzielić transport od przemysłu, gdyż nie muszą rozwijać się w tym samym tempie.	Czynniki należą do czynników wewnętrznych, które już są zauważalne.	Uwzględniono	
59	Urząd m.st. Warszawy	Rozdział 3. Ocena stanu środowiska oraz priorytety jego ochrony 3.7.4. Cele i kierunki interwencji w obszarze: gleby oraz kierunek: Zmniejszenie wrażliwości gleb na przewidywane zmiany klimatyczne. oraz załącznik 1. Harmonogram rzeczowo-finansowy realizacji Programu np. str. 120	Proponujemy przeanalizować możliwość stworzenia narzędzi zachęcających właścicieli gruntów rolnych do poszerzania miedzi i powiększania zadrzewień śródpolnych, np.; dopłaty, dotacje.	Takie działania spowodowałyby liczne korzyści, m.in. ograniczenie erozji wietrznej, zwiększenie retencji, zwiększenie różnorodności biologicznej.	Nie uwzględniono	Program ochrony środowiska jest dokumentem o charakterze strategicznym, który wyznacza ramy do tworzenia narzędzi ochrony środowiska, w tym późniejszych zachęt finansowych w postaci dopłat, czy dotacji, których możliwość udzielenia zależy od budżetu danej jednostki. W harmonogramie realizacji Programu wyznaczono zadanie <i>ZP 2.5 Zachowanie i tworzenie zadrzewień i zakrzewień śródpolnych</i>
60	Urząd m.st. Warszawy	Rozdział 3. Ocena stanu środowiska oraz priorytety jego ochrony pkt 3.8.1. Diagnoza stanu istniejącego str. 122 „Od 2022 r. baza danych o produktach i opakowaniach oraz o gospodarce odpadami (BDO) stała się obowiązkowym narzędziem w ewidencjonowaniu oraz sprawozdawczości w przedsiębiorstwach. Karty przekazania odpadów, ewidencja oraz sprawozdania roczne są wystawiane oraz sporządzane za pomocą systemu BDO. Funkcjonowanie tego systemu regulowane jest poprzez ustawę o odpadach z dnia 14 grudnia 2012 r.”	„Od 2020 r. obowiązuje Baza danych o produktach i opakowaniach oraz o gospodarce odpadami (BDO). Prowadzenie ewidencji odpadów, w tym wystawianie kart przekazania odpadów oraz sprawozdawczość odbywa się wyłącznie elektronicznie, za pośrednictwem indywidualnego konta w BDO i dotyczy wszystkich podmiotów zajmujących się gospodarowaniem odpadami. Funkcjonowanie tego systemu regulowane jest poprzez ustawę o odpadach z dnia 14 grudnia 2012 r.”	BDO obowiązuje od 1 stycznia 2020 r. Kartę przekazania odpadów sporządza w BDO posiadacz/wytwórca odpadów, który przekazuje odpady do następnego posiadacza odpadów, przed rozpoczęciem ich transportu. Dlatego też uzyskanie dostępu do systemu BDO stanowi niezbędny element w realizacji obowiązków nałożonych na podmioty, będące wytwórcami odpadów, zobowiązane do prowadzenia ewidencji odpadów. Natomiast obowiązek sprawozdawczy dotyczy nie tylko podmiotów zobowiązanych do prowadzenia ewidencji odpadów, ale również podmiotów odbierających i zbierających odpady komunalne a także prezydenta, wójta lub burmistrza (art. 9n, 9na, 9nb i 9q ustawa o utrzymaniu czystości i porządku w gminach).	Uwzględniono	Przeredagowano zgodnie z proponowanym zapisem.
61	Urząd m.st. Warszawy	Rozdział 3. Ocena stanu środowiska oraz priorytety jego ochrony pkt 3.8.1. Diagnoza stanu istniejącego str. 122 „Wraz z ustawą o zmianie ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach oraz niektórych innych ustaw z dnia 19 lipca 2019 r., zniesiono	[...] W definicji IK nie ujęto instalacji do przetwarzania bioodpadów.”	W ustawie o odpadach nie ma już definicji odpadów zielonych. Przepis art. 3 ust. 1 pkt 12 ustawy o odpadach definiujący odpady zielone został uchylony przez art. 6 pkt 2 lit. a ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o zmianie ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach oraz niektórych	Uwzględniono	Przeredagowano zgodnie z proponowanym zapisem.

Lp.	Jednostka / instytucja	Część dokumentu do której odnosi się uwaga (rozdział/strona/punkt/załącznik; fragment tekstu projektu do którego odnoszą się uwagi)	Treść wyrażanej opinii, uwagi, wniosku oraz proponowany zapis do uwzględnienia w dokumencie	Uzasadnienie	Reakcja	Komentarz
		regionalizację w gospodarowaniu niektórymi rodzajami odpadów. w związku z brakiem podziału na regiony, dawne Regionalne Instalacje Przetwarzania Odpadów Komunalnych (RIPOK) zostały zastąpione instalacjami komunalnymi (IK). w definicji IK nie ujęto instalacji do przetwarzania odpadów zielonych i bioodpadów.”		innych ustaw (Dz.U.2019 r. poz. 1579) zmieniającej m.in. ustawę o odpadach z dnia 30 czerwca 2021 r.		
62	Urząd m.st. Warszawy	Rozdział 3. Ocena stanu środowiska oraz priorytety jego ochrony pkt 3.8.1.1. Odpady komunalne str. 122-123 „Odpady komunalne są to odpady odebrane z gospodarstw domowych lub innych źródeł, jeżeli ich charakter i skład jest zbliżony do odpadów wytwarzanych przez mieszkańców. Są to m.in. papier i tektura, szkło, metale, tworzywa sztuczne, bioodpady, odpady wielkogabarytowe i inne.”	Nieprawidłowa definicja odpadów komunalnych. ”Odpady komunalne są to odpady powstające w gospodarstwach domowych oraz odpady pochodzące od innych wytwórców odpadów, które ze względu na swój charakter i skład są podobne do odpadów z gospodarstw domowych, w szczególności niesegregowane (zmieszane) odpady komunalne i odpady selektywnie zebrane: a) z gospodarstw domowych, w tym papier i tektura, szkło, metale, tworzywa sztuczne, bioodpady, drewno, tekstylia, opakowania, zużyty sprzęt elektryczny i elektroniczny, zużyte baterie i akumulatory oraz odpady wielkogabarytowe, w tym materace i meble, oraz b) ze źródeł innych niż gospodarstwa domowe, jeżeli odpady te są podobne pod względem charakteru i składu do odpadów z gospodarstw domowych - przy czym odpady komunalne nie obejmują odpadów z produkcji, rolnictwa, leśnictwa, rybołówstwa, zbiorników bezodpływowych, sieci kanalizacyjnej oraz z oczyszczalni ścieków, w tym osadów ściekowych, pojazdów wycofanych z eksploatacji oraz odpadów budowlanych i rozbiórkowych; niesegregowane (zmieszane) odpady komunalne pozostają niesegregowanymi (zmieszanymi) odpadami komunalnymi, nawet jeżeli zostały poddane przetwarzaniu odpadów, ale przetwarzanie to nie zmieniło w sposób znaczący ich właściwości.	Art. 3 ust. 1 pkt 7 ustawy o odpadach.	Uwzględniono	Przeredagowano zgodnie z proponowanym zapisem.

Lp.	Jednostka / instytucja	Część dokumentu do której odnosi się uwaga (rozdział/strona/punkt/załącznik; fragment tekstu projektu do którego odnoszą się uwagi)	Treść wyrażanej opinii, uwagi, wniosku oraz proponowany zapis do uwzględnienia w dokumencie	Uzasadnienie	Reakcja	Komentarz
63	Urząd m.st. Warszawy	Rozdział 3. Ocena stanu środowiska oraz priorytety jego ochrony pkt 3.8.1.1. Odpady komunalne str. 124 „Odpady wielkogabarytowe Odpady wielkogabarytowe to odpady, które ze względu na swój rozmiar oraz wymiary nie mogą być zbierane w standardowych pojemnikach na odpady.”	„Odpady wielkogabarytowe to odpady, które ze względu na swoje wymiary nie mogą być zbierane[...]”.	Wymaga prerredagowania.	Uwzględniono	Przeredagowano zgodnie z proponowanym zapisem.
64	Urząd m.st. Warszawy	Rozdział 3. Ocena stanu środowiska oraz priorytety jego ochrony pkt 3.8.1.2. Instalacje komunalne str. 125 „Zebrane odpady komunalne kierowane są do instalacji przetwarzających odpady, a następnie albo prowadzone są do procesu recyklingu lub są unieszkodliwiane na składowiskach odpadów.”	„Zebrane odpady komunalne kierowane są do instalacji przetwarzających odpady, w których następuje ich wstępne przetwarzanie, w tym sortowanie i rozdzielanie na poszczególne frakcje. Odpady nadające się do ponownego użycia przekazywane są do recyklingu. Pozostałe odpady z linii sortowniczej, podlegają dalszej segregacji, w wyniku której wybiera się odpady nadające się do produkcji paliwa alternatywnego. Natomiast te frakcje które nie nadają się do wykorzystania są unieszkodliwiane na składowiskach odpadów.”	Wymaga prerredagowania.	Uwzględniono	Przeredagowano, biorąc pod uwagę zaproponowany zapis.
65	Urząd m.st. Warszawy	Rozdział 3. Ocena stanu środowiska oraz priorytety jego ochrony pkt 3.8.1.3. „Punkty selektywnej zbiórki odpadów” str. 127	„Punkty selektywne zbierania odpadów komunalnych” Dodatkowo warto dopisać o innych formach zbierania odpadów komunalnych takich jak np. mobilne punkty selektywne zbierania odpadów (MPSZOK), które funkcjonują np. na terenie m.st. Warszawy. Na terenie m.st. Warszawy zbierane są również przeterminowane leki i zużyte termometry w wybranych aptekach, a także zużyty sprzęt elektryczny i elektroniczny w wybranych lokalizacjach.	Wymaga prerredagowanie prawidłowa nazwa PSZOK, zgodnie zapisami ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach (np. art. 3 ust.2 pkt 6). Należy uwzględnić inne stosowane formy zbierania odpadów komunalnych w ramach systemów gminnych.	Częściowo uwzględniono	Poprawiono definicję PSZOK oraz uwzględniono inne formy zbierania odpadów komunalnych w ramach systemów gminnych.
66	Urząd m.st. Warszawy	Rozdział 3. Ocena stanu środowiska oraz priorytety jego ochrony 3.8.1.8. Gospodarka o obiegu zamkniętym str. 131	Możliwe jest ubieganie się o dofinansowanie punktów selektywnej zbiórki odpadów komunalnych (PSZOK) oraz punktów napraw w ramach następujących programów...(opisać w ramach jakich programów).	Jeżeli istnieją takie programy/mechanizmy wsparcia z których można nadal skorzystać, warto byłoby wymienić je w treści raportu, tak by dać wyraźne wskazówki gminom posiadającym PSZOK-i, o możliwości pozyskania środków zewnętrznych na ich rozbudowę/modernizację. Jeśli takich	Częściowo uwzględniono	Źródła finansowania do poszczególnych zadań zostały wymienione w harmonogramie stanowiącym załącznik do Programu. Usunięto wskazany zapis.

Lp.	Jednostka / instytucja	Część dokumentu do której odnosi się uwaga (rozdział/strona/punkt/załącznik; fragment tekstu projektu do którego odnoszą się uwagi)	Treść wyrażanej opinii, uwagi, wniosku oraz proponowany zapis do uwzględnienia w dokumencie	Uzasadnienie	Reakcja	Komentarz
				programów obecnie nie ma, zdanie należałoby usunąć, gdyż jest one niezgodne ze stanem faktycznym.		
67	Urząd m.st. Warszawy	Rozdział 3. Ocena stanu środowiska oraz priorytety jego ochrony Tabela 47. Analiza SWOT w obszarze: gospodarka odpadami i zapobieganie powstawaniu odpadów str. 132	Przeniesienie do mocnych stron lub przeformułowanie czynników „Wdrożenie Planu gospodarki odpadami dla województwa mazowieckiego 2024”, „Prowadzenie działań edukacyjnych w zakresie gospodarowania odpadami”.	Czynniki, na które woj. mazowieckie ma wpływ.	Nie uwzględniono	Nie uwzględniono. Prowadzenie działań edukacyjnych oraz wdrożenie Planu gospodarki odpadami dla województwa mazowieckiego stanowią szansę dla poprawienia stanu gospodarki odpadami na terenie województwa mazowieckiego. Analiza SWOT była konsultowana z UMWM i dostosowywana do sugestii zamawiającego w następujący sposób: W mocnych stronach przytaczano tylko te inwestycje/zjawiska, które zostały już zrealizowane i są cechą obecnego stanu danego komponentu środowiska. Jeżeli inwestycja jest niezrealizowana lub dopiero planowana (spodziewane zjawisko przyszłe) należy uznawać ją za szansę, ponieważ jako niezrealizowana nie przyczynia się do poprawy aktualnego stanu środowiska. Ponadto wszelkie dokumenty, plany, programy i strategie oraz umocowania prawne należy rozpatrywać w zakresie czynników zewnętrznych (jako szansa lub zagrożenie), ponieważ nie są one rzeczywistym opisem zastanej sytuacji lub charakterystyki stanu danego komponentu środowiska. Ponadto zapisy dotyczące niskiego poziomu świadomości ekologicznej nie są słabą stroną - brak edukacji ekologicznej jest zagrożeniem, ponieważ poprzez niewiedzę stan środowiska naturalnego może ulec pogorszeniu.
68	Urząd m.st. Warszawy	Rozdział 3. Ocena stanu środowiska oraz priorytety jego ochrony Tabela 47. Analiza SWOT w obszarze: gospodarka odpadami i zapobieganie powstawaniu odpadów str. 132	Przeniesie do słabych stron „Nieprawidłowe praktyki w zakresie gospodarowania odpadami wśród mieszkańców (m.in. pozbywanie się odpadów w miejscach niedozwolonych)”.	Czynnik dotyczący zasobu wewnętrznego (mieszkańców), który może być w kontrolowany przez województwo.	Nie uwzględniono	Analiza SWOT była konsultowana z UMWM i dostosowywana do sugestii zamawiającego w następujący sposób: W mocnych stronach przytaczano tylko te inwestycje/zjawiska, które zostały już zrealizowane i są cechą obecnego stanu danego komponentu środowiska. Jeżeli inwestycja jest niezrealizowana lub dopiero planowana (spodziewane zjawisko przyszłe) należy uznawać ją za szansę, ponieważ jako niezrealizowana nie przyczynia się do poprawy aktualnego stanu środowiska. Ponadto wszelkie dokumenty, plany, programy i strategie oraz umocowania prawne należy rozpatrywać w zakresie czynników zewnętrznych (jako szansa lub zagrożenie), ponieważ nie są one rzeczywistym opisem zastanej sytuacji lub charakterystyki stanu danego komponentu środowiska. Ponadto zapisy dotyczące niskiego poziomu świadomości ekologicznej nie są słabą stroną - brak edukacji ekologicznej jest zagrożeniem, ponieważ poprzez niewiedzę stan środowiska naturalnego może ulec pogorszeniu.
69	Urząd m.st. Warszawy	Rozdział 3. Ocena stanu środowiska oraz priorytety jego ochrony pkt 3.8.3 Analiza SWOT i obszary	Proponuje się uwzględnić w analizie SWOT jako słabe strony i zagrożenia niestabilność przepisów prawa oraz brak przepisów	Jednym z czynników utrudniających gospodarowanie odpadami są obowiązujące przepisy prawne lub brak	Częściowo uwzględniono	Uwzględniono wskazany czynnik w analizie SWOT jako zagrożenie. Analiza SWOT była konsultowana z UMWM i dostosowywana do sugestii zamawiającego w następujący

Lp.	Jednostka / instytucja	Część dokumentu do której odnosi się uwaga (rozdział/strona/punkt/załącznik; fragment tekstu projektu do którego odnoszą się uwagi)	Treść wyrażanej opinii, uwagi, wniosku oraz proponowany zapis do uwzględnienia w dokumencie	Uzasadnienie	Reakcja	Komentarz
		<p>problemowe</p> <p>Tabela 47</p> <p>Analiza SWOT w obszarze: gospodarka odpadami i zapobieganie powstawaniu odpadami</p> <p>Słabe strony</p> <p>str. 132</p>	<p>upraszczających procesy inwestycyjne w zakresie budowy i rozbudowy instalacji do zagospodarowania odpadów komunalnych.</p>	<p>odpowiednich przepisów prawnych.</p> <p>Przykładowo procedura budowy lub rozbudowy instalacji do zagospodarowania odpadów jest długotrwała i wymaga uzyskania szeregu pozwoleń/zezwoleń. Długotrwała procedura uzyskiwania zezwoleń na zbieranie/przetwarzanie odpadów uniemożliwia i utrudnia przedsiębiorcom w planowaniu rozwoju swojej działalności.</p>		<p>sposób: W mocnych stronach przytaczano tylko te inwestycje/zjawiska, które zostały już zrealizowane i są cechą obecnego stanu danego komponentu środowiska. Jeżeli inwestycja jest niezrealizowana lub dopiero planowana (spodziewane zjawisko przyszłe) należy uznawać ją za szansę, ponieważ jako niezrealizowana nie przyczynia się do poprawy aktualnego stanu środowiska. Ponadto wszelkie dokumenty, plany, programy i strategie oraz umocowania prawne należy rozpatrywać w zakresie czynników zewnętrznych (jako szansa lub zagrożenie), ponieważ nie są one rzeczywistym opisem zastanej sytuacji lub charakterystyki stanu danego komponentu środowiska. Ponadto zapisy dotyczące niskiego poziomu świadomości ekologicznej nie są słabą stroną - brak edukacji ekologicznej jest zagrożeniem, ponieważ poprzez niewiedzę stan środowiska naturalnego może ulec pogorszeniu.</p>
70	Urząd m.st. Warszawy	<p>Rozdział 3. Ocena stanu środowiska oraz priorytety jego ochrony</p> <p>pkt 3.8.3 Analiza SWOT i obszary problemowe</p> <p>Tabela 47</p> <p>Analiza SWOT w obszarze: gospodarka odpadami i zapobieganie powstawaniu odpadami</p> <p>Słabe strony</p> <p>str. 132</p>	<p>Proponuje się uwzględnić w analizie jako słabe strony – Błędy i problemy w prawidłowym funkcjonowaniu systemu BDO”.</p>	<p>Od początku wdrożenia i funkcjonowania systemu BDO podmioty obowiązane do prowadzenia ewidencji i sprawozdawczości zgłaszają problemy z prawidłowym funkcjonowaniem systemu BDO, co wpływa na prawidłowe zbieranie danych i zarządzanie danymi o gospodarowaniu odpadami.</p>	Częściowo uwzględniono	<p>Uwzględniono wskazany czynnik w analizie SWOT jako zagrożenie. Analiza SWOT była konsultowana z UMWM i dostosowywana do sugestii zamawiającego w następujący sposób: W mocnych stronach przytaczano tylko te inwestycje/zjawiska, które zostały już zrealizowane i są cechą obecnego stanu danego komponentu środowiska. Jeżeli inwestycja jest niezrealizowana lub dopiero planowana (spodziewane zjawisko przyszłe) należy uznawać ją za szansę, ponieważ jako niezrealizowana nie przyczynia się do poprawy aktualnego stanu środowiska. Ponadto wszelkie dokumenty, plany, programy i strategie oraz umocowania prawne należy rozpatrywać w zakresie czynników zewnętrznych (jako szansa lub zagrożenie), ponieważ nie są one rzeczywistym opisem zastanej sytuacji lub charakterystyki stanu danego komponentu środowiska. Ponadto zapisy dotyczące niskiego poziomu świadomości ekologicznej nie są słabą stroną - brak edukacji ekologicznej jest zagrożeniem, ponieważ poprzez niewiedzę stan środowiska naturalnego może ulec pogorszeniu.</p>
71	Urząd m.st. Warszawy	<p>Rozdział 3. Ocena stanu środowiska oraz priorytety jego ochrony</p> <p>pkt 3.8.3 Analiza SWOT i obszary problemowe</p> <p>Tabela 47</p> <p>Analiza SWOT w obszarze: gospodarka odpadami i zapobieganie powstawaniu odpadami</p> <p>Mocne strony</p> <p>„Objęcie znacznej ilości mieszkańców</p>	<p>Proponuje się wykreślić taki zapis mocnej strony.</p>	<p>Założeniem przepisów ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach jest obowiązkowe objęcie wszystkich mieszkańców gminnym systemem gospodarowania odpadami komunalnymi.</p>	Uwzględniono	<p>Wykreślono wskazany czynnik z analizy SWOT.</p>

Lp.	Jednostka / instytucja	Część dokumentu do której odnosi się uwaga (rozdział/strona/punkt/załącznik; fragment tekstu projektu do którego odnoszą się uwagi)	Treść wyrażonej opinii, uwagi, wniosku oraz proponowany zapis do uwzględnienia w dokumencie	Uzasadnienie	Reakcja	Komentarz
		województwa systemem gospodarki odpadami” str. 132				
72	Urząd m.st. Warszawy	Rozdział 3. Ocena stanu środowiska oraz priorytety jego ochrony pkt 3.8.3 Analiza SWOT i obszary problemowe Tabela 47 Analiza SWOT w obszarze: gospodarka odpadami i zapobieganie powstawaniu odpadami „Funkcjonowanie punktów selektywnej zbiórki odpadów” str. 132	„Funkcjonowanie i rozwój sieci punktów selektywnego zbierania odpadów”.	Wymaga przerezegowania.	Uwzględniono	Przerezegowano zgodnie z proponowanym zapisem.
73	Urząd m.st. Warszawy	Rozdział 3. Ocena stanu środowiska oraz priorytety jego ochrony pkt 3.8.3 Analiza SWOT i obszary problemowe Wśród mocnych stron warto wymienić funkcjonowanie instalacji do przetwarzania odpadów komunalnych oraz punktów selektywnej zbiórki odpadów. str. 133	Proponuje się funkcjonowanie instalacji do przetwarzania odpadów komunalnych umieścić w słabych stronach analizy SWOT.	Wszelkie dostępne analizy wskazują, że w skali kraju brakuje mocy przerobowych instalacji do zagospodarowania odpadów komunalnych.	Nie uwzględniono	Funkcjonowanie obecnie istniejących instalacji do przetwarzania odpadów komunalnych nie jest czynnikiem stanowiącym słabą stronę w analizie SWOT.
74	Urząd m.st. Warszawy	Rozdział 3. Ocena stanu środowiska oraz priorytety jego ochrony str. 136 Rysunek 24. Lokalizacja obszarów chronionych na terenie województwa mazowieckiego	Należy zweryfikować granice form ochrony przyrody wskazane na rysunku. Zgodnie z rysunkiem w granicach Warszawy znajduje się park narodowy. Jest to błąd ponieważ na terenie Warszawy znajduje się otulina KPN a nie KPN – forma ochrony przyrody.		Uwzględniono	
75	Urząd m.st. Warszawy	Rozdział 3. Ocena stanu środowiska oraz priorytety jego ochrony 3.9.1.2 str. 146	Brak informacji o realizacji programów rolno-środowiskowych do 2020 roku i możliwości ich wykorzystania przy minimalizowaniu zagrożeń dla obszarów Natura 2000.	Programy te przewidują specjalne dopłaty dla właścicieli terenów objętych obszarami Natura 2000 na realizację planów ochrony na ich terenie.	Uwzględniono	
76	Urząd m.st. Warszawy	Rozdział 3. Ocena stanu środowiska oraz priorytety jego ochrony 3.9.1.3. Fauna województwa mazowieckiego z uwzględnieniem gatunków chronionych str. 150	Pominięto problem bobra europejskiego i dzika.	Skutki występowania tych gatunków są dyskusyjne – dla środowiska przyrodniczego pożyteczna, a dla mieszkańców, szczególnie rolników, a również leśników mogą być szkodliwe.	Częściowo uwzględniono	
77	Urząd m.st. Warszawy	Rozdział 3. Ocena stanu środowiska oraz priorytety jego ochrony 3.9. Zasoby przyrodnicze (ZP), pkt. 3.9.5.1. Lasy str. 158	„ (...) Na terenie Mazowsza dominują lasy iglaste (...) z <u>przeważającym udziałem sosny wyczałej, która stanowi 97% tych lasów.</u> (...) Dominującym gatunkiem lasotwórczym na terenie Mazowsza jest sosna, która stanowi 70.6%. (...)”	Fragment tekstu wymagający doprecyzowania i usunięcia niespójności przekazu.	Uwzględniono	

Lp.	Jednostka / instytucja	Część dokumentu do której odnosi się uwaga (rozdział/strona/punkt/załącznik; fragment tekstu projektu do którego odnoszą się uwagi)	Treść wyrażanej opinii, uwagi, wniosku oraz proponowany zapis do uwzględnienia w dokumencie	Uzasadnienie	Reakcja	Komentarz
			<u>Czy udział sosny zwyczajnej w lasach Mazowsza to 97%, czy 70,6% tych lasów?</u> Może wyjaśnieniem niespójności przekazu byłoby odniesienie podanych wartości procentowych do konkretnej płaszczyzny odniesienia, np. powierzchni lasów, liczby egzemplarzy drzew, liczby występujących w lasach gatunków itp.?			
78	Urząd m.st. Warszawy	Rozdział 3. Ocena stanu środowiska oraz priorytety jego ochrony Rozdział 3.9.2. Syntetyczna informacja o realizacji Programu do roku 2022 str. 162	Podsumowując realizację programu do 2022 r. wskazano jedynie koszty jakie zostały poniesione na realizację poszczególnych zadań. Brakuje informacji co udało się zrealizować i jakie przyniosło to skutki.	Bez wskazania zadań, które udało się zrealizować i tych których nie udało się zrealizować trudno ocenić czy poniesione koszty przyniosły zamierzony efekt.	Częściowo uwzględniono	Ocena stopnia realizacji tych zadań była przedmiotem odrębnych raportów opracowywanych co 2 lata. W celu przedstawienie bardziej kompletnych danych, autorzy opracowania uzupełnili jednak treść tego rozdziału o kluczowe informacje z ww. raportów.
79	Urząd m.st. Warszawy	Rozdział 3. Ocena stanu środowiska oraz priorytety jego ochrony Rozdział 3.9.2. Syntetyczna informacja o realizacji Programu do roku 2022, informacje o kwotach przeznaczonych na realizację zadań. str. 162	Proponujemy przedstawić te informacje w formie tabeli.	Dzięki przedstawieniu w tabeli, informacje będą bardziej czytelne i łatwiejsze do porównania.	Częściowo uwzględniono	Wstawienie tabeli ze statusem realizacji zadań wyznaczonych w poprzednim Programie, ze względu na jej obszerność, mogłoby zaburzyć proporcje pomiędzy pozostałymi częściami dokumentu - należy podkreślić, iż ocena stopnia realizacji tych zadań była przedmiotem odrębnych raportów opracowywanych co 2 lata. W celu przedstawienie bardziej kompletnych danych, autorzy opracowania uzupełnili jednak treść tego rozdziału o kluczowe informacje z ww. raportów.
80	Urząd m.st. Warszawy	Rozdział 3.9.2, koniec pierwszego akapitu str. 162	Należy podać powody niewykonania Programu Ochrony Środowiska w poprzednim okresie.	Konieczność jak najszybszego pokonania przeszkód i opracowania audytu krajobrazowego województwa mazowieckiego. Jego brak blokuje wdrożenie ustawy krajobrazowej w pełnym zakresie i postępująca degradację krajobrazu poprzez niemożność przeniesienia wniosków do aktów planistycznych i programów niższego rzędu (gminnych).	Uwzględniono	
81	Urząd m.st. Warszawy	Rozdział 3. Ocena stanu środowiska oraz priorytety jego ochrony Tabela 52. Analiza SWOT w obszarze: zasoby przyrodnicze str. 163	Przeniesienie czynników: „Wzrastająca świadomość społeczeństwa w zakresie ochrony przyrody w wyniku prowadzenia kampanii edukacyjnych”, „Systematycznie zwiększająca się lesistość”, „Systematyczne powiększanie się terenów zieleni publicznej na obszarach zurbanizowanych”, „Uwzględnianie cennych obszarów przyrodniczych i terenów zieleni w dokumentach planistycznych” do mocnych stron.	Czynniki wewnętrzne.	Nie uwzględniono	Analiza SWOT była konsultowana z UMWM i dostosowywana do sugestii zamawiającego w następujący sposób: W mocnych stronach przytaczano tylko te inwestycje/zjawiska, które zostały już zrealizowane i są cechą obecnego stanu danego komponentu środowiska. Jeżeli inwestycja jest niezrealizowana lub dopiero planowana (spodziewane zjawisko przyszłe) należy uznawać ją za szansę, ponieważ jako niezrealizowana nie przyczynia się do poprawy aktualnego stanu środowiska. Ponadto wszelkie dokumenty, plany, programy i strategie oraz umocowania prawne należy rozpatrywać w zakresie czynników zewnętrznych (jako szansa lub zagrożenie), ponieważ nie są one rzeczywistym opisem zastanej sytuacji

Lp.	Jednostka / instytucja	Część dokumentu do której odnosi się uwaga (rozdział/strona/punkt/załącznik; fragment tekstu projektu do którego odnoszą się uwagi)	Treść wyrażonej opinii, uwagi, wniosku oraz proponowany zapis do uwzględnienia w dokumencie	Uzasadnienie	Reakcja	Komentarz
						lub charakterystyki stanu danego komponentu środowiska. Ponadto zapisy dotyczące niskiego poziomu świadomości ekologicznej nie są słabą stroną - brak edukacji ekologicznej jest zagrożeniem, ponieważ poprzez niewiedzę stan środowiska naturalnego może ulec pogorszeniu.
82	Urząd m.st. Warszawy	Rozdział 3. Ocena stanu środowiska oraz priorytety jego ochrony Tabela 52. Analiza SWOT w obszarze: zasoby przyrodnicze str. 163	Przeniesienie czynników: „Niechęć do stosowania przepisów ochrony środowiska i przyrody przez społeczeństwo i podmioty gospodarcze”, „Tendencja wzrostowa wycinki drzew, niewielkie kary administracyjne za wycinkę i nieprawidłową pielęgnację drzew” do słabych stron.	Czynniki wewnętrzne.	Nie uwzględniono	Analiza SWOT była konsultowana z UMWM i dostosowywana do sugestii zamawiającego w następujący sposób: W mocnych stronach przytaczano tylko te inwestycje/zjawiska, które zostały już zrealizowane i są cechą obecnego stanu danego komponentu środowiska. Jeżeli inwestycja jest niezrealizowana lub dopiero planowana (spodziewane zjawisko przyszłe) należy uznać ją za szansę, ponieważ jako niezrealizowana nie przyczynia się do poprawy aktualnego stanu środowiska. Ponadto wszelkie dokumenty, plany, programy i strategie oraz umocowania prawne należy rozpatrywać w zakresie czynników zewnętrznych (jako szansa lub zagrożenie), ponieważ nie są one rzeczywistym opisem zastanej sytuacji lub charakterystyki stanu danego komponentu środowiska. Ponadto zapisy dotyczące niskiego poziomu świadomości ekologicznej nie są słabą stroną - brak edukacji ekologicznej jest zagrożeniem, ponieważ poprzez niewiedzę stan środowiska naturalnego może ulec pogorszeniu.
83	Urząd m.st. Warszawy	Kierunek interwencji ZP.3. Ochrona i rozwój zieleni na terenach zurbanizowanych,	Proponujemy rozszerzenie kierunku ZP.3. o zagadnienia dotyczące przeciwdziałania defragmentacji terenów zieleni i istniejących powiązań przyrodniczych.	Z analizy SWOT wynika, potrzeba wyodrębnienia i zdefiniowania działań mających na celu przeciwdziałanie rozproszeniu terenów zieleni, które obecnie nie tworzą spójnych systemów na terenach zurbanizowanych.	Uwzględniono	
84	Urząd m.st. Warszawy	Zadanie ZP.3.6. Wyznaczenie, zachowanie i kształtowanie terenów biologicznie czynnych – tzw. zielonych pierścieni wokół ośrodków miejskich i metropolitalnych, wiele miejsc w tekście oraz załącznik 1. Harmonogram rzeczowo-finansowy realizacji Programu np. str. 204	Proponujemy rozszerzyć zadanie o: „oraz powiązań promienistych z terenami wewnątrz i na zewnątrz zielonych pierścieni”.	Zagadnienie bardzo istotne dla poprawy funkcjonowania środowiska przyrodniczego w gminach (realizowane w ramach proponowanego rozszerzenia kierunku ZP3).	Uwzględniono	
85	Urząd m.st. Warszawy	Rozdział 3. Ocena stanu środowiska oraz priorytety jego ochrony 3.10.4. Cele główne i kierunki interwencji str. 174	Zadania obejmują przede wszystkim: • przeciwdziałanie wystąpieniu poważnych awarii z uwzględnieniem odpowiednich zapisów w dokumentach planistycznych oraz zapobieganie lub usuwanie ich skutków; • kontrolę ZDR i ZZR; • poprawę stanu technicznego służb: WIOŚ, KW PSP, KPP, a także OSP;	Wyznaczony w dokumencie cel główny oraz kierunek interwencji nie obejmuje obecnie szybkiego i sprawnego przekazania informacji pomiędzy służbami, koordynacji działań na polu lokalny sztab kryzysowy – służby, ostrzegania i ewakuacji lokalnej ludności w przypadkach kryzysowych o dużym potencjale oddziaływania (brak określenia kanałów kontaktu i sposobów	Uwzględniono	

Lp.	Jednostka / instytucja	Część dokumentu do której odnosi się uwaga (rozdział/strona/punkt/załącznik; fragment tekstu projektu do którego odnoszą się uwagi)	Treść wyrażanej opinii, uwagi, wniosku oraz proponowany zapis do uwzględnienia w dokumencie	Uzasadnienie	Reakcja	Komentarz
			<ul style="list-style-type: none"> poprawę nadzoru nad logistyką transportową; edukację społeczeństwa w przypadku wystąpienia poważnych zagrożeń; opracowanie wojewódzkich schematów działania w przypadku wystąpienia awarii obejmujących szybkie przekazanie informacji lokalnej ludności oraz władzom samorządowym, postawienie w gotowości służb w tym OSP, PSP, Policji, przygotowanie planów ewakuacyjnych i ich aktualizację oraz koordynację działań ratunkowych (w razie konieczności). 	koordynacji działań kryzysowych). Dokument nie odnosi się również do możliwych kanałów przekazywania informacji kryzysowych (np. SMS, strona WWW, fun-page zewnętrznych portali internetowych, inne kanały zdalne wykorzystywane do masowego przepływu informacji), co znacząco opóźnia reakcje na pojawiające się zagrożenia zdrowia, życia i zmniejszenie rozmiarów szkód, które mogą towarzyszyć takim wydarzeniom.		
86	Urząd m.st. Warszawy	Rozdział 4. Edukacja ekologiczna str. 175	Brak zapisów wystarczających zapisów dotyczących termomodernizacji i konieczności odchodzenia od paliw kopalnych, w tym gazu.	Wymiana źródła ciepła powinna być poprzedzona redukcją zapotrzebowania na energię (w przeciwnym razie montowane są przewymiarowane kotły). W wielu przypadkach najwłaściwszym rozwiązaniem będzie, oprócz wymiany okien i docieplenia, przejście na ogrzewanie powierzchniowe, co wiąże się w wysokimi nakładami na instalację. Temat ten nie został wystarczająco uwzględniony w opracowaniu.	Uwzględniono	Zapis dodano jako jeden z tematów proponowanych do poruszania podczas prowadzenia edukacji ekologicznej
87	Urząd m.st. Warszawy	Rozdział 4. Edukacja ekologiczna tabela 58. m.in. ZP.7.3 Promowanie zalesień jako alternatywnego sposobu zagospodarowania nieużytków i gruntów nieprzydatnych rolniczo str. 183	Brakuje poddziałania - promowania tworzenia polderów, mokradeł Brak propozycji działań dotyczących ekologicznego rolnictwa (zarówno na wsiach jak i w miastach).	Nie zawsze zalesienia są najlepszą drogą (osuszanie torfowisk) Rolnictwo ma ogromny potencjał dla zmiany klimatu – nie tylko efektywność energetyczna, stosowanie nawozów, melioracja i użytkowanie ogromnych obszarów wiejskich, ale również w miastach (skręcanie łańcucha dostaw, permakultura).	Częściowo uwzględniono	Promowanie rolnictwa ekologicznego jest uwzględnione w zadaniu GL.1.1. Promocja pakietów rolno-środowiskowo-klimatycznych, rolnictwa ekologicznego, informacja nt. dobrych praktyk rolniczych oraz edukacja ekologiczna, odtwarzanie mokradeł zostało dodane do zadania: ZP.2.3. Odtwarzanie terenów mokradłowych oraz zachowanie siedlisk i gatunków na terenach podmokłych, w dolinach rzecznych i na terenach zmeliorowanych w stanie niepogorszonym. Doprecyzowano w zadaniu 7.3 „że zalesianiu powinny być poddawane grunty nieprzydatne rolniczo o niewielkich walorach przyrodniczych.
88	Urząd m.st. Warszawy	Rozdział 5 Adaptacja do zmian klimatu tabela 61 str. 191	Sektory zidentyfikowane jako wrażliwe zostały dla różnych miast przedstawione w odmiennym układzie, przez co zestawienie traci przejrzystość, a sektory/problemy miasta mają podobne.	Proponujemy skorzystanie z pakietów opracowanych w „Strategii do zmian klimatu m.st. Warszawy do roku 2030 z perspektywą do 2050” lub inny układ – spójny dla wymienionych miast.	Nie uwzględniono	W tabeli przedstawiono ustalenia innych dokumentów strategicznych, które pomimo tego samego charakteru, prezentują dane w niespójny sposób.
89	Urząd m.st. Warszawy	5 Adaptacja do zmian klimatu str. 184 - 204	Zbyt mało zapisów o rozwiązaniach opartych na naturze, renaturalizacji rzek, potencjale pochłaniania CO2 ale również CH4.	Rozwiązania oparte na naturze (NBS – Nature Based Solutions) powinny być stosowane w pierwszej kolejności.	Nie uwzględniono	Wskazane w uwadze elementy pojawiają się we wspomnianym rozdziale niejednokrotnie (kierunek: zwiększanie retencji wodnej, zwiększenie powierzchni biologicznie czynnej ze szczególnym uwzględnieniem zieleni wysokiej na terenie województwa). Zadania związane

Lp.	Jednostka / instytucja	Część dokumentu do której odnosi się uwaga (rozdział/strona/punkt/załącznik; fragment tekstu projektu do którego odnoszą się uwagi)	Treść wyrażanej opinii, uwagi, wniosku oraz proponowany zapis do uwzględnienia w dokumencie	Uzasadnienie	Reakcja	Komentarz
						z adaptacją do zmian klimatu zostały uwzględnione w harmonogramie.
90	Urząd m.st. Warszawy	Rozdział 5 Adaptacja do zmian klimatu ZW Gospodarowanie wodami, Kierunek: Zwiększenie retencji wodnej str. 195	Proponujemy dodać do rozdziału informację o tym, że adaptacja w tym zakresie powinna polegać także na działaniach zmierzających do tego, aby szara infrastruktura i błękitno-zielona infrastruktura stanowiły spójny, uzupełniający się system służący retencji wód opadowych i roztopowych.	Zagospodarowanie wód opadowych i roztopowych powinno odbywać się poprzez równoczesny rozwój infrastruktury szarej i błękitno-zielonej, co przyczyni się do zatrzymania wody w miejscu opadu, spowolnienia spływu i utraty mniejszej ilości wody.	Uwzględniono	
91	Urząd m.st. Warszawy	Tabela 64. Elementy błękitno-zielonej infrastruktury spełniające cele mitygacji i adaptacji do zmian klimatu, sformułowanie „Przystanki autobusowe pokryte roślinnością”. str. 196	Sformułowanie „Przystanki autobusowe pokryte roślinnością” proponuje się zamienić na „Przystanki komunikacyjne pokryte roślinnością”.	W przypadku m.st. Warszawy zieleni umieszczana jest nie tylko na przystankach autobusowych, ale i tramwajowych.	Uwzględniono	
92	Urząd m.st. Warszawy	Rozdział 5 Adaptacja do zmian klimatu ZW Zasoby przyrodnicze, Kierunek: Zwiększenie powierzchni biologicznie czynnej ze szczególnym uwzględnieniem zieleni wysokiej na terenie województwa str. 197	Proponujemy zmienić tytuł kierunku na: Ochrona i zwiększenie powierzchni biologicznie czynnej ze szczególnym uwzględnieniem zieleni wysokiej na terenie województwa.	Działanie powinno mieć na celu nie tylko zwiększanie powierzchni biologicznie czynnej, ale i ochronę istniejących terenów, które nie zawsze są terenami zieleni urządzonej, a stanowią cenne przyrodniczo tereny świadczące szereg usług ekosystemowych (np. mokradła, łąki). Tereny te występują także w granicach dużych miast, gdzie przyczyniają się do kształtowania warunków klimatycznych.	Uwzględniono	
93	Urząd m.st. Warszawy	Rozdział 5 Adaptacja do zmian klimatu ZP Zasoby przyrodnicze, Zachowanie istniejących terenów zieleni, ze szczególnym uwzględnieniem drzew sędziwych i objęcie ich odpowiednią pielęgnacją str. 198	Proponujemy zmienić tytuł kierunku na: Zachowanie istniejących terenów zieleni oraz innych terenów pokrytych roślinnością, ze szczególnym uwzględnieniem drzew sędziwych i objęcie ich odpowiednią pielęgnacją.	Uzasadnienie podobnie jak wyżej: dla kształtowania miast odpornych na zmiany klimatu ważna jest ochrona zarówno urządzonych terenów zieleni, jak i innych terenów pokrytych roślinnością, w tym dziko rosnącą. Tereny te są szczególnie cenne w granicach miast, stanowią często ostoje flory i fauny, wspomagają retencję, przyczyniają się do regulacji klimatu.	Uwzględniono	
94	Urząd m.st. Warszawy	Rozdział 3.7.4. Cele i kierunki interwencji w obszarze: gleby oraz kierunek: Zmniejszenie wrażliwości gleb na przewidywane zmiany klimatyczne. oraz załącznik 1. Harmonogram rzeczowo-finansowy realizacji Programu np. str. 200	Proponujemy przeanalizować możliwość stworzenia narzędzi zachęcających właścicieli gruntów rolnych do poszerzania miedzi i powiększania zadrzewień śródpolnych, np.; dopłaty, dotacje.	Takie działanie spowodowałoby liczne korzyści, m.in. ograniczenie erozji wietrznej, zwiększenie retencji, zwiększenie różnorodności biologicznej.	Nie uwzględniono	Uwaga powtórzona, tożsama z 59
95	Urząd m.st. Warszawy	Tabela 65 Zadanie ZP.3.1. Tworzenie i odpowiednia pielęgnacja terenów zieleni ze szczególnym uwzględnieniem	Proponujemy uzupełnić listę podmiotów odpowiedzialnych za zadanie o rady gmin	Należy wyjaśnić, czy autorom chodziło o pomniki przyrody, jako forma ochrony	Uwzględniono	

Lp.	Jednostka / instytucja	Część dokumentu do której odnosi się uwaga (rozdział/strona/punkt/załącznik; fragment tekstu projektu do którego odnoszą się uwagi)	Treść wyrażanej opinii, uwagi, wniosku oraz proponowany zapis do uwzględnienia w dokumencie	Uzasadnienie	Reakcja	Komentarz
		pomników przyrody i zieleni w obiektach zabytkowych. Podmiot odpowiedzialny: Zadanie własne: muzea, teatry, zakłady opieki zdrowotnej, MZPK, MZD, WORD. Załącznik 1. Harmonogram rzeczowo-finansowy realizacji Programu np. str. 203	odpowiedzialne za nadzór i opiekę nad pomnikami przyrody.	przyrody czy drzewa o wymiarach pomnikowych.		
96	Urząd m.st. Warszawy	Rozdział 6 podsumowanie priorytetów ochrony środowiska – cele główne i kierunki interwencji OP Ochrona klimatu i jakości powietrza Kierunek: Poprawa efektywności energetycznej i dostosowanie sektora energetycznego do zmian klimatu, akapit piąty str. 202 – 203	Wsparcie rozwoju OZE i magazynowania energii powinno mieć miejsce także w dużych miastach, również na cele transportu publicznego i indywidualnego.	Rozwój elektromobilności w transporcie zbiorowym oraz indywidualnym powoduje zwiększenie zapotrzebowania na energię elektryczną. Odpowiedzią na to mogą być lokalne systemy elektroenergetyczne, oparte o instalacje fotowoltaiczne i magazyny energii, budowane w pobliżu punktów ładowania.	Częściowo uwzględniono	Kwestia ta uwzględniona została w ramach kierunku interwencji OP.5. Zwiększenie wykorzystania odnawialnych źródeł energii oraz zapewnienie magazynowania wytworzonej energii: OP.5.1. Wykorzystanie odnawialnych źródeł energii do produkcji energii elektrycznej i ciepłej oraz magazynowanie energii OP.5.2. Promowanie wykorzystania odnawialnych źródeł energii oraz magazynowania energii. Kierunek interwencji jak i zadania mogą dotyczyć różnych sektorów, w tym transportu. W przywołanym kierunku OP.1. mowa o sektorze energetycznym.
97	Urząd m.st. Warszawy	Rozdział 6 podsumowanie priorytetów ochrony środowiska – cele główne i kierunki interwencji Tabela 66 Podsumowanie priorytetów ochrony środowiska, Kierunek interwencji PO.3 Ograniczenie emisji zanieczyszczeń ze źródeł komunikacyjnych str. 205 - 206	Kierunek interwencji należałoby uzupełnić o budowę i modernizację sieci tramwajowych.	Wymieniane są działania dot. większego wykorzystania kolei, rozbudowy metra w Warszawie, ale brakuje elementu trakcji szynowych jakim są tramwaje. Inwestycje w tym zakresie będą realizowane do 2030 r. w Warszawie. Należy podkreślić, że linie tramwajowe budowane będą z zielonym torowiskiem, co zapewni powierzchnię biologicznie czynną.	Uwzględniono	Budowa i modernizacja sieci tramwajowych uwzględniona została w ramach zadania OP.3.5. dotyczącego komunikacji publicznej. Nazwę zadania rozszerzono, dodając zapis w zakresie linii tramwajowych: OP.3.5. Poprawa systemu komunikacji publicznej, w tym wymiana taboru komunikacji publicznej na pojazdy ekologiczne oraz budowa i modernizacja sieci tramwajowych
98	Urząd m.st. Warszawy	Rozdział 6 podsumowanie priorytetów ochrony środowiska – cele główne i kierunki interwencji Tabela 66. Podsumowanie priorytetów ochrony środowiska, zadanie OP.1.3 str. 205	Proponujemy dopisać na końcu zadania „Wymiana oświetlenia na energooszczędne”: uwzględniające wymogi ochrony przyrody.	W POŚ wspomniany został problem zanieczyszczenia światłem. Wymiana oświetlenia na energooszczędne wiąże się najczęściej z wprowadzaniem nadmiaru oświetlenia o nieodpowiedniej temperaturze barwowej, która negatywnie wpływa na funkcjonowanie flory i fauny oraz na zdrowie ludzi.	Częściowo uwzględniono	Oczywiście problem zanieczyszczenia światłem jest istotny i z tego powodu został poruszony w POŚ. Jednak brak jest wymogów ochrony przyrody w tym zakresie, istnieją jedynie pewne zalecenia dotyczące doboru i sposobu montażu oświetlenia w sposób jak najmniej oddziałujący na środowisko. Uwaga dotyczy zadania w obszarze Ochrona klimatu i jakości powietrza, ale nawiązuje do ochrony przyrody i zanieczyszczenia światłem, które zostało poruszone w obszarze PEM - został tam opisany również negatywny wpływ na ludzi oraz faunę i florę. Dlatego nie wydaje się zasadne uwzględnić tego aspektu w zadaniu z zakresu OP, ponieważ nie jest on w żaden sposób związany z tym obszarem środowiskowym. Konieczność uwzględnienia problemu zanieczyszczenia światłem i sposobów jego ograniczania została wskazana w rozdziale 4. Edukacja

Lp.	Jednostka / instytucja	Część dokumentu do której odnosi się uwaga (rozdział/strona/punkt/załącznik; fragment tekstu projektu do którego odnoszą się uwagi)	Treść wyrażanej opinii, uwagi, wniosku oraz proponowany zapis do uwzględnienia w dokumencie	Uzasadnienie	Reakcja	Komentarz
						ekologiczna jako proponowana tematyka działań edukacyjnych.
99	Urząd m.st. Warszawy	Zadanie OP.1.3. Wymiana oświetlenia na energooszczędne. wiele miejsc w tekście oraz załącznik 1. Harmonogram rzeczowo-finansowy realizacji Programu np. str. 206	Nowe oświetlenie powinno być neutralne dla zwierząt.	Wzrost zanieczyszczenia atmosfery światłem negatywnie wpływa na życie nocnych zwierząt.	Częściowo uwzględniono	Oczywiście problem zanieczyszczenia światłem jest istotny i z tego powodu został poruszony w POŚ. Jednak brak jest wymogów ochrony przyrody w tym zakresie, istnieją jedynie pewne zalecenia dotyczące doboru i sposobu montażu oświetlenia w sposób jak najmniej oddziałujący na środowisko. Uwaga dotyczy zadania w obszarze Ochrona klimatu i jakości powietrza, ale nawiązuje do ochrony przyrody i zanieczyszczenia światłem, które zostało poruszone w obszarze PEM - został tam opisany również negatywny wpływ na ludzi oraz faunę i florę. Dlatego nie wydaje się zasadne uwzględnić tego aspektu w zadaniu z zakresu OP, ponieważ nie jest on w żaden sposób związany z tym obszarem środowiskowym. Konieczność uwzględnienia problemu zanieczyszczenia światłem i sposobów jego ograniczania została wskazana w rozdziale 4. Edukacja ekologiczna jako proponowana tematyka działań edukacyjnych.
100	Urząd m.st. Warszawy	KA.1. Poprawa klimatu akustycznego KA.1.2. Realizacja inwestycji drogowych ograniczających emisję hałasu, w tym wykonanie cichych nawierzchni, szklan drogowych, przebudowy skrzyżowań str.206	Należy wziąć pod uwagę konieczność nasadzeń drzew i krzewów wzdłuż ciągów - żywe ekrany dźwiękochonne.	Drzewa i krzewy odpowiednich gatunków, odpornych na ewentualne zanieczyszczenia, są najlepszymi ekranami dźwiękochonnymi.	Nie uwzględniono	Zadanie nie wyklucza stosowania drzew i krzewów odpowiednich gatunków jako ekrany dźwiękochonne. Tego rodzaju rozwiązania są zależne od indywidualnego charakteru każdej inwestycji. Dodatkowo nasadzenia tego typu zostały uwzględnione w zadaniu ZP 3.3 <i>Tworzenie pasów zieleni (drzew lub krzewów) ochronnej wzdłuż dróg których zadaniem będzie wytłumienie hałasu, oczyszczanie powietrza, ograniczenie podmuchów wiatru i nawiewania śniegu w okresach zimowych.</i>
101	Urząd m.st. Warszawy	Rozdział 6 podsumowanie priorytetów ochrony środowiska – cele główne i kierunki interwencji Tabela 66 OP.3. Ograniczenie emisji zanieczyszczeń ze źródeł komunikacyjnych str. 205 - 206	Konsolidacja działań Województwa oraz Jednostek Samorządu Terytorialnego w celu wykorzystania rozwiązań już istniejących, celem ich modyfikacji i przystosowania do potrzeb całego regionu.	Wykorzystanie narzędzi i platform służących do monitorowania poziomów natężenia ruchu, natężenia hałasu w m.st. Warszawa oraz analiza zapisu kamer monitoringu miejskiego, jak i doświadczeń Stołecznego Centrum Monitoringu, będzie świetnym przykładem adaptacji już istniejących rozwiązań usługowych znanych mieszkańcom, do realizacji postulatów programu. W wyniku konsolidacji danych mogłaby powstać platforma obrazująca różnego rodzaju źródła zagrożeń i przedstawiająca dane z różnego rodzaju czujników na żądanie Mieszkańców. Takie dane mogłyby się stać cenną wskazówką na poszukiwanie nowych miejsc zasiedlenia	Nie uwzględniono	Opracowanie tego rodzaju platformy mogłoby być realizowane w ramach zadania OP.3.1. Zwiększenie efektywności zarządzania w sektorze transportowym, w tym budowa systemów sterowania ruchem. Idea stworzenia takiej platformy wydaje się być jak najbardziej słuszną, jednak problematyczne mogą okazać się koszty zarówno utworzenia takiej witryny jak i jej utrzymania/ prowadzenia, jak i wskazanie podmiotu odpowiedzialnego za prowadzenie takiej platformy. Ponadto, z informacji przedstawionych w uzasadnieniu można wnioskować, że zebrane w ten sposób dane mogłyby służyć bardziej ochronie przed hałasem niż ograniczaniu emisji zanieczyszczeń ze źródeł komunikacyjnych.

Lp.	Jednostka / instytucja	Część dokumentu do której odnosi się uwaga (rozdział/strona/punkt/załącznik; fragment tekstu projektu do którego odnoszą się uwagi)	Treść wyrażanej opinii, uwagi, wniosku oraz proponowany zapis do uwzględnienia w dokumencie	Uzasadnienie	Reakcja	Komentarz
				o najlepszych w danej okolicy warunkach klimatycznych/stać się przyczynkiem do zmiany lokalnych planów zagospodarowania w celu planowania plenerowych obiektów sportowych itp.		
102	Urząd m.st. Warszawy	Rozdział 6 podsumowanie priorytetów ochrony środowiska – cele główne i kierunki interwencji Tabela 66 oraz załącznik nr 1 str. 205 - 206	Zadanie OP.3.3. Budowa i przebudowa dróg gminnych, powiatowych, wojewódzkich i krajowych oraz utwardzenie dróg i poboczy – prawdopodobnie trzeba doprecyzować, że nie chodzi tu o zwiększenie ruchu drogowego.	W załączniku jako źródło dofinansowania wpisano środki unijne. Może być z tym trudno, ponieważ UE w ramach Zielonego Ładu nie przewiduje dofinansowywania dróg, by zwiększyć przepustowość (jedynie obwodnice). Dopisanie w rozdziale 3.1.4. czemu ma służyć ma takie działania może rozwiązać wątpliwość.	Częściowo uwzględniono	Oczywiście inwestycje w zakresie budowy i przebudowy dróg oraz utwardzenie dróg i poboczy jedynie w niewielkiej części służy ochronie środowiska, co uwzględniono dodając przypis w harmonogramie rzeczowo-finansowym. Chodzi przede wszystkim o upłynnienie ruchu oraz zmniejszenie kumulacji zanieczyszczeń i zapylenia. W rozdziale 3.1.1.1. w części dot. emisji liniowej wskazano główne działania mające na celu ograniczanie tej emisji, w tym modernizację infrastruktury drogowej. Zgodnie z danymi pozyskanymi od podmiotów odpowiedzialnych za realizację zadania, może ono być dofinansowane ze środków unijnych.
103	Urząd m.st. Warszawy	Rozdział 6 podsumowanie priorytetów ochrony środowiska – cele główne i kierunki interwencji Tabela 66 OP.6. Zarządzanie jakością powietrza w jednostkach samorządu terytorialnego województwa str. 206	Uwzględnienie w dokumentach planistycznych rozwiązań wspierających ochronę powietrza, jego regenerację, przewietrzanie miast oraz poprawę lokalnego klimatu.	Rozszerzenie zakresu pozwoli na szersze spektrum podejmowanych działań w tym ujmowanie nasadzeń zieleni.	Nie uwzględniono	W zadanie pn. "Uwzględnianie w dokumentach planistycznych rozwiązań wspierających ochronę powietrza i przewietrzanie miast oraz poprawę lokalnego mikroklimatu" jak najbardziej wpisuje się uwzględnianie nasadzeń zieleni. Zieleni (szczególnie zieleni wysoka) wpływa na oczyszczanie powietrza oraz poprawę mikroklimatu, jednak pojęcie "regeneracja powietrza" nie wydaje się być właściwe. Kwestię pozytywnego wpływu zieleni na jakość powietrza uwzględniono również w części dotyczącej zasobów przyrodniczych (ZP).
104	Urząd m.st. Warszawy	Rozdział 6 podsumowanie priorytetów ochrony środowiska – cele główne i kierunki interwencji Tabela 66. Podsumowanie priorytetów ochrony środowiska, Wiersz „Suma kosztów ZAGROŻENIA HAŁASEM (KA): 5 582 000 PLN ¹⁴⁹ str. 207	Wyliczona kwota jest mało wiarygodna, ponieważ obejmuje realizację wielu zadań z zakresu ochrony przed hałasem w tym m.in.: „Realizacja inwestycji drogowych ograniczających emisję hałasu, w tym wykonanie cichych nawierzchni, szklan drogowych, przebudowy skrzyżowań. Modernizacja infrastruktury kolejowej, w tym torowisk oraz inwestycje służące poprawie stanu technicznego taboru kolejowego” Proponuje się urealnić zakładaną kwotę.	Rozdział 6. PODSUMOWANIE PRIORYTETÓW OCHRONY ŚRODOWISKA – CELE GŁÓWNE I KIERUNKI INTERWENCJI, Tabela 66. Podsumowanie priorytetów ochrony środowiska, str. 207 Wiersz „Suma kosztów ZAGROŻENIA HAŁASEM (KA): 5 582 000 PLN ¹⁴⁹	Uwzględniono	Podana kwota, jest tylko kwotą częściową ze względu na specyfikę zagadnienia. Wydatki związane z obszarem zostały łącznie uwzględnione w obszarze Ochrona Klimatu i Jakości Powietrza, co zostało zaznaczone w przypisie dolnym nr 152. Kwota dla obszaru OP wynosi 6 680 808 128 zł, w niej są uwzględnione inwestycje drogowe, kolejowe itp. W przypadku inwestycji drogowych i kolejowych przyjęto, że 8% kosztów inwestycji stanowią środki na ochronę środowiska. W tym zawarte są koszty ochrony klimatu i jakości powietrza oraz ochrony przed hałasem. W tego typu inwestycjach praktyczne nie jest możliwe rozdzielenie poniesionych kosztów na poszczególne obszary środowiska. W związku z tym postanowiono uwzględnić je tylko w jednym obszarze.
105	Urząd m.st. Warszawy	Rozdział 6 podsumowanie priorytetów ochrony środowiska – cele główne i kierunki interwencji Tabela 66 KA.1. Poprawa klimatu	KA.1.8. Monitorowanie poziomu hałasu z wykorzystaniem czujników IoT oraz analiza danych na zasadach transmisji on-line.	Aktywny pomiar poziomów hałasu pozwalający na przekazywanie i weryfikację danych w czasie rzeczywistym (nie tylko na zasadach analizy historycznej).	Nie uwzględniono	W harmonogramie realizacji uwzględniono już następujące zadania, tj. KA.1.8. Monitorowanie hałasu i KA.1.9. Inwestycje związane z rozwojem monitoringu hałasu. Uszczegółowienie nazwy zadania KA.1.8. byłoby

Lp.	Jednostka / instytucja	Część dokumentu do której odnosi się uwaga (rozdział/strona/punkt/załącznik; fragment tekstu projektu do którego odnoszą się uwagi)	Treść wyrażanej opinii, uwagi, wniosku oraz proponowany zapis do uwzględnienia w dokumencie	Uzasadnienie	Reakcja	Komentarz
		akustycznego str. 207		Na podstawie analizy danych można by np. kierować natężeniem ruchu, ruchem tranzytowym pojazdów ciężarowych, tak by w konsekwencji ograniczyć natężenie hałasu w miejscach o największym jego natężeniu, planować gdzie najbardziej oczekiwane jest budowanie barier dźwiękochłonych itp.		narzuceniem konkretnej metodyki monitoringu, co byłoby sprzeczne z założeniami Programu.
106	Urząd m.st. Warszawy	Rozdział 6 podsumowanie priorytetów ochrony środowiska – cele główne i kierunki interwencji Tabela 66 ZW.1. Poprawa jakości jednolitych części wód powierzchniowych str. 207 - 208	Dodanie zadania: ZW.1.6. Monitorowanie poziomu zanieczyszczenia wód powierzchniowych (rzek i jezior) z wykorzystaniem czujników IoT oraz analiza danych na zasadach transmisji on-line.	Aktywny pomiar poziomu zanieczyszczeń i skażeń pozwalający na przekazywanie i weryfikację danych w czasie rzeczywistym (nie tylko na zasadach analizy historycznej), umożliwi szybszą reakcję służbom odpowiedzialnym za usuwanie skutków katastrof ekologicznych. Mieszkańcy skażonych terenów mogliby szybciej otrzymywać powiadomienia o zagrożeniach pojawiających się w ich okolicy, co z kolei mogłoby wpłynąć na zwiększenie ich zaangażowania w sprawy lokalne. Czujniki zainstalowane na stałe w korytach rzek mogą również informować o wielkości fali wezbraniowej, jej szybkości przemieszczania się czy jej długości.	Częściowo uwzględniono	Dodano zadanie ZW.1.6. Monitorowanie jakości wód powierzchniowych - zadanie to jest realizowane przez GIOŚ w ramach Państwowego Monitoringu Środowiska. W uwadze nie wskazano jaki podmiot powinien być odpowiedzialny za monitoring przy użyciu czujników IoT oraz jakich środków wymaga wdrożenie takiego rozwiązania.
107	Urząd m.st. Warszawy	Rozdział 6 podsumowanie priorytetów ochrony środowiska – cele główne i kierunki interwencji Tabela 66 ZW.4. Ograniczenie skutków następstw suszy i zwiększenie możliwości gromadzenia wody str. 209	<i>Zwiększenie udziału powierzchni biologicznie czynnych na obszarach zwartej zabudowy w miejscu powierzchni utwardzonych lub rozszczelnienie nawierzchni nieprzepuszczalnych.</i>	Rozszerzenie zakresu pozwoli na szersze spektrum podejmowanych działań, również poza granicami administracyjnymi miasta w obszarach podmiejskich często o wysokim poziomie zwarcia zabudowy. Rozszczelnienie powierzchni utwardzonych jest sformułowaniem nieprecyzyjnym.	Uwzględniono	Zmieniono nazwę zadania ZW.4.6. zgodnie z sugestią.
108	Urząd m.st. Warszawy	Rozdział 6 podsumowanie priorytetów ochrony środowiska – cele główne i kierunki interwencji Tabela 66 ZP.1.6. str. 211	<i>Zapewnienie właściwej ochrony dla różnorodności biologicznie czynnej, terenów zieleni i innych krajobrazów terenów niezabudowanych, ze szczególnym uwzględnieniem powiązań ekologicznych poprzez aktywne zapisy w strategiach rozwoju, programach wykonawczych, dokumentach i decyzjach administracyjnych z zakresu planowania przestrzennego.</i>	Rozszerzenie zakresu pozwoli na szersze spektrum podejmowanych działań, w tym na terenach obecnie nieużytkowanych (bez m.p.z.p.) nie będących parkami, zieleńcami, a będących w zasobie terenów zieleni. Proponowany zapis nie uwzględnia m.in.: nadal obowiązujących SUIKZP, decyzji o realizacji inwestycji celu publicznego.	Uwzględniono	
109	Urząd m.st. Warszawy	Zadanie ZP.2.8 Tworzenie ekostref na terenie miasta, które stanowiąc będą enklawy dla fauny i flory np. łąki kwietne, ograniczanie koszenia, pozostawianie	Proponujemy dodać tworzenie zielonych ścian, w szczególności poprzez sadzenie pnączy.	Sadzenie pnączy zwiększa powierzchnię aktywną biologicznie o pionowe elementy budynków. Zielone ściany, jako element błękitno-zielonej infrastruktury dostarczają	Częściowo uwzględniono	Sadzenie pnączy zostało podkreślone w zadaniu ZP 3.2

Lp.	Jednostka / instytucja	Część dokumentu do której odnosi się uwaga (rozdział/strona/punkt/załącznik; fragment tekstu projektu do którego odnoszą się uwagi)	Treść wyrażanej opinii, uwagi, wniosku oraz proponowany zapis do uwzględnienia w dokumencie	Uzasadnienie	Reakcja	Komentarz
		niewygrabionych liści, nasadzenia roślin miododajnych. wiele miejsc w tekście oraz załącznik 1. Harmonogram rzeczowo-finansowy realizacji Programu np. str. 212		wiele usług ekosystemowych, ochładzają powietrze, zmniejszają koszty ogrzewania budynków zimą i klimatyzacji latem, chronią i zwiększają różnorodność biologiczną oraz poprawiają walory estetyczne.		
110	Urząd m.st. Warszawy	Rozdział 6 podsumowanie priorytetów ochrony środowiska – cele główne i kierunki interwencji Tabela 66 ZP.3. Ochrona i rozwój zieleni na terenach zurbanizowanych str. 212	Dodanie zadania: ZP 3.8. Stworzenie przestrzeni partycypacyjnej dla mieszkańców miast i gmin, na generowanie innowacji i zgłaszanie pomysłów w obszarze kształtowania kierunków ochrony środowiska na danym terenie.	Obecny dokument nie uwzględnia kluczowej roli mieszkańców województwa w kształtowaniu innowacyjnych rozwiązań i kierunków ochrony środowiska w naszym regionie. Program nie uwzględnia również znaczenia konsultacji społecznych oraz współpracy z ekspertami (także biznesowymi), naukowcami i uniwersytetami specjalizującymi się w dziedzinie rolnictwa, ochrony przyrody i jej rozwoju oraz nowoczesnych sposobów pomiaru parametrów niezbędnych do rzetelnego badania zależności i wpływów antropopresji na kształt naszego otoczenia. Z doświadczenia m.st. Warszawy wiemy, że większość ciekawych pomysłów jakie pojawia się odnośnie charakteru najbliższej okolicy pochodzi od Mieszkańców. Z drugiej zaś strony innowacje i doradcza rola ekspertów oraz naukowców w dziedzinie ochrony środowiska i rolnictwa, pozostaje nieocenionym źródłem wsparcia przy tworzeniu rozwiązań spełniających najwyższe oczekiwania Mieszkańców. Warto skorzystać z tych źródeł wiedzy przy doborze rozwiązań, które wdrożymy w najbliższym czasie w naszym regionie.	Częściowo uwzględniono	Odniesiono się tylko do stworzenia przestrzeni partycypacyjnej w zakresie zieleni
111	Urząd m.st. Warszawy	Rozdział 6 podsumowanie priorytetów ochrony środowiska – cele główne i kierunki interwencji Tabela 66 ZP.4. Działania z zakresu pogłębiania i udostępniania wiedzy o zasobach przyrodniczych, walorach krajobrazowych województwa oraz ich znaczeniu dla człowieka, zwłaszcza w kontekście zmian klimatycznych str. 212	Dodanie zadania: ZP 4.5. Stworzenie cyfrowej platformy (przewodnika po usługach cyfrowych), związanych z ochroną środowiska w województwie mazowieckim.	Usługi cyfrowe tworzone przez różnego rodzaju instytucje wojewódzkie, JST, NGO oraz sektor prywatny stanowią ciekawą odpowiedź na potrzeby mieszkańców w zakresie ochrony środowiska i kształtowania przestrzeni w której żyjemy. Naszym zdaniem konieczne jest uwzględnienie przestrzeni dla rozwiązań jakie oferuje cyfryzacja, również w kontekście adaptacji najnowszych zdobyczy nauki i techniki do wsparcia procesów walki ze zmianami klimatu. Dziś	Nie uwzględniono	Idea stworzenia platformy cyfrowej w której mieszkańcy mogliby dodawać własne informacje związane z ochroną środowiska jest jak najbardziej słuszną, jednak problematyczne mogą okazać się koszty zarówno utworzenia takiej witryny jak i jej utrzymania/ prowadzenia, trudności następcza również wskazanie podmiotu odpowiedzialnego za prowadzenie takiej platformy. Problemem może być także weryfikacja danych zbieranych przez mieszkańców, które mogą być również obciążone błędami pomiarowymi, nieprawidłowym wykonaniem pomiarów etc. Działalność oparta na inicjatywie oddolnej będzie także trudna do monitorowania, skoro platforma

Lp.	Jednostka / instytucja	Część dokumentu do której odnosi się uwaga (rozdział/strona/punkt/załącznik; fragment tekstu projektu do którego odnoszą się uwagi)	Treść wyrażanej opinii, uwagi, wniosku oraz proponowany zapis do uwzględnienia w dokumencie	Uzasadnienie	Reakcja	Komentarz
				<p>każdy z Nas ma przy sobie telefon komórkowy, który może zostać wyposażony w dodatkowy czujnik zewnętrzny pozwalający na badanie poziomu wilgotności gleby i ściółki leśnej, badanie poziomu zanieczyszczenia czy zasolenia wody, badanie poziomu zanieczyszczeń powietrza i wiele innych. Takie czujniki to obecnie koszt około 200-500 zł i można wykonać je samodzielnie nawet w przydomowym warsztacie. Umożliwienie przekazywania informacji zebranych przez lokalnych liderów oraz wykorzystanie tych danych w dalszym procesie monitoringu stanu przyrody, stanowi silne wsparcie dla procesów koordynowanych przez Urzędy. Obecnie to standard, że część czujników monitorujących stan czystości powietrza to czujniki prywatne zakupione w ramach środków własnych Mieszkańców. Ciekawym trendem z zakresu Smart City jest koncepcja Mieszkaniec jako Sensor (ang. Citizen as a Sensor). Nawet bez dodatkowego oprzyrządowania wyposażony w komórkę mieszkaniec może łatwo poinformować odpowiednie służby o: miejscu zlokalizowania nielegalnego wysypiska, niepokojącym stanie wód w najbliższym otoczeniu itp. Wszystko to ma na celu zwiększenie świadomości oraz poziomu zaangażowania mieszkańców w sprawy ochrony środowiska w naszym kraju. Idea indukowania oddolnych inicjatyw opartych przede wszystkim na dostępie do źródeł otwartych danych dopełnia słuszną ideę biernego edukowania społeczeństwa w tym zakresie.</p>		oparta będzie na danych dostarczanych dobrowolnie przez mieszkańców.
112	Urząd m.st. Warszawy	Rozdział 6 podsumowanie priorytetów ochrony środowiska – cele główne i kierunki interwencji Tabela 66 ZP.2.8. i str. 19 zał nr. 1 dla ZP 2.9: str. 212	<i>Tworzenie ekostref na terenach zwartej zabudowy, które stanowiąc będą enklawy dla fauny i flory np. łąki miejskie, ograniczanie koszenia, pozostawianie niewygrabionych liści, instalowanie budek lęgowych gdy brak starodrzewu, tworzenie naturalnej bazy pokarmowej szczególnie dla owadów i ptaków.</i>	Korekta błędnego numerowania. Rozszerzenie zakresu pozwoli na szersze spektrum podejmowanych działań, również poza granicami administracyjnymi miast w obszarach podmiejskich, często o wysokim poziomie zwarcia zabudowy.	Uwzględniono	

Lp.	Jednostka / instytucja	Część dokumentu do której odnosi się uwaga (rozdział/strona/punkt/załącznik; fragment tekstu projektu do którego odnosi się uwaga)	Treść wyrażanej opinii, uwagi, wniosku oraz proponowany zapis do uwzględnienia w dokumencie	Uzasadnienie	Reakcja	Komentarz
113	Urząd m.st. Warszawy	Rozdział 6 podsumowanie priorytetów ochrony środowiska – cele główne i kierunki interwencji Tabela 66 tekst podstawowy i str. 19 w zał. Nr 1 dla ZP 3.3. str. 212	<i>Tworzenie pasów zieleni (drzew lub krzewów) ochronnej wzdłuż jezdni dróg lub ulic, których zadaniem będzie wytlumianie hałasu, regeneracja powietrza, fitoremediacja, ograniczanie podmuchów wiatru i nawiewania śniegu w okresach zimowych.</i>	Rozszerzenie zakresu pozwoli na szersze spektrum podejmowanych działań, również na terenach miejskich.	Uwzględniono	
114	Urząd m.st. Warszawy	Rozdział 6 podsumowanie priorytetów ochrony środowiska – cele główne i kierunki interwencji Tabela 66 tekst podstawowy i str. 19 w zał. Nr 1 dla ZP 3.5. str. 212	<i>Ograniczanie wycinki drzew na terenie województwa do absolutnego minimum ze szczególnym uwzględnieniem zieleni przyrodznej, bądź przyulicznej.</i>	Rozszerzenie zakresu pozwoli na szersze spektrum podejmowanych działań również na terenach miejskich.	Uwzględniono	
115	Urząd m.st. Warszawy	Rozdział 7 Źródła finansowania realizacji programu 7.1. Środki krajowe Program priorytetowy Czyste Powietrze „Środki wydatkowane mogą być do 30 września 2019 r.” str. 215	„Środki wydatkowane mogą być do 30 września 2029 r.”	Omyłka pisarska.	Uwzględniono	
116	Urząd m.st. Warszawy	Rozdział 7 Źródła finansowania realizacji programu Program Priorytetowy Czyste Powietrze str. 215	Program priorytetowy Czyste Powietrze – opisany jako funkcjonujący do 30.09.2019 r. Należy zaktualizować informacje w tym zakresie o wdrażane obecnie kolejne odczyny tego Programu.	Ponieważ program dot. lat 2023-2030 należy operować aktualnymi danymi, o ile są dostępne.	Uwzględniono	Zapis zawierał omyłkę pisarską, poprawiono na 2029
117	Urząd m.st. Warszawy	Tabela 68, nr wOP/3 nazwa wskaźnika “Długość ścieżek rowerowych” str. 222	Proponujemy zamianę na „Długość dróg rowerowych”.	Lepiej używać pojęcia "drogi rowerowej", ewentualnie również "pasa dla rowerów", czyli pojęć zdefiniowanych w kodeksie drogowym i ust. o dr. Publicznych.	Uwzględniono	Nazwę wskaźnika zmieniono na "długość dróg dla rowerów", zgodnie z nazewnictwem GUS
118	Urząd m.st. Warszawy	Tabela 68, nr wOP/4 Wskaźniki środowiskowe dla województwa mazowieckiego, str. 222	Wskaźnik środowiskowy w postaci długości bus-pasów jako jedyny w zakresie transportu publicznego wydaje się być niewystarczający i nie oddający efektów osiągniętych przez inne działania. Należałoby zastąpić go lub dodać inny wskaźnik określający procentowy udział taboru nisko i zeroemisyjnego w transporcie publicznym.	Działania polegające na wymianie taboru transportu publicznego na nisko i zeroemisyjny, wymieniane w Programie, nie znajdują odbicia w przyjętych wskaźnikach a te działania przynoszą istotny wpływ na jakość powietrza (zmniejszenie emisji). Należałoby uwzględnić oprócz zakupu taboru przez operatorów komunalnych, również wprowadzanie do ruchu tego typu taboru w drodze umów zawieranych z przewoźnikami prywatnymi w procedurze pzp.	Nie uwzględniono	Ilość wskaźników w obszarze OP jest już dość obszerna, a w zakresie ograniczania emisji liniowej wyznaczono 2 wskaźniki. Dążono to tego, aby określić możliwie szeroki zakres wskaźników obrazujących stopień osiągnięcia wyznaczonych celów i zadań. Zaproponowany wskaźnik określający procentowy udział taboru nisko i zeroemisyjnego w transporcie publicznym wydaje się być bardzo zasadny, jednak zidentyfikowano możliwe trudności związane z jego wyznaczeniem. Biorąc pod uwagę skalę województwa i ilość przewoźników oraz fakt, iż obecnie taki wskaźnik nie jest określany przez samorząd województwa ani GUS, w okresie raportowania jego wyznaczenie może być problematyczne i niemiarodajne.

Lp.	Jednostka / instytucja	Część dokumentu do której odnosi się uwaga (rozdział/strona/punkt/załącznik; fragment tekstu projektu do którego odnoszą się uwagi)	Treść wyrażanej opinii, uwagi, wniosku oraz proponowany zapis do uwzględnienia w dokumencie	Uzasadnienie	Reakcja	Komentarz
119	Urząd m.st. Warszawy	Tabela 68, nr wOP/8 nazwa wskaźnika "Udział energii odnawialnej w produkcji energii elektrycznej ogółem" str. 222	Proponujemy zmianę na „Stosunek ilości zużytej energii elektrycznej do jej produkcji w OZE na obszarze województwa”.	Lepsze byłoby odniesienie do ZUŻYCIA energii elektrycznej. Dane są łatwo dostępne. W obecnej formie wskaźnik będzie spadał przy wzroście kogeneracji w obrębie województwa (i ograniczaniu zależności od KSE).	Nie uwzględniono	Wskaźnik ma celu zobrazowanie rozwoju OZE w województwie mazowieckim. Zaproponowany wskaźnik jest bardzo zbliżony, jednak wymaga dodatkowych przeliczeń, a wartość wyrażona stosunkiem wydaje się być mniej przystępna dla odbiorcy niż udział procentowy. Ponadto wskaźnik zaproponowany w POŚ stanowi kontynuację poprzedniego Programu i zapewnia spójność oraz możliwość porównania danych.
120	Urząd m.st. Warszawy	Tabela 68. Wskaźniki środowiskowe dla województwa mazowieckiego str. 222-228	Wskaźniki powinny być przypisane do poszczególnych celów głównych i kierunków interwencji.	Przypisanie wskaźników do poszczególnych celów głównych i kierunków interwencji umożliwiłoby ich rzetelny monitoring. Obecnie wskaźniki przypisane są jedynie do poszczególnych obszarów tematycznych co w przyszłości utrudni ocenę stanu realizacji programu, jego poszczególnych celów i kierunków interwencji.	Nie uwzględniono	Wskaźniki dobrano w sposób umożliwiający możliwie jak najpełniejszą reprezentację wskazanych zagadnień w obszarze celów i kierunków. Stanowią one niejako podsumowanie całości zagadnień, którym zostały przypisane, wobec czego ich monitorowanie pozwoli uzyskać obraz charakteryzujący możliwie szerokie spektrum procesów. Dodatkowo, katalog miarodajnych wskaźników jest ograniczony ze względu na możliwość pozyskania wiarygodnych danych za każdy rok monitorowania Programu. Należy również podkreślić, iż jest to jedno z narzędzi monitorowania - ocena stanu realizacji poszczególnych zadań będzie przedmiotem raportów opracowywanych co 2 lata.
121	Urząd m.st. Warszawy	Tabela 68, nr wGWS/3 nazwa wskaźnika "Ludność korzystająca z sieci wodociągowej" str. 225	Proponujemy zmianę na „Odsetek ludności korzystającej z sieci wodociągowej”.	Odsetek ludności lepiej obrazowałby poprawę lub pogorszenie sytuacji. Z drugiej strony liczba korzystających nie spadnie, tak jak spaść może odsetek.	Uwzględniono	Zmieniono nazwę wskaźnika wGWS/3 na Odsetek ludności korzystającej z sieci wodociągowej [%].
122	Urząd m.st. Warszawy	Tabela 68, nr wGWS/5 nazwa wskaźnika "Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków miejskich i wiejskich" str. 225	j.w proponujemy zmianę na „Odsetek ludności...” Dodatkowo „korzystających z oczyszczalni” proponujemy zmienić na „korzystających z sieci kanalizacyjnej”.	j.w. Dodatkowo „odsetek ludności korzystających z sieci kanalizacyjnej” lepiej koresponduje z powyższym wskaźnikiem wGWS/3. W obecnej formie wskaźnik nieco dubluje się z poniższym wGWS/6. Wrzuca też do jednego worka włączonych do kanalizacji i korzystających ze zbiorników bezodpływowych (nie wykaże pozytywnego zjawiska ich likwidacji).	Uwzględniono	Zmieniono nazwę wskaźnika wGWS/5 na Odsetek ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej [%]
123	Urząd m.st. Warszawy	Tabela 68. Wskaźniki środowiskowe dla województwa mazowieckiego – wGWS/5 Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków miejskich i wiejskich str. 225	Docelowa wartość wskaźnika powinna zostać zweryfikowana (podniesiona). Założona w projekcie dokumentu wartość (niespełna 4,5 mln) nie pozwoli na wypełnienie wymogów zawartych w tzw. dyrektywie ściekowej.	Zgodnie z regulacjami tzw. dyrektywy ściekowej wymagany poziom skanalizowania nie może być niższy niż 98 proc., co dotyczy wszystkich aglomeracji niezależnie od ich wielkości. Oznacza to, że w przypadku województwa mazowieckiego wartość ta powinna sięgać ponad 5 mln osób. Dodatkowo należy się zastanowić czy nie powinno się zapisać wartości wskaźnika dotyczącego poziomu skanalizowania	Uwzględniono	Zmieniono nazwę wskaźnika wGWS/5 na Odsetek ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej [%] oraz wartość docelową na 98%.

Lp.	Jednostka / instytucja	Część dokumentu do której odnosi się uwaga (rozdział/strona/punkt/załącznik; fragment tekstu projektu do którego odnoszą się uwagi)	Treść wyrażanej opinii, uwagi, wniosku oraz proponowany zapis do uwzględnienia w dokumencie	Uzasadnienie	Reakcja	Komentarz
				województwa procentem jego ludności, a nie wartością bezwzględną.		
124	Urząd m.st. Warszawy	Tabela 68, wskaźniki dot. gleby (GL) str. 226	Proponujemy dodać wskaźnik obrazujący zmiany zagospodarowania gruntów rolnych o glebach od klasy IIIb do klasy I, z oczekiwanym trendem spadkowym.	W działaniach wskazano działanie GL.1.2 – ochrona gruntów rolnych i leśnych przed zmianą zagospodarowania poprzez uwzględnienie ich w przeznaczenia w dokumentach planistycznych. Wskaźnik pozwoliłby na monitorowanie efektywności tego działania.	Nie uwzględniono	Nie uwzględniono. Zmiany zagospodarowania gruntów rolnych odbywają się na szczeblu gminnym. Dane, które obejmowałby zaproponowany wskaźnik nie są dostępne na szczeblu wojewódzkim. Doświadczenie w pozyskaniu materiałów na potrzeby sporządzenia niniejszego opracowania sugeruje, że zebrane na potrzeby weryfikacji wskaźnika informacje byłyby również obciążone błędem wynikającym z braku danych lub ich niekompletności. Przy wyborze wskaźników ważne jest aby dane do jego określenia były jednoznaczne, pełne i dostępne w określonych ramach czasowych.
125	Urząd m.st. Warszawy	Tabela 68 Wskaźniki środowiskowe dla województwa mazowieckiego w obszarze zasoby przyrodnicze str. 226	W celu skutecznego zobrazowania działań w obszarze ZP proponujemy opracowanie i wdrożenie w POŚ wskaźników dodatkowych, które umożliwią monitoring dotyczący zielono-błękitnej infrastruktury na terenie województwa, np.: stosunek wycinek do nasadzeń drzew .	Aktualnie w POŚ nie funkcjonują wskaźniki umożliwiające badanie skuteczności działań w zakresie ochrony drzew i adaptacyjnych w ramach elementów błękitno-zielonej infrastruktury. Uniemożliwia to ocenę osiągnięcia wyznaczonych celów i kierunków interwencji w tym zakresie na terenach zurbanizowanych.	Uwzględniono	
126	Urząd m.st. Warszawy	Rozdział 9 Streszczenie w języku niespecjalistycznym <i>Przedmiotem opracowania jest Program ochrony środowiska dla województwa mazowieckiego do 2030 roku, sporządzony dla obszaru jednostki administracyjnej, jaką jest województwo mazowieckie. Dokument ten stanowi politykę ekologiczną województwa mazowieckiego str. 228</i>	Dokument powinien być jednoznacznie zaklasyfikowany – obecnie zdaniem autorów jest jednocześnie programem (dokumentem wykonawczym do strategii rozwoju województwa), jak i polityką.	Program wykonawczy i polityka to dokumenty o zupełnie innym charakterze. Należy jasno stwierdzić, że program ochrony środowiska, powinien być programem wykonawczym, a nie polityką.	Uwzględniono	Wykreślono zdanie dot. polityki ekologicznej.
127	Urząd m.st. Warszawy	Załącznik 1 Harmonogram rzeczowo-finansowy, część dot. zadań monitorowanych, Kierunek interwencji OP.3.5 Poprawa systemu komunikacji publicznej, w tym wymiana taboru komunikacji publicznej na pojazdy ekologiczne str.2	Środki finansowe wymienione w tabeli na działania dot. m.in. wymiany taboru są zdecydowanie zbyt niskie. Należy wartości te zweryfikować.	Miejskie Zakłady Autobusowe w Warszawie od 2020 do 2027 r. przewidują zakup 170 autobusów nisko i zeroemisyjnych, a także leasing kolejnych 170. Koszty tych działań inwestycyjnych z pewnością przekroczą 600 mln zł. Inne większe miasta Mazowsza także planują wymianę taboru. Biorąc pod uwagę powyższe przyjęte w załączniku wartości na poziomie ok. 105 mln zł nie odzwierciedlają planów.	Uwzględniono	Koszt realizacji zadania OP.3.5. (monitorowane) w ostatniej wersji POŚ był szacowany na 879 875 111 zł (przed aktualizacją była to wartość ok. 105 mln zł), natomiast w ramach zadań własnych zadanie OP.3.5. zostało wycenione na 675 000 000 zł. Wszystkie uwzględnione w harmonogramie koszty stanowią dane pozyskane od UMWM oraz JST i innych podmiotów w ramach ankietyzacji przeprowadzonej w pierwszym etapie realizacji POŚ. Od wielu jednostek nie udało się pozyskać danych, co nie świadczy o tym że nie planują działań w danym zakresie, niemniej jednak nie ma możliwości uwzględnienia nieznanymi autorom planowanych kosztów. Wyjaśnienie w zakresie źródeł danych i tym samym możliwego niedoszacowania kosztów zamieszczono w treści Programu.

Lp.	Jednostka / instytucja	Część dokumentu do której odnosi się uwaga (rozdział/strona/punkt/załącznik; fragment tekstu projektu do którego odnoszą się uwagi)	Treść wyrażanej opinii, uwagi, wniosku oraz proponowany zapis do uwzględnienia w dokumencie	Uzasadnienie	Reakcja	Komentarz
128	Urząd m.st. Warszawy	Załącznik nr 1. „Harmonogram rzeczowo-finansowy realizacji Programu”, w tabeli w obszarze zagrożenie hałasem. Dla zadań na poszczególne lata 2023-2030 wskazano kwoty wynoszące rocznie „5 PLN” „Realizacja inwestycji drogowych ograniczających emisję hałasu, w tym wykonanie cichych nawierzchni, szycan drogowych, przebudowy skrzyżowań. Modernizacja infrastruktury kolejowej, w tym torowisk oraz inwestycje służące poprawie stanu technicznego taboru kolejowego” str. 3	Należy urealnić kwoty realizacji tych zadań.	Załącznik nr 1. „Harmonogram rzeczowo-finansowy realizacji Programu”, w tabeli str. 3 w obszarze zagrożenie hałasem. Dla zadań na poszczególne lata 2023-2030 wskazano kwoty wynoszące rocznie „5 PLN” „Realizacja inwestycji drogowych ograniczających emisję hałasu, w tym wykonanie cichych nawierzchni, szycan drogowych, przebudowy skrzyżowań. Modernizacja infrastruktury kolejowej, w tym torowisk oraz inwestycje służące poprawie stanu technicznego taboru kolejowego.	Uwzględniono	Cyfra "5" odnosi się do numeru przypisu dolnego. Zapis liczbowy zmieniono na literowy.
129	Urząd m.st. Warszawy	Załącznik nr 1. Harmonogram rzeczowo-finansowy realizacji programu, Harmonogram realizacji zadań własnych, Obszar: Zasoby przyrodnicze (ZP), str. 6-8	Brak korelacji numerycznego oznaczenia wskaźników (ZP/1- ZP.11) z numerycznym oznaczeniem celów głównych (ZP.I.), kierunków interwencji (ZP.1.- ZP.4.) i zadań (ZP.1.4., ZP.1.5., ZP.1.6. itd.).	Fragment tabeli wymagający doprecyzowania i usunięcia niespójności przekazu.	Uwzględniono	
130	Urząd m.st. Warszawy	Załącznik 1 Harmonogram rzeczowo-finansowy, część dot. zadań monitorowanych, Kierunek interwencji OP.3.10 Zakończenie budowy II linii i budowa III linii metra w Warszawie (I etap) str. 11	Kierunek interwencji należy uzupełnić dane dot. Przewidywanych kosztów oraz dodatkowo wskazać w źródłach finansowania także środki unijne.	Warszawa posiada wyliczenia dot. kosztów budowy II linii metra i szacunki dot. III linii. Dysponując jedynie środkami własnymi stolica nie byłaby w stanie realizować tak drogiej inwestycji.	Uwzględniono	Źródła finansowania uzupełniono o środki unijne. Uwzględnione zostały również dodatkowe informacje o kosztach pozyskane od Biura Funduszy Europejskich i Polityki Rozwoju UM.
131	Urząd m.st. Warszawy	Załącznik 1 Harmonogram rzeczowo-finansowy, część dot. zadań monitorowanych	Należy dodać w kierunkach interwencji budowę i modernizację trakcji tramwajowej.	Warszawa do 2030 r. zakłada realizację nowych odcinków sieci tramwajowej. Trakcja ta jest z pewnością ekologiczna i przyczynia się do poprawy stanu środowiska.	Uwzględniono	Uwzględniono w zadaniu OP.3.5.
132	Urząd m.st. Warszawy	Załącznik 1. Harmonogram rzeczowo-finansowy realizacji Programu, zakres działań monitorowanych	Zalecamy weryfikację kwot realizowanych zadań w harmonogramie rzeczowo-finansowym.	Harmonogram zawiera błędne dane dotyczące kosztów realizacji zadań np. opracowanie baz danych informacji o zasobach przyrodniczych to koszt 30 tys PLN do 2030 roku dla całego województwa. Tylko w gminie Warszawa samo utrzymanie bazy danych o zasobach zieleni rocznie kosztuje ok.100 tys PLN. Należy zweryfikować koszt realizacji pozostałych zadań w całym dokumencie dla obszaru (ZP).	Częściowo uwzględniono	Koszty zostały określone na podstawie ankietyzacji, autorzy POŚ w wielu przypadkach dysponują takimi danymi jakie zostały przedstawione przez JST i/lub inne jednostki realizujące poszczególne zadania.
133	Urząd m.st. Warszawy	Załącznik 1. Harmonogram rzeczowo-finansowy realizacji Programu	Dla gminnych zadań monitorowanych w obszarze ZP dokument powinien	Bez czytelnych wytycznych i rekomendacji część z zadań wyznaczonych przez POŚ	Nie uwzględniono	Program ochrony środowiska dla województwa jest dokumentem o dużym stopniu ogólności, gminy posiadają

Lp.	Jednostka / instytucja	Część dokumentu do której odnosi się uwaga (rozdział/strona/punkt/załącznik; fragment tekstu projektu do którego odnoszą się uwagi)	Treść wyrażanej opinii, uwagi, wniosku oraz proponowany zapis do uwzględnienia w dokumencie	Uzasadnienie	Reakcja	Komentarz
			przedstawić rekomendacje i wytyczne dotyczące sposobów i metod ich realizacji. Zalecamy aby sposób realizacji został uwzględniony w tabeli harmonogramu realizacji zadań monitorowanych.	może budzić wątpliwości dotyczące ich prawidłowej interpretacji np. zadanie ZP 3.5.Ograniczenie wycinki drzew na terenie województwa mazowieckiego do absolutnego minimum ze szczególnym uwzględnieniem zieleni przydrożnej. Ograniczenie wycinki do minimum wynika z uwarunkowań funkcjonującej ustawy o ochronie przyrody stąd zalecamy doprecyzowanie i sformułowanie w dokumencie konkretnych wytycznych dla działań w tym obszarze np. poprzez stworzenie gminnych standardów ochrony drzew w procesach projektowo-inwestycyjnych. Uwaga dotyczy również pozostałych działań w obszarze ZP.		własne Programy Ochrony Środowiska a POŚ dla województwa będzie wyznaczać kierunek działań na terenie gmin i poszczególne zadania będą szczegółowo uwzględniane bezpośrednio w programach ochrony środowiska dla gmin.
134	Urząd m.st. Warszawy	Załącznik 1. Harmonogram rzeczowo-finansowy realizacji Programu	<p>1. Brak spójności numeracji zadań, np.:</p> <ul style="list-style-type: none"> - zadanie „Tworzenie ekostref na terenie miasta, które stanowią będą enklawy dla fauny i flory np. łąki kwietne, ograniczanie koszenia, pozostawianie niewygrabionych liści, nasadzenia roślin miododajnych” w harmonogramie realizacji zadań własnych jest oznaczone jako ZP.2.8., natomiast w harmonogramie realizacji zadań monitorowanych ZP.2.9. - zadanie ZP.3.4 Uwzględnienie w dokumentach planistycznych zachowania zieleni szczególnie na terenach gdzie obserwowana jest silna presja zabudowy, natomiast tekst POŚ w tabeli 65 to samo zadanie ZP.3.4 definiuje jako Ograniczenie wycinki drzew na terenie województwa do absolutnego minimum ze szczególnym uwzględnieniem zieleni przydrożnej. - zadanie ZP 3.6 zdefiniowane jest inaczej w tabeli zadań własnych i zadań monitorowanych. - zadanie ZP 1.6 powinno zostać uwzględnione również w harmonogramie zadań monitorowanych. <p>2. W treści POŚ brakuje zadania oznaczonego w harmonogramie realizacji zadań monitorowanych jako „ZP 2.4</p>	<p>Analiza dokumentu wykazała niezgodności numeracji i opisów działań z harmonogramem rzeczowo-finansowym. Niezgodności występują także w warstwie prawidłowego przyporządkowania zadań POŚ do zadań własnych w przypadkach gdzie powinny zostać również przyporządkowane do zadań monitorowanych. Zalecamy weryfikację w tym zakresie całego dokumentu.</p>	Uwzględniono	

Lp.	Jednostka / instytucja	Część dokumentu do której odnosi się uwaga (rozdział/strona/punkt/załącznik; fragment tekstu projektu do którego odnoszą się uwagi)	Treść wyrażanej opinii, uwagi, wniosku oraz proponowany zapis do uwzględnienia w dokumencie	Uzasadnienie	Reakcja	Komentarz
			Zachowanie siedlisk i gatunków obszarów kserotermicznych w stanie niepogorszonym”.			
135	Urząd m.st. Warszawy	Załącznik 1 Obszar: Zasoby przyrodnicze (ZP) Wskaźniki	dodać wskaźnik: wZP/12 Powierzchnia terenów objętych ochroną na podstawie ustawy o ochronie przyrody (obszarowe formy ochrony przyrody) [ha]		Uwzględniono	
136	Urząd m.st. Warszawy	Załącznik 1 Obszar: Zasoby przyrodnicze (ZP) ZP 3.7 Wsparcie rozwoju ogródków działkowych na terenie województwa	należy dodać źródło finansowania : UGmin	Pominięto źródło finansowania	Nie uwzględniono	Budżet gmin został wskazany w zadaniu 3.7 w tabeli z zadaniami monitorowanymi
137	Urząd m.st. Warszawy	Załącznik 1 Obszar: Zasoby przyrodnicze (ZP)	Błędy w numeracji ZP ... np. 3.9 a powinno być 3.7		Uwzględniono	
138	Urząd m.st. Warszawy	Załącznik nr 2, tab. 1	Wszystkie rezerwy powinny mieć podaną powierzchnię otuliny (jeżeli ją posiadają), tak jak to ma miejsce przy niższych formach ochrony przyrody w tabeli 2.	Jednolita zawartość zestawień	Uwzględniono	
139	Urząd m.st. Warszawy	Załącznik nr 2, tab. 1 pkt 3	Powierzchnia rezerwatu 114, 40 (ha) – do dwóch miejsc po przecinku, bez zaokrąglenia (inaczej 114,41 ha).	Jednolita zawartość zestawień	Nie uwzględniono	Błąd CRFOP ZARZĄDZENIE MINISTRA LEŚNICTWA z dnia 16 października 1952 r. w sprawie uznania za rezerwat przyrody. Na podstawie art. 13 ustawy z dnia 7 kwietnia 1949 r. o ochronie przyrody (Dz. U. Nr 25, poz. 180) zarządza się, co następuje: § 1. Uznaje się za rezerwat przyrody pod nazwą "Rezerwat im. Króla Jana Sobieskiego" obszar lasu o powierzchni 113,56 ha w Leśnictwie Zielona, Nadleśnictwa Państwowego Drewnica, położony w obrębie m.st. Warszawy w dzielnicy Praga-Południe
140	Urząd m.st. Warszawy	Harmonogram realizacji zadań własnych, obszar: gospodarowanie wodami, zadanie ZW. 1.3., podmioty odpowiedzialne, obecne brzmienie: „ WIOŚ, powiaty, PGW Wody Polskie ” str. 13	Proponowane brzmienie: "WIOŚ, PGW Wody Polskie"	Powiaty nie posiadają ustawowej delegacji do prowadzenia kontroli w zakresie przestrzegania przez podmioty warunków wprowadzania ścieków do wód lub do ziemi. W związku z tym nie będą mogły wywiązać się z realizacji zadania.	Uwzględniono	Wykreślono słowo "powiaty".
141	Urząd m.st. Warszawy	Uwaga ogólna.	W całym dokumencie nie odniesiono się do wpływu systemu kaucyjnego i ROP na osiągnięcie celów w zakresie gospodarowania odpadami komunalnymi.	W związku z projektami ustawy w zakresie wprowadzenia systemu kaucyjnego i ustawy w zakresie zmiany rozszerzonej odpowiedzialności producentów (ROP) należało by w tak istotnym dokumencie jak POŚ uwzględnić zagadnienia, opisać je i wskazać wpływ na gminne systemy gospodarowania odpadami komunalnymi, w tym osiągnięcie poziomów przygotowania	Nie uwzględniono	Obecnie projekt ustawy jest szeroko dyskutowany i wymaga doprecyzowania. Nie jest znana ostateczna forma systemu kaucyjnego oraz ROP, tym bardziej nie jest możliwe dokładne określenie wpływu tego systemu na gminne systemy gospodarowania odpadami.

Lp.	Jednostka / instytucja	Część dokumentu do której odnosi się uwaga (rozdział/strona/punkt/załącznik; fragment tekstu projektu do którego odnoszą się uwagi)	Treść wyrażanej opinii, uwagi, wniosku oraz proponowany zapis do uwzględnienia w dokumencie	Uzasadnienie	Reakcja	Komentarz
				do ponownego użycia i recyklingu odpadów komunalnych.		
142	Urząd m.st. Warszawy	Cały dokument	Przejrzeć jeszcze raz dokument pod kątem graficznym i pisowni – np. nachodzenie tekstu na granice mapy (rozdział 2.1.; rysunek 1 – woj. zachodniopomorskie; rozdział 3.2.1.1.; str. 56 – zdanie zaczynające się z małej litery „w 13 punktach...”; rozdział 3.2.3.; tabela 17 – przesunięcie tekstu w mocnych stronach).	Uwaga ma na celu poprawienie dokumentu pod względem czytelności oraz estetyki.	Uwzględniono	
143	Urząd m.st. Warszawy	Cały dokument/Numeracja celów głównych oraz kierunków interwencji	Proponuje się zmianę w numeracji lub skrócie celów oraz kierunków. Np. OP.1. i OP.1.	Skróty celów i kierunków czytane, np. na czytnikach dla osób niewidomych, mogą brzmieć tak samo. Warto byłoby zastosować zapis, który zróżnicuje poszczególne zamierzenia Programu.	Uwzględniono	Sposób numeracji przyjęto pierwotnie za poprzednim Programem dla województwa mazowieckiego. Usunięto numerację celów, która nie nawiązywała do kolejnych poziomów numeracji kierunków i zadań.
144	Urząd m.st. Warszawy	Wszystkie obszarowe cele główne	Cele powinny spełniać zasadę SMART, zgodnie z „Wytocznymi do opracowania wojewódzkich, powiatowych i gminnych programów ochrony środowiska”. Ponadto nazwa „cel główny” powinna zostać zmieniona, a nie być używana do określenia celu dla każdego obszaru tematycznego.	Zgodnie z „Wytocznymi do opracowania wojewódzkich, powiatowych i gminnych programów ochrony środowiska”, przygotowanymi przez Ministerstwo Środowiska, cele powinny spełniać zasady SMART. Ponadto, co do zasady, cel główny powinien być jeden, zatem należy zmienić używaną terminologię w kontekście wyznaczenia celów dla obszarów tematycznych.	Uwzględniono	"Cel główny" zamieniono na "cel"
145	Urząd m.st. Warszawy	Wszystkie obszarowe analizy SWOT	Należy ponownie przeanalizować przypisanie poszczególnych czynników rozwoju do poszczególnych grup w ramach obszarowych analiz SWOT, a także wyeliminować powtórzenia w ramach poszczególnych analiz SWOT.	Zgodnie z „Wytocznymi do opracowania wojewódzkich, powiatowych i gminnych programów ochrony środowiska”, przygotowanymi przez Ministerstwo Środowiska, cele powinny spełniać zasady SMART. Ponadto, co do zasady, cel główny powinien być jeden, zatem należy zmienić używaną terminologię w kontekście wyznaczenia celów dla obszarów tematycznych.	Uwzględniono	Analiza SWOT w poszczególnych obszarach została przeanalizowana i zmieniona (tam gdzie było to zasadne).
146	Urząd m.st. Warszawy	Wskaźniki środowiskowe	Docelowe wartości do niektórych wskaźników są niemożliwe do osiągnięcia do 2030 roku. Prośba o podanie wartości bardziej realnych. Nierealne wartości docelowych: • Stan jednolitych części wód powierzchniowych (JCWP) ocenianych jako dobry [%] - 100% (przy wartości bazowej 2%) • Powierzchnia istniejących dzikich wysypisk odpadów m2 – 0 (przy wartości	Zgodnie z „Wytocznymi do opracowania wojewódzkich, powiatowych i gminnych programów ochrony środowiska”, przygotowanymi przez Ministerstwo Środowiska, cele powinny spełniać zasady SMART. Ponadto, co do zasady, cel główny powinien być jeden, zatem należy zmienić używaną terminologię w kontekście wyznaczenia celów dla obszarów tematycznych.	Częściowo uwzględniono	Przy wybranych docelowych wartościach dodano przypis dolny, iż wskazano wartość "do której należy dążyć". W przypadku, gdy jakieś zjawisko wykazywało pozytywny trend, możliwe było określenie wartości docelowej w oparciu o prognozę. W przeciwnym razie, autorzy zakładali wariant najbardziej korzystny z punktu widzenia ochrony środowiska. Ponadto, wartości docelowe niektórych wskaźnik wynikają z innych dokumentów strategicznych, co każdorazowo wyjaśniano w przypisach dolnych.

Lp.	Jednostka / instytucja	Część dokumentu do której odnosi się uwaga (rozdział/strona/punkt/załącznik; fragment tekstu projektu do którego odnoszą się uwagi)	Treść wyrażanej opinii, uwagi, wniosku oraz proponowany zapis do uwzględnienia w dokumencie	Uzasadnienie	Reakcja	Komentarz
			bazowej 74 441 m2) • Pożary w lasach ogółem szt. – 0 (przy wartości bazowej 1 650).			
147	Urząd m.st. Warszawy	Uwaga do całego dokumentu, w którym użyto sformułowania „środowisko naturalne” przykład str. 21	Zgodnie z zapisami ustawy Prawo ochrony środowiska oraz ustawy o ochronie przyrody w tym kontekście powinna być mowa o środowisku lub środowisku przyrodniczym.	Zgodnie z „Wytycznymi do opracowania wojewódzkich, powiatowych i gminnych programów ochrony środowiska”, przygotowanymi przez Ministerstwo Środowiska, cele powinny spełniać zasady SMART. Ponadto, co do zasady, cel główny powinien być jeden, zatem należy zmienić używaną terminologię w kontekście wyznaczenia celów dla obszarów tematycznych.	Uwzględniono	
148	Urząd m.st. Warszawy	Cały dokument/Opisy pod każdą analizą SWOT	Pożądaną zmianą byłoby usunięcie lub przeformułowanie opisów w taki sposób, aby ich obecność była czymś uargumentowana (wnioski, łączenie faktów).	Zgodnie z „Wytycznymi do opracowania wojewódzkich, powiatowych i gminnych programów ochrony środowiska”, przygotowanymi przez Ministerstwo Środowiska, cele powinny spełniać zasady SMART. Ponadto, co do zasady, cel główny powinien być jeden, zatem należy zmienić używaną terminologię w kontekście wyznaczenia celów dla obszarów tematycznych.	Uwzględniono	Opisy pod każdą analizą SWOT w poszczególnych obszarach zostały przeanalizowane i uzupełnione (tam gdzie było to zasadne).
149	Urząd m.st. Warszawy	Uwaga ogólna	W wielu miejscach zdania rozpoczynają się małą literą, pojawiają się zbędne przecinki, literówki, powtórzenia i niekonsekwencja w wielkości interlinii.	Zgodnie z „Wytycznymi do opracowania wojewódzkich, powiatowych i gminnych programów ochrony środowiska”, przygotowanymi przez Ministerstwo Środowiska, cele powinny spełniać zasady SMART. Ponadto, co do zasady, cel główny powinien być jeden, zatem należy zmienić używaną terminologię w kontekście wyznaczenia celów dla obszarów tematycznych.	Uwzględniono	
150	Lasy Miejskie - Warszawa	Tabela 66. Obszar: ZASOBY PRZYRODNICZE ZP) ZP.1. ZP.1.	Uwzględnienie zadania wykupu gruntów prywatnych na terenie m.st. Warszawy w celu ochrony cennych zbiorowisk oraz zwiększenia lesistości, a także poprawy retencji wód.	Wykup gruntów prywatnych w otoczeniu cennych zbiorowisk oraz przekazanie ich w administrowanie jednostkom właściwym w zakresie ochrony tych zbiorowisk znacząco poprawi możliwości ich zabezpieczenia. Wykup gruntów prywatnych w celu ich zalesienia przyczyni się do poprawy jakości powietrza oraz zwiększenia możliwości retencji wód.	Uwzględniono	Rozszerzono działanie o całe województwo nie tylko miasto stołeczne
151	Lasy Miejskie - Warszawa	Tabela 66. Obszar: GOSPODAROWANIE WODAMI (ZW)	Uwzględnienie zadania renaturyzacji brzegów cieków wodnych.	Renaturyzacja rzek prowadzi do odtworzenia ekosystemu lub procesów przyrodniczych zachodzących	Nie uwzględniono	Renaturyzacja rzek jest już uwzględniona w zadaniu ZW.4.4. Renaturyzacja cieków, w tym przywracanie naturalnych meandrów i funkcji retencyjnych.

Lp.	Jednostka / instytucja	Część dokumentu do której odnosi się uwaga (rozdział/strona/punkt/załącznik; fragment tekstu projektu do którego odnoszą się uwagi)	Treść wyrażanej opinii, uwagi, wniosku oraz proponowany zapis do uwzględnienia w dokumencie	Uzasadnienie	Reakcja	Komentarz
		ZW.I. ZW.1.		w ekosystemach. Takie działanie jest konieczne w szczególności w najsilniej zniekształconych aglomeracjach miejskich.		
152	Mazowieckie Biuro planowania Regionalnego w Warszawie	3.1.1.1. Stan jakości powietrza atmosferycznego str.34 Zgodnie z danymi GIOŚ, w województwie mazowieckim funkcjonuje obecnie 16 instalacji do spalania paliw o nominalnej mocy nie mniejszej niż 50 MW.	Załączona poniżej tekstu tabela 6 wskazuje na istnienie 22 (a nie 16) instalacji do spalania paliw o nominalnej mocy nie mniejszej niż 50 MW.	Brak spójności informacji.	Uwzględniono	Zapis poprawiono. Dane w tabeli były aktualizowane w stosunku do pierwotnego tekstu.
153	Mazowieckie Biuro planowania Regionalnego w Warszawie	3.4.1.1. Wody powierzchniowe str. 71 Wody administrowane są przez trzy jednostki organizacyjne PGW Wody Polskie (RZGW w Warszawie, Białymstoku i Lublinie).	Wody administrowane są przez cztery jednostki organizacyjne PGW Wody Polskie (RZGW w Warszawie, Białymstoku, Lublinie i Gdańsku).	Niewielki obszar województwa mazowieckiego (część powiatu sierpeckiego), położony w zlewni rzeki Mień, jest w zasięgu RZGW w Gdańsku. W województwie mazowieckim znajduje się około 2% powierzchni tej zlewni (pozostała część położona jest w województwie kujawsko- pomorskim).	Uwzględniono	Uzupełniono - dodano przypis dolny.
154	Mazowieckie Biuro planowania Regionalnego w Warszawie	3.4.1.2. Wody podziemne str. 77, przypis 43 Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Centralnej Bazy Danych Geologicznej	Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Centralnej Bazy Danych Geologicznych.	Błąd gramatyczny.	Uwzględniono	Poprawiono treść przypisu dolnego.
155	Mazowieckie Biuro planowania Regionalnego w Warszawie	3.9.1.1. Formy ochrony przyrody w województwie • str. 134, Tabela 49, pozycja 7 • str. 141	W tekście znajdują się rozbieżne dane dotyczące obszarów Natura 2000 (w tabeli na str. 134 - 82 obszary Natura 2000; na str. 141 - 81 obszarów).	Dane dotyczące obszarów Natura 2000 należy ujednolicić lub skomentować różnice w podawanej liczbie.	Uwzględniono	
156	Mazowieckie Biuro planowania Regionalnego w Warszawie	3.9.1.1. Formy ochrony przyrody w województwie str. 136 Rysunek 24.	Na mapie przedstawione zostały parki (narodowy i krajobrazowe) wraz z otulinami. Jeśli taki był cel autorów opracowania, należałoby doprecyzować treść legendy. Jeśli natomiast treścią mapy mają być formy ochrony przyrody, należy przedstawić ich właściwe granice na podstawie danych GDOŚ.	W rozumieniu ustawy o ochronie przyrody otulina nie jest formą ochrony przyrody, lecz obszarem, ustanawianym w celu zabezpieczenia przed zagrożeniami zewnętrznymi wynikającymi z działalności człowieka. Jest to strefa ochronna granicząca z formą ochrony przyrody i wyznaczona dla niej indywidualnie.	Uwzględniono	
157	Mazowieckie Biuro planowania Regionalnego w Warszawie	3.9.1.1. Formy ochrony przyrody w województwie str. 140 Na rysunku 26 przedstawiono procentowy rozkład rodzajów mazowieckich rezerwatów	Na rysunku 25 przedstawiono procentowy rozkład rodzajów mazowieckich rezerwatów.	Brak spójności informacji. Rysunek (wykres), na którym przedstawiono procentowy rozkład rodzajów mazowieckich rezerwatów podpisany jest numerem 25.	Uwzględniono	
158	Mazowieckie Biuro planowania	3.9.1.1. Formy ochrony przyrody w województwie str. 142	Pod zacytowanym tekstem wymienionych zostało 5 obszarów. W rzeczywistości do Komisji Europejskiej	Źródło: Uchwała nr 5 Rady Ministrów z dnia 5 stycznia 2021 r. w sprawie wyrażenia zgody na przekazanie Komisji Europejskiej	Uwzględniono	

Lp.	Jednostka / instytucja	Część dokumentu do której odnosi się uwaga (rozdział/strona/punkt/załącznik; fragment tekstu projektu do którego odnoszą się uwagi)	Treść wyrażanej opinii, uwagi, wniosku oraz proponowany zapis do uwzględnienia w dokumencie	Uzasadnienie	Reakcja	Komentarz
	Regionalnego w Warszawie	Ponadto do Komisji Europejskiej zgłoszono zmiany granic dla 4 Specjalnych Obszarów Ochrony Siedlisk	zgłoszono zmiany granic dla 6 obszarów. W projekcie POŚ 2030 nie uwzględniony został obszar Olszyny Rumockie PLH140010. Propozycja: poprawa tekstu z uwzględnieniem powyższych informacji.	dokumentu „Lista zmian w sieci obszarów Natura 2000”.		
159	Mazowieckie Biuro planowania Regionalnego w Warszawie	Załącznik 2, tabela 2. Wykaz Parków Krajobrazowych na terenie województwa mazowieckiego str. 26 pozycja 7 - Nadbużański Park Krajobrazowy Kolumna „powierzchnia”: Cytat: (obszar częściowo położony w województwie mazowieckim)	Nadbużański Park Krajobrazowy jest parkiem w całości położonym na terenie województwa mazowieckiego. W kolumnie „położenie” nie wymieniono żadnego powiatu spoza województwa mazowieckiego (co jest zgodne z informacją z CRFOP). Propozycja: usunięcie błędnej informacji.	Źródło: CRFOP, Rozporządzenie nr 58 Wojewody Mazowieckiego z dnia 25 maja 2005 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie Nadbużańskiego Parku Krajobrazowego.	Uwzględniono	
160	Nadleśnictwo Celestynów	zał_1_harmonogram_rzeczowo_finansowy_14_06_2022 str. 19 „ZP 3.5 Ograniczenie wycinki drzew na terenie województwa do absolutnego minimum ze szczególnym uwzględnieniem zieleni przyrodznej”	Prowadzenie wycinek drzew na terenie województwa zgodnie z obowiązującymi planami (np. Planami Urządzenia Lasu, Uproszczonymi Planami Urządzenia Lasu) ze szczególnym uwzględnieniem zachowania funkcji społecznej i przyrodniczej.		Nie uwzględniono	Przede wszystkim chodzi o ograniczenie wycinki na terenach poza terenami lasów. Należy zauważyć, że Lasy Państwowe nie zostały wskazane w tym zadaniu jako podmiot odpowiedzialny.
161	Nadleśnictwo Celestynów	zał_1_harmonogram_rzeczowo_finansowy_14_06_2022 str. 20 „ZP.5.6. Zwiększanie udziału starych drzew w drzewostanach wszystkich klas wieku”	Zwiększenie (w miarę możliwości) udziału starych drzew w drzewostanach wszystkich klas wieku.		Nie uwzględniono	Błąd w CRFOP : ZARZĄDZENIE MINISTRA LEŚNICTWA z dnia 16 października 1952 r. w sprawie uznania za rezerwat przyrody. Na podstawie art. 13 ustawy z dnia 7 kwietnia 1949 r. o ochronie przyrody (Dz. U. Nr 25, poz. 180) zarządza się, co następuje: § 1. Uznaje się za rezerwat przyrody pod nazwą "Rezerwat im. Króla Jana Sobieskiego" obszar lasu o powierzchni 113,56 ha w Leśnictwie Zielona, Nadleśnictwa Państwowego Drewnica, położony w obrębie m. st. Warszawy w dzielnicy Praga-Południe (...)
162	Nadleśnictwo Celestynów	Załącznik 2. Wykaz form ochrony przyrody Str. 1 Powierzchnia Rezerwatu im. Króla Jana Sobieskiego – 113,56	Na stronie internetowej Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Warszawie widnieje powierzchnia 114,4 ha.	Rozbieżność danych.	Nie uwzględniono	Udział sosny w drzewostanie na terenie województwa mazowieckiego jest 70,6%. Wyższy odsetek udziału sosny jest jedynie w 4 województwach na terenie kraju (lubuskie, wielkopolskie, kujawsko-pomorskie i łódzkie.) Duży udział monokultury sosny w drzewostanach zwiększający ryzyko pożarów, rozprzestrzeniania się patogenów, gradacji owadów zagrażających drzewostanom
163	Nadleśnictwo Celestynów	Załącznik 2. Wykaz form ochrony przyrody Str. 5	Na stronie internetowej Generalnej Dyrekcji	Rozbieżność danych.	Uwzględniono	

Lp.	Jednostka / instytucja	Część dokumentu do której odnosi się uwaga (rozdział/strona/punkt/załącznik; fragment tekstu projektu do którego odnoszą się uwagi)	Treść wyrażanej opinii, uwagi, wniosku oraz proponowany zapis do uwzględnienia w dokumencie	Uzasadnienie	Reakcja	Komentarz
		Powierzchnia Bagna Bocianowskiego – 68,98 ha	Ochrony Środowiska znaleźć można informację, że powierzchnia ta to 68,93 ha.			
164	Nadleśnictwo Pułtusk	Tabela 52. Analiza SWOT w obszarze: zasobu przyrodnicze Słabe strony: Duży udział monokultury sosny w drzewostanach	Przebudowa drzewostanów sosnowych niezgodnych z siedliskiem przewidziana jest w Planach Urządzenia Lasu dla poszczególnych nadleśnictw. Nowe drzewostany sosnowe, które powstają związane są z wymaganiami siedliskowymi powierzchni przeznaczonych do odnowienia/zalesienia. Określenie duży udział monokultury sosny jest nieprecyzyjne.	Plany Urządzenia Lasu zatwierdzone są przez ministra właściwego do spraw środowiska. Dobór składu gatunkowego odnawianej powierzchni uwzględnia m.in. uwarunkowania siedliskowe terenu.	Uwzględniono	
165	Nadleśnictwo Pułtusk	Tabela 52. Analiza SWOT w obszarze: zasobu przyrodnicze Zagrożenia: Tendencja wzrostowa wycinki drzew	Określenie powinno zawierać informację o tym na jakich gruntach zauważalne jest to zagrożenie.	Lasy Państwowe działają w oparciu o sporządzone Plany Urządzenia Lasu, które zatwierdza minister właściwy do spraw środowiska, w których określono sposób i ilość usuwanych drzew na powierzchni. Wycinka drzew w lasach państwowych związana jest z prowadzeniem trwałej zrównoważonej gospodarki leśnej i uwzględnia również aspekty hodowlane drzewostanów.	Uwzględniono	
166	Nadleśnictwo Wyszaków	PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA DLA WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO DO 2030 ROKU; Strona 121; Jako nowe zadanie wskazano działania w kierunku zapobiegania zasklepieniu gleb. w ramach tego kierunku swoje plany przedstawiły m.in. powiaty garwoliński, wołomiński, makowski, łosicki i żuromiński, a także m.st. Warszawa, m. Płock, gm. Ciechanów, gm. Żabia Wola, gm. Słubice, gm. Suchożębry, gm. Starożreby, gm. Rościszewo, gm. Nowa Sucha oraz nadleśnictwo Wyszaków i PIG-PIB.	Nadleśnictwo Wyszaków nie przedstawiło planu zadania z zakresu ochrony środowiska polegającego na zapobieganiu zasklepieniu gleb. Proponowany zapis: PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA DLA WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO DO 2030 ROKU; Strona 121; Jako nowe zadanie wskazano działania w kierunku zapobiegania zasklepieniu gleb. w ramach tego kierunku swoje plany przedstawiły m.in. powiaty garwoliński, wołomiński, makowski, łosicki i żuromiński, a także m.st. Warszawa, m. Płock, gm. Ciechanów, gm. Żabia Wola, gm. Słubice, gm. Suchożębry, gm. Starożreby, gm. Rościszewo, gm. Nowa Sucha oraz PIG-PIB.	Nadleśnictwo Wyszaków nie przedstawiło planu zadania z zakresu ochrony środowiska polegającego na zapobieganiu zasklepieniu gleb zgodnie z pismem ZG.720.5.2022 z dnia 01.03.2022 roku przesyłanym do firmy LEMITOR Ochrona Środowiska Sp. z o.o. sp. k. ul. Jana Długosza 40 51-162 Wrocław e-mail: pos@lemitor.com.pl.	Uwzględniono	
167	RDLP Warszawa		Uwaga zgłoszona 9.06.2022 r. Nie znalazł się jednak w przesyłanym przez Państwa zestawieniu rozpatrywanych uwag. Dotyczy „zakresu ochrony bioróżnorodności i krajobrazu” oraz „jakości powietrza” (strona14). Treść uwagi: W opracowaniu		Uwzględniono	

Lp.	Jednostka / instytucja	Część dokumentu do której odnosi się uwaga (rozdział/strona/punkt/załącznik; fragment tekstu projektu do którego odnoszą się uwagi)	Treść wyrażanej opinii, uwagi, wniosku oraz proponowany zapis do uwzględnienia w dokumencie	Uzasadnienie	Reakcja	Komentarz
			nie zauważa się lasów miejskich i możliwości jakie one stwarzają w zakresie ochrony różnorodności biologicznej. Ponadto, lasy w mieście i w okolicy miast wpływają istotnie na poprawę jakości powietrza, co zostało pominięte w opracowaniu. Opracowanie powinno zostać uzupełnione o ww. element.			
168	RDLP Warszawa		Uwaga zgłoszona 9.06.2022 r. Znalazła się w przesłanym przez Państwa zestawieniu rozpatrywanych uwag. Zaproponowany częściowy sposób uwzględnienia uwagi w naszej ocenie jest niewystarczający. Treść zgłoszonej uwagi: „Jako zagrożenie dla obszarów Natura 2000 wskazano m.in. wycinkę lasów. Wycinka byłaby zagrożeniem, gdyby doprowadziła do zmiany użytkowania z użytku leśnego na inny. Prace odnowieniowe i pielęgnacyjne prowadzone w ramach gospodarki leśnej nie stanowią zagrożenia dla obszarów Natura 2000”. Naszym zdaniem zaproponowanie zmiany zapisu „wycinka lasu” na „nadmierna wycinka lasu” nie jest wystarczającą korektą. Należy zdanie wymieniające zagrożenia doprecyzować zmieniając istniejący zapis: „Najczęściej wymienianymi zagrożeniami potencjalnymi dla obszarów Natura 2000 są:” na proponowany zapis: „Zależnie od tego co jest przedmiotem ochrony obszaru Natura 2000, zagrożeniami potencjalnymi dla obszarów Natura 2000 mogą być:”. Należy mieć uwadze, że przedmiotowe zagrożenie w części PZO odnosi się do danego rodzaju siedliska przyrodniczego lub gatunku stanowiących przedmiot ochrony obszaru Natura 2000. Istniejący zapis może sugerować czytelnikowi, że zagrożenie to dotyczy wszystkich obszarów Natura 2000 oraz przedmiotów ochrony, co nie jest prawdą. Dlatego należy w poradzić zapis to wyjaśniający. Zdarzają się bowiem przypadki kiedy wykonywanie zrębów, celem uzyskiwania dużych odnawianych otwartych powierzchni leśnych jest		Częściowo uwzględniono	Podkreślono, że czynnik związany z nadmierną wycinką dotyczy siedlisk i gatunków leśnych. Niezaprzeczalnym faktem jest, że gospodarka leśna może stanowić zagrożenie dla siedlisk leśnych i nie chodzi tutaj tylko o sam drzewostan ale o przekształcenie runa, zawlekanie gatunków obcych w trakcie prac, płoszenie ptaków, usuwanie dziuplastych drzew będących siedliskiem ptaków, owadów, nietoperzy czy innych gatunków ssaków etc. Autorzy raportu, nie chcą wskazywać w opracowaniu, że gospodarka leśna jest jednoznacznie negatywna dla obszarów Natura 2000, ale niesie za sobą pewne skutki środowiskowe tak samo jak rolnictwo czy urbanizacja.

Lp.	Jednostka / instytucja	Część dokumentu do której odnosi się uwaga (rozdział/strona/punkt/załącznik; fragment tekstu projektu do którego odnoszą się uwagi)	Treść wyrażonej opinii, uwagi, wniosku oraz proponowany zapis do uwzględnienia w dokumencie	Uzasadnienie	Reakcja	Komentarz
			działaniem sprzyjającym występowaniu gatunku będącego przedmiotem ochrony obszaru Natura 2000. Jednocześnie nie jest jasne czy chodzi o wycinkę lasu celem pozyskania surowca i dalej odnowienia powierzchni (wprowadzenia sadzonek) – użytkowanie lasu, czy wycinki dotyczącej usunięcia lasu celem trwałego wylesienia powierzchni – zmiany sposobu użytkowania.			
169	RZGW w Lublinie	3.4. Gospodarowanie wodami/ str. 71/ 3.4.1.1. Wody powierzchniowe	<i>Województwo mazowieckie położone jest w całości na obszarze dorzecza Wisły. w granicach województwa znajduje się jeden region wodny tj. region wodny Środkowej Wisły. brak: regionów wodnych: Bugu, Narwi, fragment jednej jcwp (Mień do jez. Wielkiego) należy do regionu wodnego Dolnej Wisły.</i>	Pomimo informacji że wcześniejsza uwaga dotycząca uzupełnienia regionów wodnych położonych na terenie woj. mazowieckiego została uwzględniona, w tekście nadal nie wymieniono wszystkich (art.13 ust. 2 pkt 1 Prawa wodnego)	Uwzględniono	
170	RZGW w Lublinie	3.4. Gospodarowanie wodami/ str. 74/ 3.4.1.1. Wody powierzchniowe	<i>„Pięć (83,5%) z nich posiada stan chemiczny poniżej dobrego, który spowodowany jest głównie zbyt dużą zawartością benzo(a)pirenu w wodzie oraz difenylesterów bromowanych w bioście.”</i>	Zdanie do prerredagowania:	Uwzględniono	Zaproponowano jedno zadanie ZP.5.6 Dążenie w Planach Urządzenia Lasów do zmniejszenia skali rębni oraz zastępowanie rębni zupełnych rębniami złożonymi. Ze względu na fakt, że LP muszą realizować PUL, wprowadzono zadanie związane z odpowiednimi zapisami w PUL.
171	RZGW w Lublinie	3.4. Gospodarowanie wodami/ str. 90/ 3.4.3. Analiza SWOT i obszary problemowe	<i>„Główne zagrożenia to zanieczyszczenie wód podziemnych i postępujące zmiany klimatyczne i ich konsekwencje (wydłużenie okresów suszy, występowanie powodzi błyskawicznych czy nasilenie nawałnych deszczy).”</i>	Zdanie do prerredagowania: „zwiększenie częstotliwości występowania deszczy nawałnych”	Uwzględniono	Prerredagowano.
172	Starostwo Powiatowe w Radomiu	Strona 215/Program priorytetowy Czyste Powietrze/Ostatnie zdanie „Środki wydatkowane mogą być do 30 września 2019 r.”	„Środki wydatkowane mogą być do 30 czerwca 2027.”	Informacja na stronie WFOŚ	Częściowo uwzględniono	Do 30 czerwca 2027 r. można składać wnioski o środki, same środki wydatkowane mogą być do 30 września 2029 r.
173	Stowarzyszenie Puszcza Mazowiecka	Rozdział 3.9 Zasoby przyrodnicze 3.9.4 Cele i główne kierunki interwencji (s. 165)	Dodanie tiret 6 w brzmieniu: „zmniejszenie skali rębni”.	W części opisowej słusznie zwrócono uwagę na słabe strony lasów województwa mazowieckiego, m.in. mały udział starych drzew w drzewostanach oraz niski wiek lasów. Zmniejszenie skali rębni oraz pozyskiwania drewna przyczyniłoby się do poprawy tej sytuacji. Byłoby też konsekwencją diagnozy przestawionej w opracowaniu.	Uwzględniono	Zaproponowano jedno zadanie ZP.5.6 Dążenie w Planach Urządzenia Lasów do zmniejszenia skali rębni oraz zastępowanie rębni zupełnych rębniami złożonymi. Ze względu na fakt, że LP muszą realizować PUL, wprowadzono zadanie związane z odpowiednimi zapisami w PUL.
174	Stowarzyszenie Puszcza Mazowiecka	Rozdział 3.9 Zasoby przyrodnicze 3.9.4 Cele i główne kierunki interwencji (s. 165)	Dodanie tiret 7 w brzmieniu: „dążenie do zastępowania rębni zupełnych rębniami	W części opisowej zwrócono uwagę na znaczenie bioróżnorodności oraz wagę dojrzałych drzewostanów. Ograniczanie	Częściowo uwzględniono	Zaproponowano jedno wspólne zadanie, ZP.5.6 Dążenie w Planach Urządzenia lasów do zmniejszenia skali rębni oraz zastępowanie rębni zupełnych rębniami złożonymi.

Lp.	Jednostka / instytucja	Część dokumentu do której odnosi się uwaga (rozdział/strona/punkt/załącznik; fragment tekstu projektu do którego odnoszą się uwagi)	Treść wyrażanej opinii, uwagi, wniosku oraz proponowany zapis do uwzględnienia w dokumencie	Uzasadnienie	Reakcja	Komentarz
			złożonymi oraz odnowień sztucznych odnowieniami naturalnymi”.	rębni zupełnych oraz położenie nacisku na odnowienia naturalne przeczyłoby się do poprawy sytuacji w tym zakresie.		Lasy państwowe podkreślają, że prowadzą odbudowę zgodnie z typem siedliskowym dlatego pominięto część dotycząca zastępowania odnowień sztucznych odnowieniami naturalnymi
175	Stowarzyszenie Puszcza Mazowiecka	Rozdział 3.9 Zasoby przyrodnicze 3.9.4 Cele i główne kierunki interwencji, Tabela 53, Cel główny ZP. I. (s. 165)	Zapisanie kierunku interwencji ZP.1. w brzmieniu: „Zarządzanie zasobami przyrody i krajobrazem, w tym w szczególności zwiększenie powierzchni obszarów objętych odpowiednią ochroną prawną”.	Proponowany zapis jest konsekwencją zapisów wcześniejszej części dokumentu.	Uwzględniono	
176	Stowarzyszenie Puszcza Mazowiecka	Rozdział 3.9 Zasoby przyrodnicze 3.9.4 Cele i główne kierunki interwencji, Tabela 53, Cel główny ZP. II. (s. 165)	Zapisanie kierunku interwencji ZP.5. w brzmieniu: „Racjonalne użytkowanie zasobów leśnych w tym w szczególności zmniejszenie skali rębni oraz dążenie do zastępowania rębni zupełnych rębniami złożonymi”.	Proponowany zapis jest konsekwencją zapisów proponowanych w pkt 1 i 2.	Nie uwzględniono	Wpisano takie zadanie, kierunek interwencji jest hasłem ogólnym dlatego autorzy tekstu sugerują pozostać przy pierwotnym założeniu nazwy kierunku interwencji
177	Stowarzyszenie Puszcza Mazowiecka	Rozdział 3.9 Zasoby przyrodnicze 3.9.4 Cele i główne kierunki interwencji, Tabela 53, Cel główny ZP. III. (s. 165)	Zapisanie kierunku interwencji ZP.7. w brzmieniu: „Zwiększenie lesistości, w szczególności poprzez wykup gruntów pod zalesienia i promowanie zalesień”.	W obecnym kształcie zapis kierunku interwencji stanowi jedynie powielenie zapisu celu głównego. Wymaga to konkretyzacji.	Uwzględniono	
178	Stowarzyszenie Puszcza Mazowiecka	Załącznik 1. Harmonogram rzeczowo-finansowy realizacji programu, Harmonogram realizacji zadań własnych, Obszar: Zasoby przyrodnicze (s. 6)	W ramach kierunku interwencji ZP.1. Zarządzanie zasobami przyrody i krajobrazem dodanie nowego zadania w brzmieniu: „Powiększenie obszaru istniejących parków krajobrazowych”, jako zadania UMWM na lata 2023-30 i przeznaczenie na realizację tego zadania odpowiednich środków własnych.	Parki krajobrazowe to najważniejsza forma ochrony krajobrazu pozostająca w gestii samorządu województwa mazowieckiego. Tymczasem powierzchnia parków krajobrazowych stanowi zaledwie 4,87% powierzchni całego województwa. Liczba ta powinna zostać zwiększona.	Uwzględniono	
179	Stowarzyszenie Puszcza Mazowiecka	Załącznik 1. Harmonogram rzeczowo-finansowy realizacji programu, Harmonogram realizacji zadań monitorowanych, Obszar: Zasoby przyrodnicze (s. 18)	W ramach kierunku interwencji ZP.1. Zarządzanie zasobami przyrody i krajobrazem zapisanie zadania ZP 1.1. w brzmieniu: „Inwentaryzacja cennych zasobów przyrodniczych i objęcie ich ochroną prawną” oraz przeznaczenie na realizację tego zadania większych środków.	Zapis w obecnym kształcie jest zbyt słaby i wymaga wzmocnienia.	Uwzględniono	
180	Stowarzyszenie Puszcza Mazowiecka	Załącznik 1. Harmonogram rzeczowo-finansowy realizacji programu, Harmonogram realizacji zadań monitorowanych, Obszar: Zasoby przyrodnicze (s. 20)	W ramach kierunku interwencji ZP.5. Racjonalne użytkowanie zasobów leśnych dodanie nowego zadania w brzmieniu: „Konstruowanie planów urządzenia lasu z uwzględnieniem konieczności zmniejszenie skali rębni”.	Proponowany zapis jest konsekwencją zapisów proponowanych w pkt 1 i 4.	Uwzględniono	
181	Stowarzyszenie Puszcza Mazowiecka	Załącznik 1. Harmonogram rzeczowo-finansowy realizacji programu, Harmonogram realizacji zadań	W ramach kierunku interwencji ZP.5. Racjonalne użytkowanie zasobów leśnych dodanie nowego zadania w brzmieniu: „W trakcie prac nad planami urządzenia lasu	Proponowany zapis jest konsekwencją zapisów proponowanych w pkt 2 i 4.	Uwzględniono	

Lp.	Jednostka / instytucja	Część dokumentu do której odnosi się uwaga (rozdział/strona/punkt/załącznik; fragment tekstu projektu do którego odnosi się uwaga)	Treść wyrażonej opinii, uwagi, wniosku oraz proponowany zapis do uwzględnienia w dokumencie	Uzasadnienie	Reakcja	Komentarz
		monitorowanych, Obszar: Zasoby przyrodnicze (s. 20)	przyjmowanie zapisów przewidujących zastępowanie rębni zupełnych rębniami złożonymi oraz odnowień sztucznych odnowieniami naturalnymi”.			
182	Stowarzyszenie Puszcza Mazowiecka	Załącznik 1. Harmonogram rzeczowo-finansowy realizacji programu, Harmonogram realizacji zadań monitorowanych, Obszar: Zasoby przyrodnicze (s. 21)	W ramach kierunku interwencji ZP.7. Zwiększenie lesistości zapisanie zadania ZP 7.3. w brzmieniu: „Promowanie zalesień jako alternatywnego sposobu zagospodarowania nieużytków i gruntów o niewielkiej przydatności rolniczej”, dopisanie do podmiotów odpowiedzialnych PGL LP i organizacji pozarządowych oraz zwiększenie kosztów realizacji.	Proponowany zapis niepotrzebnie zawęży tereny podlegające zalesieniu do gruntów nieprzydatnych rolniczo. Przewiduje też na realizację tego zadania zbyt mało środków i nie uzględnia roli PGL LP oraz organizacji pozarządowych. Tymczasem brak właściwej promocji zalesień był jedną z zasadniczych przyczyn załamania się po 2004 r. programów zwiększenia lesistości zarówno w skali kraju, jak też na Mazowszu.	Częściowo uwzględniono	Trudno autorom POŚ nakazywać zwiększenie środków na realizację, gdyż bazujemy na informacjach pozyskanych od podmiotów w tym uchwalonych już budżetach
183	Stowarzyszenie Puszcza Mazowiecka	Załącznik 1. Harmonogram rzeczowo-finansowy realizacji programu, Harmonogram realizacji zadań monitorowanych, Obszar: Zasoby przyrodnicze (s. 21)	W ramach kierunku interwencji ZP.7. Zwiększenie lesistości zaplanowanie na realizację zadania ZP.7.4. Wykup gruntów pod ich zalesienie dużo większych środków i zaproponowanie dodatkowych źródeł finansowania.	Inną poważną przyczyną załamania się po 2004 r. programów zwiększenia lesistości w kraju i na Mazowszu, był brak wsparcia finansowego jako atrakcyjnej alternatywy dla dopłat rolnych. Bez poprawy tego stanu rzeczy nie uda się poprawić stanu lesistości Mazowsza, która w sposób istotny niekorzystnie odbiega od średniej krajowej.	Uwzględniono	

Ad.II Podsumowanie zawierające uzasadnienie wyboru przyjętego dokumentu w odniesieniu do rozpatrywanych rozwiązań alternatywnych, a także informację, w jaki sposób zostały wzięte pod uwagę i w jakim zakresie zostały uwzględnione:

1. opinie właściwych organów;
2. opinię Ministra Środowiska i Klimatu - zgodnie z art. 17 ust. 2 pkt 1 ustawy Prawo ochrony środowiska z dnia 27 kwietnia 2001 r. (Dz. U. z 2022 r. poz. 1973, z późn. zm.) wraz z informacją o uwzględnieniu bądź wyjaśnieniem przyczyn nieuwzględnienia uwag;
3. propozycje dotyczące metod i częstotliwości przeprowadzania monitoringu skutków realizacji postanowień dokumentu.

Ad. 1. i Ad. 2. Zgodnie z obowiązującym prawem projekt *Programu* przesłany został do zaopiniowania do *Ministra Klimatu i Środowiska*, który zaopiniował projekt dokumentu przekazując uwagi.

Do Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Warszawie oraz Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego w Warszawie zostało skierowane pismo z prośbą o odstąpienie od przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko do aktualizacji Programu ochrony środowiska Województwa Mazowieckiego do 2022 roku. Obie Instytucje nie stwierdziły potrzeby przeprowadzania ww. oceny.

W oparciu o art. 17 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2021 r. poz. 1973, z późn. zm.) projekt dokumentu przekazano do zaopiniowania przez ministra właściwego do spraw klimatu. Minister Klimatu i Środowiska pismem z dnia 19.09.2022 r., znak DSA-PEKO.0311.33.2022.JO, przekazał Marszałkowi Województwa Mazowieckiego uwagi wniesione do projektu *Programu* przez Ministerstwo Klimatu i Środowiska (w tym jednostki nadzorowane – Główny Inspektorat Ochrony Środowiska, oraz Państwowy Instytut Geologiczny - Państwowy Instytut Badawczy), Ministerstwo Infrastruktury oraz Państwowe Gospodarstwa Wodnego Wody Polskie. Zestawienie uwag wniesionych przez ww. podmioty umieszczono w kolejnej tabeli.

Tabela 2. Uwagi i wnioski wniesione podczas opiniowania dokumentu

Lp.	Autor uwagi	Nazwa dokumentu i/lub jego części /Strona	Treść uwagi	Uzasadnienie	Status	UWAGI/ Uzasadnienie dla nieuwzględnionych
1	Ministerstwo Infrastruktury	POŚ 3.5.1.2. Gospodarka ściekowa str. 105	Należy uzupełnić fragment: „Dokument zawiera wykaz aglomeracji oraz inwestycji zaplanowanych na ich obszarze w zakresie budowy i modernizacji sieci kanalizacyjnej, likwidacji oczyszczalni ścieków i modernizacji gospodarki osadowej.” o inwestycje związane z działaniami na oczyszczalniach ścieków.	Krajowy program oczyszczania ścieków komunalnych, w zakresie oczyszczalni ścieków, zawiera także informacje o inwestycjach związanych z budową nowych oczyszczalni ścieków, rozbudową oraz modernizacją oczyszczalni.	Uwzględniono	Uzupełniono zapis zgodnie z sugestią.
2	Ministerstwo Infrastruktury	POŚ 3.5.1.2. Gospodarka ściekowa str. 105	Proponuje się uzupełnienie fragmentu: „W ramach aktualizacji na terenie województwa mazowieckiego wyznaczono 134 aglomeracje. [...]” o informacje dotyczące liczby aglomeracji spełniających i niespełniających warunków dyrektywy ściekowej.	Na 134 aglomeracje w województwie mazowieckim, jedynie 70 (52,24%) spełnia wszystkie 3 warunki dyrektywy ściekowej. Należy podkreślić, iż zgodnie z Traktatem Akcesyjnym wszystkie aglomeracje powinny zostać dostosowane do warunków dyrektywy ściekowej do końca 2015 r. Niedostosowanie aglomeracji przyczyniło się do wniesienia przez Komisję Europejską do Trybunału Sprawiedliwości UE skargi na Polskę dotyczącą uchybienia zobowiązaniom wynikającym z dyrektywy ściekowej. W przypadku zapadnięcia wyroku, skutkować to może nałożeniem na Polskę wysokich kar finansowych. Wskazanie ilości aglomeracji niezgodnych z dyrektywą ściekową zobrazuje także skalę interwencji oraz ewentualnych projektów z zakresu gospodarki ściekowej.	Uwzględniono	Uzupełniono zapis zgodnie z sugestią.
3	Ministerstwo Infrastruktury	POŚ, 3.5.3. Analiza SWOT i obszary problemowe str. 107-108	Uzupełnienie analizy SWOT o kwestię podłączenia nieruchomości do sieci kanalizacyjnej.	Długość sieci kanalizacyjnej gminy/województwa nie jest równoznaczna z odbieraniem odpowiedniej ilości ścieków. Dużym problemem dla niektórych samorządów gminnych wydaje się być kwestia podłączenia mieszkańców do już istniejącej sieci kanalizacyjnej.	Nie uwzględniono	Analiza SWOT została sporządzona w oparciu o dane z ankiety, skierowanej do samorządów. Gminy, które udzieliły odpowiedzi, jako słabą stroną wskazywały najczęściej niedostateczny poziom skanalizowania terenów wiejskich (czego przyczyną jest m.in. rozporozszona zabudowa), nie zaś brak możliwości przyłączenia nieruchomości do istniejącej sieci kanalizacyjnej.
4	Ministerstwo Infrastruktury	POŚ 3.5.4. Cele i kierunki interwencji str. 108	Uzupełnienie zakresu działań edukacyjnych.	Proponuje się uzupełnienie działań edukacyjnych o kwestię konieczności regularnego opróżniania indywidualnych systemów oczyszczania, tj. zbiorników bezodpływowych (szamb) i przydomowych oczyszczalni ścieków, oraz zagrożeń dla zdrowia i środowiska związanych z nielegalnym ich opróżnianiem.	Uwzględniono	Uzupełniono zakres zadania zgodnie z sugestią.
5	Ministerstwo Infrastruktury	POŚ WM str. 9 i cały dokument	Plan Przeciwdziałania Skutkom Suszy należy pisać małymi literami tj. Plan przeciwdziałania skutkom suszy	Właściwy zapis tytułu dokumentu.	Uwzględniono	Poprawiono zapis w całym dokumencie.

Lp.	Autor uwagi	Nazwa dokumentu i/lub jego części /Strona	Treść uwagi	Uzasadnienie	Status	UWAGI/ Uzasadnienie dla nieuwzględnionych
6	Ministerstwo Infrastruktury	POŚ WM str. 256	Zdanie: Załącznik do rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 15 lipca 2021 r. (poz.1615) Plan przeciwdziałania skutkom suszy powinno otrzymać brzmienie: Załącznik do rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 15 lipca 2021 r. w sprawie przyjęcia Planu przeciwdziałania skutkom suszy (Dz. U. 2021 poz.1615).	Właściwa nazwa rozporządzenia.	Częściowo uwzględniono	Zmieniono zapis zgodnie z sugestią, nie przytoczono jednak rocznika dziennika ustaw - w przypadku cytowania <u>pełnej</u> nazwy aktu prawnego, który nie był nowelizowany po dacie jego ogłoszenia, nie podaje się rocznika. Zapis w takim przypadku przyjmuje formę <i>Dz. U. poz. XX</i>
7	Ministerstwo Infrastruktury	POŚ WM str. 258	Zdanie: Rozporządzeniem Ministra Infrastruktury z dnia 15 lipca 2021 r. w sprawie przyjęcia Planu przeciwdziałania skutkom suszy i sporządzony został na lata 2021-2027 (Dz.U. poz. 1615) powinno brzmieć: Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 15 lipca 2021 r. w sprawie przyjęcia Planu przeciwdziałania skutkom suszy (Dz.U. 2021 poz. 1615).	Korekta zdania i właściwa nazwa rozporządzenia.	Częściowo uwzględniono	Zmieniono zapis zgodnie z sugestią, nie przytoczono jednak rocznika dziennika ustaw - w przypadku cytowania <u>pełnej</u> nazwy aktu prawnego, który nie był nowelizowany po dacie jego ogłoszenia, nie podaje się rocznika. Zapis w takim przypadku przyjmuje formę <i>Dz. U. poz. XX</i>
8	Ministerstwo Infrastruktury	POŚ WM str. 257-258	W zacytowanych tytułach rozporządzeń brakuje rocznika przy podaniu pozycji w Dzienniku Ustaw jak np. przy Rozporządzeniu Ministra Infrastruktury z dnia 15 lipca 2021 r. w sprawie przyjęcia Planu przeciwdziałania skutkom suszy jest: Dz.U. poz. 1615 a powinno być: Dz. U. 2021 poz. 1615.	Uzupełnienie treści o rocznik Dz. U.	Nie uwzględniono	Nie przytoczono rocznika dziennika ustaw, gdy w przypadku cytowania <u>pełnej</u> nazwy aktu prawnego, który nie był nowelizowany po dacie jego ogłoszenia, nie podaje się rocznika. Zapis w takim przypadku przyjmuje formę <i>Dz. U. poz. XX</i>
9	PGW WP KZGW	Cały dokument	W całym dokumencie brakuje odniesienia się do „PPNW” - Program przeciwdziałania niedoborowi wody. Należy uzupełnić.	PPNW jest dokumentem o charakterze strategicznym, kompleksowo omawiającym możliwości i niezbędne kierunki działań w zakresie rozwoju retencji wodnej. PPNW jest komplementarny względem pozostałych dokumentów planistycznych z zakresu gospodarki wodnej – planów gospodarowania wodami, planów zarządzania ryzykiem powodziowym, planu przeciwdziałania skutkom suszy, a działania w nim zawarte są uzupełnieniem zadań wynikających z tych dokumentów.	Uwzględniono	Odniesienie do Programu przeciwdziałania niedoborowi wody umieszczono w rozdziale 3.4.1.3
10	PGW WP KZGW	Str. 9	W wykazie skrótów (str. 9) znajduje się PPNW (Program przeciwdziałania niedoborowi wody na lata 2021-2027 z perspektywą do roku 2030), który nigdzie w tekście POŚ WM nie został wykorzystany, w szczególności w rozdziale 3.4.1.3.	Program przeciwdziałania niedoborowi wody na lata 2021-2027 z perspektywą do roku 2030 należy ująć w rozdziale 3.4.1.3. PPNW jest dokumentem opracowywanym dla obszaru całego kraju, z uwzględnieniem podziału na regiony wodne i obszary dorzeczy, a realizacja działań ujętych w PPNW pozwoli na wzmocnienie i utrzymanie zasobów wodnych kraju w wielkości pozwalającej na zaspokojenie potrzeb społeczeństwa i gospodarki, mając na uwadze stan środowiska naturalnego. Głównym celem Programu przeciwdziałania niedoborowi wody na lata 2022-2027 z perspektywą do roku 2030 jest zwiększenie retencji wodnej w Polsce. PPNW uwzględnia wszystkie rodzaje retencji: sztuczną	Uwzględniono	Odniesienie do Programu przeciwdziałania niedoborowi wody umieszczono w rozdziale 3.4.1.3

Lp.	Autor uwagi	Nazwa dokumentu i/lub jego części /Strona	Treść uwagi	Uzasadnienie	Status	UWAGI/ Uzasadnienie dla nieuwzględnionych
				i naturalną oraz wskazuje działania ukierunkowane na jej zwiększenie i będzie miał pozytywny wpływ na gospodarkę wodną, zwłaszcza w zakresie ograniczania ryzyka powodziowego i łagodzenia skutków suszy.		
11	PGW WP KZGW	Str. 14 Harmonogram rzeczowo - finansowy POŚ	W kierunku interwencji ZW.3. Zmniejszenie zagrożenia powodziowego wpisano zadania z dokumentu IIaPGW: -ZW.3.4. Budowa zbiorników retencyjnych zaplanowanych w II aPGW -ZW.3.5. Realizacja innych niż budowa zbiorników retencyjnych inwestycji uwzględnionych w II aPGW. Należy doprecyzować (w opisie/przypisie) czy dotyczy tych działań z aPGW, które mają na celu ochronę przed powodzią czy wystąpił błąd i planowano przytoczyć zadania z dokumentu, który jest dedykowany ochronie przed powodzią a więc aPZRP. Jeśli zadanie ZW.3.4 i 3.5 nie dotyczy realizacji działań mających na celu ochronę przed powodzią a realizacji innych celów należy przenieść zadania do innego Kierunku interwencji.	W dokumencie aPGW znajdują się przede wszystkim działania dotyczące ochrony wód i jego celem nadrzędnym jest ochrona wód a nie ochrona przed powodzią. aPGW zawiera także działania mające na celu ochronę przed powodzią, ale są to wybrane działania, przede wszystkim te które mają negatywny wpływ na ochronę wód oraz działania dla których cel przeciwpowodziowy jest celem dodatkowym, nie kluczowym. Plany zarządzania ryzykiem powodziowym (PZRP) są dokumentem dedykowanym ochronie przed powodzią i w kierunku interwencji dotyczącym zagrożenia powodziowego to ten dokument przede wszystkim powinien zostać przytoczony i do realizacji wpisane zadania z jego aktualizacji (aPZRP).	Uwzględniono	Doprecyzowano nazwę zadania ZW.3.5.
12	PGW WP KZGW	Str. 78	Podane pojemności i powierzchnie zalewu zbiorników Włocławek, Dębe i Domaniów nie zgadzają się z danymi pochodzącymi z instrukcji gospodarowania wodami tych obiektów.	Poprawne wartości to: Włocławek: 370 mln m ³ , 75 km ² ; Dębe 89,96 mln m ³ , 3,03 km ² ; Domaniów 9,90 mln m ³ , 4,1 km ² . Wartości są podane dla normalnego poziomu piętrzenia (NPP).	Uwzględniono	Poprawiono pojemności i powierzchnie zbiorników.
13	PGW WP KZGW	Str. 78	Zbiornik Włocławski – należy zmienić nazwę na prawidłową: Zbiornik Włocławek, Jezioro Zegrzyńskie (Zbiornik Dębe) – należy zmienić zapis analogicznie do pozostałych tzn. Zbiornik Dębe (Jezioro Zegrzyńskie).	-	Uwzględniono	Zmieniono zapis zgodnie z sugestią.
14	PGW WP KZGW	Str. 90	Plan Przeciwdziałania Skutkom Suszy (PPSS) na lata 2021-2027 jest dokumentem o strategicznym znaczeniu, do którego powinny odnosić się wszystkie działania minimalizujące skutki suszy, podejmowane zarówno przez organy administracji rządowej, jak i samorządy. Należy zmienić zapis na: Plan przeciwdziałania skutkom suszy (PPSS) na lata 2021-2027 jest dokumentem o strategicznym znaczeniu, do którego powinny odnosić się wszystkie działania minimalizujące skutki suszy, podejmowane zarówno przez organy administracji rządowej, jak i samorządowej.	Zapis zgodny z ustawą Prawo wodne	Uwzględniono	Zmieniono zapis zgodnie z sugestią.
15	PGW WP KZGW	Str. 90, podzadanie 3.4.1.3.	Podano błędną nazwę: „Strategiczny Plan Adaptacji 2030”, należy podać prawidłową pełną nazwę lub jej skrót.	Prawidłowa nazwa to: Strategiczny plan adaptacji dla sektorów i obszarów wrażliwych na zmiany klimatu do 2020 z perspektywą do roku 2030. tzw. SPA2020 lub Strategiczny Plan Adaptacji 2020.	Uwzględniono	Zmieniono na "Strategiczny Plan Adaptacji 2020".
16	PGW WP KZGW	Str. 91	„Ekstremalne zagrożenie suszą atmosferyczną zidentyfikowano na terenach powiatów (...)”. Należy dopisać powiat makowski oraz powiat zwoleński.	Według PPSS ekstremalne zagrożenie suszą atmosferyczną obejmują dodatkowo (oprócz już wymienionych) powiat makowski	Uwzględniono	Uzupełniono zapis.

Lp.	Autor uwagi	Nazwa dokumentu i/lub jego części /Strona	Treść uwagi	Uzasadnienie	Status	UWAGI/ Uzasadnienie dla nieuwzględnionych
				oraz powiat zwoleński.		
17	PGW WP KZGW	Str. 91	„Silne zagrożenie suszą hydrologiczną zidentyfikowano na terenach powiatów (...)”. Należy dopisać powiat nowodworski oraz sochaczewski.	Według PPSS silne zagrożenie suszą hydrologiczną obejmują dodatkowo (oprócz już wymienionych) powiat nowodworski oraz sochaczewski.	Uwzględniono	Uzupełniono zapis.
18	PGW WP KZGW	str. 91	Definicja suszy: hydrologiczna - długotrwałe obniżenie ilości wody w rzekach i jeziorach. Zapis należy rozszerzyć: hydrologiczna - długotrwałe obniżenie ilości wody w rzekach i jeziorach w stosunku do sytuacji przeciętnej w wieloleciu.	Definicja zgodna z podejściem metodycznym opracowania PPSS.	Uwzględniono	Uzupełniono zapis.
19	PGW WP KZGW	str. 91	Definicja suszy hydrogeologiczna - długotrwałe obniżenie zasobów wód podziemnych. Zapis należy rozszerzyć: hydrogeologiczna - długotrwałe obniżenie zasobów wód podziemnych w relacji do warunków normalnych w wieloleciu.	Definicja zgodna z podejściem metodycznym opracowania PPSS.	Uwzględniono	Uzupełniono zapis.
20	PGW WP KZGW	str. 91	Definicja suszy: Rolnicza. Należy rozszerzyć opis analogicznie jak przy pozostałych definicjach	-	Uwzględniono	Uzupełniono zapis.
21	PGW WP KZGW	Str. 94	W treści POŚ zawarto błędną informację: „Województwo mazowieckie w całości położone jest w regionie wodnym Środkowej Wisły	Województwo mazowieckie położone jest w obrębie regionów wodnych: Środkowej Wisły, Bugu, Narwi oraz niewielkim fragmentem Dolnej Wisły.	Uwzględniono	Przeredagowano zapis.
22	PGW WP KZGW	Str. 94 POŚ	Mylące sformułowanie: W ramach aktualizacji planów zarządzania ryzykiem powodziowym...w sytuacji gdy zgodnie z przypisem oraz zamieszczoną treścią informacja bazowała na obowiązujących PZRP dla obszaru dorzecza Wisły. Należy usunąć słowo aktualizacji z informacji, której dotyczy przypis. Można dopisać informacje, że Plan zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Wisły obowiązuje do 22 grudnia 2022 r. Należy dodatkowo podać informację, że obecnie trwają końcowe prace nad aktualizacją Planu zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Wisły w drodze rozporządzenia ministra właściwego do spraw gospodarki wodnej, który będzie obowiązywał od 23 grudnia 2022 r.	Uwaga wynika z potrzeby uporządkowania informacji na temat planu zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru dorzecza Wisły i jego aktualizacji. Należy oddzielić informacje dotyczącą obowiązującego PZRP od informacji dotyczącej prowadzonej jego aktualizacji.	Uwzględniono	Usunięto słowo "aktualizacji" we wskazanym akapicie. Dodano informację o planowanym zakończeniu prac nad aPZRP.
23	PGW WP KZGW	Str.94	Informacje w rozdziale 3.4.1.4 należy uzupełnić o poniższe informacje: 1) Uzasadnieniem przeprowadzenia aktualizacji PZRP jest: · aktualizacja wstępnej oceny ryzyka powodziowego, która wskazała konieczność uwzględnienia w PZRP nowych ONNP, które nie były uwzględnione w PZRP w I cyklu planistycznym; · rozszerzony zakres obszarowy, dla którego przygotowano nowe MZP i MRP uwzględniający ustalenia aWORP, w tym mapy dla powodzi od budowy piętrzących; · aktualizacja MZP i MRP przygotowanych w I cyklu planistycznym; · analiza wykonania PZRP w ramach I cyklu planistycznego, która wskazała na niewielki stopień	W porównaniu z opisem innych dokumentów rozdział opisujący zagrożenie powodziowe jest niewystarczający i wymaga uzupełnień.	Uwzględniono	Uzupełniono podrozdział 3.4.1.4

Lp.	Autor uwagi	Nazwa dokumentu i/lub jego części /Strona	Treść uwagi	Uzasadnienie	Status	UWAGI/ Uzasadnienie dla nieuwzględnionych
			realizacji zaplanowanych działań oraz nieznaczny stopień osiągnięcia zamierzonych celów; - konieczność uwzględnienia nowych aspektów: wpływu zmian klimatu, zagadnień dotyczących obiektów piętrzących oraz uwzględnienie w analizach nowo powstałych obiektów w okresie po przygotowaniu PZRP I cyklu; - zmiany w ustawie Prawo wodne. Przegląd i aktualizację PZRP przeprowadzono w sposób skoordynowany z II aktualizacją planów gospodarowania wodami na obszarach dorzeczy zgodnie z art. 13 ust. 7 dyrektywy 2000/60/WE (Ramowej Dyrektywy Wodnej), w celu zapewnienia spełnienia celów środowiskowych we wszystkich etapach zarządzania powodzią.			
24	PGW WP KZGW	Str. 95	Informacja zawarta w legendzie jest sprzeczna z podpisem/tytułem rysunku. Wnioskując na podstawie zasięgów przedstawionych na rysunku są to obszary szczególnego zagrożenia powodzią, w związku z tym informacja w tytule rysunku jest prawidłowa, natomiast opis w legendzie należy zmienić na „obszary szczególnego zagrożenia powodzią (p=1%)”.	Obszary narażone na niebezpieczeństwo powodzi (w legendzie) nie są tożsame z obszarami szczególnego zagrożenia powodzią (w tytule rysunku). Obszary narażone na niebezpieczeństwo powodzi są to obszary, które wyznacza się z ramach wstępnej oceny ryzyka powodziowego i dla nich dopiero sporządzane są mapy zagrożenia powodziowego. Na mapach zagrożenia powodziowego przedstawione są obszary zagrożenia powodziowego o określonym prawdopodobieństwie wystąpienia, w tym obszary szczególnego zagrożenia powodzią (obejmujące p=1% oraz p=10%).	Uwzględniono	Zmieniono legendę na mapie.
25	PGW WP KZGW	Str. 98	„Szansą na poprawę stanu środowiska jest realizacja przedsięwzięć i wytycznych zawartych w krajowych dokumentach tj. PPSS, II aPGW, Programu Azotanowego.” Należy dopisać pozostałe dokumenty w szczególności te wymienione w rozdziale 3.4	Brakują dokumentu PPNW - Program przeciwdziałania niedoborowi wody oraz wcześniej wymienianych w podrozdziale 3.4.1.4 dokumentów: Wstępna ocena ryzyka powodziowego; Mapy zagrożenia powodziowego; Mapy ryzyka powodziowego; Plany Zarządzania Ryzykiem Powodziowym.	Uwzględniono	Uzupełniono zapis.
26	PGW WP KZGW	str. 98	Wśród SZANS wskazanych w Tabeli 30. Analiza SWOT w obszarze: gospodarowanie wodami należy również wymienić Opracowanie aktualizacji planów zarządzania ryzykiem powodziowym.	Z uwagi na informacje zawarte w rozdziale 3.4.1.4 Tabela 30 wymaga uzupełnienia o szansę jaką jest aktualizacja planów zarządzania ryzykiem powodziowym.	Uwzględniono	Uzupełniono tabelę.
27	PGW WP KZGW	str. 99	Korekta najważniejszych zadań w obszarze gospodarowania wodami na terenie województwa mazowieckiego. Podpunkt „ochrona lub zwiększanie naturalnej retencji, w tym retencji zlewniowej na gruntach leśnych, zadrzewionych i zakrzewionych” należy rozwinąć. Proponowany zapis: ochrona lub zwiększanie retencji zlewniowej na gruntach leśnych, zadrzewionych i zakrzewionych, na użytkach rolnych oraz na gruntach zabudowanych i zurbanizowanych.	W katalogu typów działań, do typów działań hamujących wzrost ryzyka powodziowego należą ochrona lub zwiększanie retencji zlewniowej na gruntach leśnych, zadrzewionych i zakrzewionych, na użytkach rolnych oraz na gruntach zabudowanych i zurbanizowanych.	Uwzględniono	Uwzględniono, także w nazwie zadania ZW.3.7.

Lp.	Autor uwagi	Nazwa dokumentu i/lub jego części /Strona	Treść uwagi	Uzasadnienie	Status	UWAGI/ Uzasadnienie dla nieuwzględnionych
28	PGW WP KZGW	Str. 99 oraz cały dokument	Należy skorygować pisownię dokumentu PPSS. Plan przeciwdziałania skutkom suszy należy zapisywać małymi literami.	Zapis zgodny z ustawą Prawo wodne.	Uwzględniono	Poprawiono zapis w całym dokumencie.
29	PGW WP KZGW	Str.214	Katalog działań adaptacyjnych powinien być uzupełniony o zadania związane ze zwiększeniem retencji zbiornikowej poprzez spiętrzanie istniejących jezior. Pozwala to na regulowanie odpływu rzeczny, gromadzenie wody, zaspokojenie potrzeb gospodarczych energetycznych, żeglugowych (śródlądowe drogi wodne stabilizują ilości zasobów wodnych, a zbiorniki służące do alimentacji wód na cele żeglugi śródlądowej są równocześnie urządzeniami retencjonującymi wodę), rekreacyjnych, ochrony przeciwpowodziowej i ochrony przeciwpożarowej. Należy usunąć zapis zawarty w nawiasie	W niniejszym akapicie wskazano szereg potrzeb jednakże tylko jedna z nich została szerzej opisana.	Uwzględniono	
30	PGW WP KZGW	Str. 216	Należy usunąć punkt: budowa infrastruktury hydrotechnicznej odpornej na zmiany przepływu wód spowodowanych zwiększeniem natężenia ekstremalnych zjawisk pogodowych.	Punkt ten nie odnosi się do tabeli 66. Nie stanowi zalety wprowadzenia elementów błękitno-zielonej infrastruktury wymienionej w tabeli 66.	Uwzględniono	
31	PGW WP KZGW	Str. 228 POŚ	W kierunku interwencji ZW.3. Zmniejszenie zagrożenia powodziowego wpisano zadania z dokumentu IIaPGW: -ZW.3.4. Budowa zbiorników retencyjnych zaplanowanych w II aPGW -ZW.3.5. Realizacja innych niż budowa zbiorników retencyjnych inwestycji uwzględnionych w II aPGW. Należy doprecyzować (w opisie/przypisie) czy dotyczy tych działań z aPGW, które mają na celu ochronę przed powodzią czy wystąpił tu błąd i planowano przytoczyć działania z dokumentu, który jest dedykowany ochronie przed powodzią a więc aPZRP. Jeśli zadanie ZW.3.4 i 3.5 dotyczy realizacji działań mających na celu ochronę przed powodzią a realizacji innych celów należy przenieść zadania do innego kierunku interwencji.	W dokumencie aPGW znajdują się przede wszystkim działania dotyczące ochrony wód i jego celem nadrzędnym jest ochrona wód a nie ochrona przed powodzią. aPGW zawiera także działania mające na celu ochronę przed powodzią, ale są to wybrane działania, przede wszystkim te które mają negatywny wpływ na ochronę wód oraz działania dla których cel przeciwpowodziowy jest celem dodatkowym, nie kluczowym. Plany zarządzania ryzykiem powodziowym (PZRP) są dokumentem dedykowanym ochronie przed powodzią i w kierunku interwencji dotyczącym zagrożenia powodziowego to ten dokument przede wszystkim powinien zostać przytoczony i do realizacji wpisane zadania z jego aktualizacji (aPZRP).	Uwzględniono	Doprecyzowano nazwę zadania ZW.3.5.
32	PGW WP KZGW	POŚ str. 97	Powołano się na nieaktualny przepis tj. "Wykonanie urządzeń wodnych do poboru wód podziemnych na potrzeby zwykłego korzystania z wód z ujęć o głębokości do 30 m nie wymaga uzyskania pozwolenia wodnoprawnego.	Zgodnie z aktualnie obowiązującym stanem prawnym ustawy Prawo wodne art. 33 ust. 4 pkt 1 brzmi: Zwykłe korzystanie z wód obejmuje: 1) pobór wód podziemnych lub wód powierzchniowych w ilości średniorocznie nieprzekraczającej 5 m ³ na dobę.	Częściowo uwzględniono	Dodano zapis o poborze 5m ³ w ramach zwykłego korzystania z wód, jednak informacja dot. urządzeń wodnych do poboru wód podziemnych z ujęć o głębokości do 30 m jest nadal aktualna. Zgodnie z art. 395 pkt 5 ustawy Prawo wodne wykonanie takich urządzeń nie wymaga uzyskania pozwolenia ani zgłoszenia wodnoprawnego.
33	PGW WP KZGW	POŚ str. 79,80	W programie napisano o badaniach jakości wód powierzchniowych, o punktach kontrolnopomiarowych – nie wskazano jednak w których	Dla czytelności i przejrzystości warto byłoby wskazać (wymienić) w których punktach kontrolnopomiarowych wykonano	Nie uwzględniono	Celem Autorów było przedstawienie oceny jakości wód powierzchniowych

Lp.	Autor uwagi	Nazwa dokumentu i/lub jego części /Strona	Treść uwagi	Uzasadnienie	Status	UWAGI/ Uzasadnienie dla nieuwzględnionych
			punktach oraz nie oznaczono ich na mapie	badania oraz dodatkowo załączać mapę z naniesionymi punktami		w skali województwa w taki sposób, aby był on proporcjonalny do pozostałych obszarów interwencji i elementów opisanych w Programie.
34	PGW WP KZGW	POŚ str. 80 i 81 tabela nr 26 i 27	W tabelach wskazano źródło bez podania roku pozyskania danych	Doprecyzowanie rocznika źródła danych	Uwzględniono	Dodano rocznik danych.
35	PGW WP KZGW	POŚ str. 164	Wymieniono wszystkie gatunki chronionych ryb i kręgowców podawane z Polski. "Obecnie tylko 4 gatunki ryb (jesiotr ostronosy, koza złotawa, strzebla błotna, głowacica) oraz minóg morski są objęte ścisłą ochroną". Głowacica nigdy nie była podawana z woj. mazowieckiego. Jesiotr ostronosy i minóg morski są praktycznie wymarłe w skali całej Polski.	<i>Eudontomyzon mariae</i> podawany z Pilicy to minóg ukraiński, a nie morski. Jesiotr ostronosy faktycznie trafiał się w okolicach Warszawy do I wojny światowej.	Uwzględniono	
36	PGW WP KZGW	POŚ str. 159	Mocno nie doszacowano liczby gatunków roślin zagrożonych wyginieciem, podając równo 30 gatunków. Z perspektywy PGW Wody Polskie najważniejsze będą chronione Dyrektywą Siedliskową gatunki wodne (aldrowanda) i błotne (starodub łąkowy, lipiennik Loesela, jęczyczka syberyjska, haczykowiec lśniący).	Zgodnie z aktualnie obowiązującą listą gatunków prawnie chronionych roślin ochronie ścisłej z racji rzadkości i rosnącego prawdopodobieństwa wymarcia podlega ponad 400 gatunków, a ochronie częściowej około 300 gatunków. Według Planu Ochrony Kampinoskiego Parku Narodowego gatunkami specjalnego zainteresowania parku będzie 71 gatunków roślin naczyniowych. Ochronie gatunkowej podlega w KPN jeszcze więcej, gdyż 92 gatunki. Reasumując liczba gatunków zagrożonych, podawanych z woj. mazowieckiego wyniesie co najmniej 71, jeśli nie ponad 92.	Nie uwzględniono	W Polskiej czerwonej księdze wymienione są następujące kategorie zagrożeń: EX - całkowicie wymarłe EW - wymarłe w warunkach naturalnych CR - krytycznie zagrożone EN - zagrożone VU - narażone NT - bliskie zagrożenia LC - najmniejszej troski. Jako gatunki zagrożone wyginieciem uwzględniono gatunki z kategorią EN (zagrożony) i Cr (krytycznie zagrożony) Wśród gatunków wymienionych Planie Ochrony Kampinoskiego Parku Narodowego 18 gatunków zalicza się do tej kategorii, ochrona gatunkowa nie jest równoznaczna z zagrożeniem wyginieciem.
37	PGW WP KZGW	Rozdz. 3.4.1.1./str. 78	W odniesieniu do liczby JCWP należy wskazać źródło danych (Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 18 października 2016 r. w sprawie Planu gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły, Dz.U.2016.1911 czy projekt IIaPGW). Ponadto proponuje się dodać informację, iż wraz z przyjęciem II aktualizacji planu gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły zmieni się wykaz jednolitych części wód (zarówno powierzchniowych jak i podziemnych). Dlatego również wskazane jest uzupełnienie informacji o liczbie jcwp oraz o stanie jcwp z II aPGW.	Wraz z przyjęciem II aktualizacji planu gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły zmieni się wykaz JCWP, a zatem statystyki przedstawione na stronie 78 ulegną zmianom. W związku z powyższym należy wskazać co najmniej wskazać źródło danych	Częściowo uwzględniono	Dodano informację o źródle danych. II aPGW nie została jeszcze przyjęta, stąd też w Programie zaprezentowano ustalenia nadal obowiązującego dokumentu. Intencją Autorów było zachowanie ram w objętości opisu poszczególnych elementów Programu, wobec czego możliwość powołania się na projekty nieuchwalonych jeszcze dokumentów jest ograniczona.
38	PGW WP KZGW	Wykaz skrótów/str. 7	Należy ujednoclić rozwinięcia skrótów aPGW i II aPGW (obecnie jest „Aktualizacja Planu Gospodarowania Wodami” oraz II aktualizacja planów gospodarowania wodami)	Należy ujednoclić wielkość liter.	Uwzględniono	Ujednoczono wielkość liter.

Lp.	Autor uwagi	Nazwa dokumentu i/lub jego części /Strona	Treść uwagi	Uzasadnienie	Status	UWAGI/ Uzasadnienie dla nieuwzględnionych
39	PGW WP KZGW	Str. 7, 98	Jest: Plan Gospodarowania Wodami	Powinno być: Plan gospodarowania wodami na obszarach dorzeczy	Uwzględniono	Ujednolicono wielkość liter.
40	PGW WP KZGW	Rozdz. 3.4.1.1/str. 81	Wskazane jest uzupełnienie informacji o istotnych problemach gospodarki wodnej dla pozostałych regionów wodnych znajdujących się w granicach województwa mazowieckiego, tj.: regiony wodne Bugu oraz Narwi.	Uzupełnienie informacji o istotnych problemach gospodarki wodnej dla regionów wodnych Bugu i Narwi pozwoli na pokrycie całego obszaru województwa mazowieckiego.	Uwzględniono	Uzupełniono zapis.
41	PGW WP KZGW	Rozdz. 3.4.1.1/str. 79	Wskazane jest uzupełnienie rysunku 9 o granice regionalnych zarządów gospodarki wodnej/regionów wodnych.	Uzupełnienie rysunku 9 o granice regionalnych zarządów gospodarki wodnej/regionów wodnych pozwoli na dopasowanie zawartości mapy do treści Programu.	Nie uwzględniono	Na rysunku 9 przedstawiono sieć hydrograficzną województwa mazowieckiego - Wody Polskie wykonują prawa właścicielskie Skarbu Państwa zarówno w stosunku do śródlądowych wód płynących, jak i wód podziemnych. Podział na regiony wodne i granice RZGW nie wpływa na ustalenia Programu.
42	PGW WP KZGW	Rozdz. 3.4.1.2/str. 85	Należy uzupełnić tekst o poniższe zdanie: „Tabela 29 przedstawia ocenę stanu za 2019 r., która została uwzględniona w II aPGW.”	Proponowane zdanie wyjaśnia różnice między informacją o stanie wód z aPGW oraz z tabeli 29.	Uwzględniono	Dodano informację, że ocena została uwzględniona w II aPGW.
43	PGW WP KZGW	Rozdz. 3.4.4. str. 99	Jest: „Zakończenie prac nad II aPGW zaplanowano na koniec 2022 roku. W projekcie dokumentu wyznaczono 57 zadań realizowanych na terenie województwa mazowieckiego, przy czym niemal wszystkie stanowią kontynuację inwestycji wyznaczonych podczas pierwszej aktualizacji. Działania te obejmują głównie budowę nowych i remonty istniejących zbiorników retencyjnych, prace w korytach cieków zapewniające ich odpowiednią przepustowość, budowę i remonty urządzeń melioracji wodnych szczegółowych.” Powinno być: Jest: „Zakończenie prac nad II aPGW zaplanowano na koniec 2022 roku. W projekcie dokumentu wyznaczono 1797 działań do realizacji na terenie województwa mazowieckiego przypisanych do poszczególnych jednolitych części wód powierzchniowych. Działania te to m.in.: Poprawa warunków dla obszarów chronionych (659 działań), Gospodarka ściekowa (245 działań) oraz Poprawa warunków hydromorfologicznych rzek i potoków (181 działania).”	– Projekt II aPGW zawiera katalog działań krajowych oraz zestaw działań przypisane poszczególnym jcw, których realizacja pozwoli na poprawę stanu wód oraz osiągnięcie celów środowiskowych – wskazane kierunki interwencji ZW.1 i ZW.2 powinny zostać realizowane przez katalog działań. Przywołane 57 inwestycji to inwestycje, które mogą spowodować nieosiągnięcie celów środowiskowych, jednak spełniają przesłanki z art. 4 ust.7 Ramowej Dyrektywy Wodnej.	Uwzględniono	Przeredagowano zgodnie z sugestią.
44	PGW WP KZGW	Uwaga ogólna	Uwagi ogólne: Mapy w postaci kartogramów (np. rysunek 14) mają nieczytelne etykiety nazw powiatów – wskazane jest zwiększenie tzw. halo (maski) wokół liter.		Uwzględniono	Podmieniono wszystkie mapy w dokumencie.
45	MKiŚ Departament Funduszy Europejskich (DFE)	Rozdział: 7. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA REALIZACJI PROGRAMU	Proponuje się modyfikację poniższego fragmentu: Z: „Przewidziany budżet programu wynosi 2,5 mld euro Cele szczegółowe programu to:”	Przytoczona wartość jest już nieaktualna. Zgodnie z bieżącą informacją na stronie internetowej dotyczącej programu FEPW jego budżet wynosi ok 2,65 mld euro (https://www.polskawschodnia.gov)	Uwzględniono	

Lp.	Autor uwagi	Nazwa dokumentu i/lub jego części /Strona	Treść uwagi	Uzasadnienie	Status	UWAGI/ Uzasadnienie dla nieuwzględnionych
		Podrozdział: 7.2. Środki zagraniczne Część: Fundusze Europejskie dla Polski Wschodniej 2021-2027, str. 239-240	Na: „Przewidziany budżet programu wynosi 2,65 mld euro. Cele szczegółowe programu to:” Proponuje się usunięcie poniższego zdania: „5 stycznia 2022 r. Rada Ministrów przyjęła projekt programu”	.pl/strony/o-programie/fe-dla-polski-wschodniej-2021-2027/zalozenia-nowego-programu/#Bud%C5%BCet) Ponadto wprowadzono korektę o charakterze redakcyjnym. Tego typu informacja w treści POŚ wydaje się zbędna. Przyjęcie projektu programu przez Radę Ministrów jest tylko jednym z etapów opracowania treści programów operacyjnych planowanych w perspektywie 2021-2027. Treść programu musi jeszcze zostać zatwierdzona przez Komisję Europejską, a w wyniku negocjacji z KE jego ostateczny kształt może jeszcze ulec zmianie. Ostateczna data przyjęcia programu będzie inna.		
46	MKiŚ Departament Funduszy Europejskich (DFE)	Rozdział: 7. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA REALIZACJI PROGRAMU Podrozdział: 7.2. Środki zagraniczne Część: Mechanizm Finansowy EOG i Norweski Mechanizm Finansowy (czyli tzw. Fundusze norweskie i EOG) Str. 241	Proponuje się usunięcie poniższego zdania: „Obecnie brak informacji na temat aktualnych lub planowanych naborów dla programu Środowisko, Energia i Zmiany Klimatu.”	Fragment na chwilę obecną pozostaje nieaktualny, ponadto brak jest uzasadnienia dla zamieszczania w programie wieloletnim, jakim jest program ochrony środowiska, informacji na temat bieżących bądź planowanych naborów wniosków.	Uwzględniono	
47	MKiŚ Departament Funduszy Europejskich (DFE)	Rozdział: 7. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA REALIZACJI PROGRAMU Podrozdział: 7.2. Środki zagraniczne Część: Fundusze Europejskie dla Polski Wschodniej 2021-2027 Str. 239-240	Proponuje się modyfikację poniższego fragmentu: Z: „Przewidziany budżet programu wynosi 2,5 mld euro Cele szczegółowe programu to:” Na: „Przewidziany budżet programu wynosi 2,65 mld euro. Cele szczegółowe programu to:” Proponuje się usunięcie poniższego zdania: „5 stycznia 2022 r. Rada Ministrów przyjęła projekt programu”	Przytoczona wartość jest już nieaktualna. Zgodnie z bieżącą informacją na stronie internetowej dotyczącej programu FEPW jego budżet wynosi ok 2,65 mld euro (https://www.polskawschodnia.gov.pl/strony/o-programie/fe-dla-polski-wschodniej-2021-2027/zalozenia-nowego-programu/#Bud%C5%BCet) Ponadto wprowadzono korektę o charakterze redakcyjnym. Tego typu informacja w treści POŚ wydaje się zbędna. Przyjęcie projektu programu przez Radę Ministrów jest tylko jednym z etapów opracowania treści programów operacyjnych planowanych w perspektywie 2021-2027. Treść programu musi jeszcze zostać zatwierdzona przez Komisję Europejską, a w wyniku negocjacji z KE jego ostateczny kształt może jeszcze ulec zmianie. Ostateczna data przyjęcia programu będzie inna.	Uwzględniono	
48	MKiŚ Departament Geologii i Koncesji Geologicznych (DGK)	Program ochrony środowiska dla województwa	Należy uwzględnić w projekcie Programu (...) najbardziej aktualne dane dotyczące zasobów złóż kopalin położonych w województwie mazowieckim.	Jak wynika z projektu Programu (...), dział „zasoby geologiczne” został oparty na danych pochodzących z „Bilansu zasobów złóż kopalin w Polsce wg stanu na 31.12.2020 r.” Tymczasem, 30	Uwzględniono	

Lp.	Autor uwagi	Nazwa dokumentu i/lub jego części /Strona	Treść uwagi	Uzasadnienie	Status	UWAGI/ Uzasadnienie dla nieuwzględnionych
		mazowieckiego do 2030 roku Zasoby geologiczne Tabela 38 str. 110-111		czerwcza 2022 r. został opublikowany nowy Bilans wg stanu na 31.12.2021 r. Dział „zasoby geologiczne” wymaga zatem aktualizacji o dane zawarte w najnowszym Bilansie zasobów złóż kopalin w Polsce.		
49	MKiŚ Departament Geologii i Koncesji Geologicznych (DGK)	Program ochrony środowiska dla województwa mazowieckiego do 2030 roku Akty prawne Str. 257	Nieaktualny Dziennik Ustaw dla ustawy Prawo geologiczne i górnicze.	Aktualny Dziennik Ustaw dla ustawy Prawo geologiczne i górnicze to: ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. Prawo geologiczne i górnicze (Dz. U. z 2022 r. poz. 1072).	Uwzględniono	Zaktualizowano dziennik ustaw - zachowano dopisek "z późn. zm.", bowiem tekst jednolity został ogłoszony w maju 2022 roku, natomiast w czerwcu weszła w życie zmiana ustawy.
50	MKiŚ Departament Gospodarki Odpadami (DGO)	POŚ str. 132	Należy przereferować fragment dot. BDO „Od 2020 r. obowiązuje Baza danych o produktach i opakowaniach oraz o gospodarce odpadami (BDO). Prowadzenie ewidencji odpadów, w tym wystawianie kart przekazania odpadów oraz sprawozdawczość odbywa się wyłącznie elektronicznie, za pośrednictwem indywidualnego konta w BDO”.	Rejestr podmiotów wprowadzających produkty, produkty w opakowaniach i gospodarujących odpadami, który jest integralną częścią BDO, został uruchomiony 24 stycznia 2018 r. Od 1 stycznia 2020 r. zostały uruchomione kolejne moduły systemu, w tym moduł ewidencji, przy czym zgodnie z przepisami do 31 grudnia 2020 r. można było prowadzić ewidencję odpadów w formie papierowej.	Uwzględniono	Uwzględniono. Przeredagowano zapis.
51	MKiŚ Departament Gospodarki Odpadami (DGO)	POŚ str. 134	Należy zweryfikować dane dotyczące masy zebranego zużytego sprzętu elektrycznego i elektronicznego.	Rocznie w skali kraju w ostatnich latach zbiera się ok. 400 tys. ton zużytego sprzętu, zatem wskazane dane dla województwa (5 tys. ton. wydają się zaniżone.	Nie uwzględniono	Nie uwzględniono. Zgodnie z danymi udostępnionymi przez Główny Urząd Statystyczny, w podgrupie Odpady zebrane selektywnie w ciągu roku dane dla zużytych urządzeń elektrycznych i elektronicznych liczonych razem ogółem, wynoszą kolejno dla województwa mazowieckiego: 2019 – 5 816,5 Mg, 2020 – 5 005,77 Mg. Dla Polski dane te wynoszą kolejno: 2019 – 40 619,21 Mg, 2020 – 43 506,08 Mg.
52	MKiŚ Departament Gospodarki Odpadami (DGO)	POŚ str. 21, 135	Jest: „hierarchia postępowania z odpadami” w odpowiednim przypadku. Powinno być: „hierarchia sposobów postępowania z odpadami” w odpowiednim przypadku.	Należy stosować nazewnictwo zgodne z ustawą o odpadach.	Uwzględniono	Uwzględniono. Przeredagowano zapis.
53	MKiŚ Departament Gospodarki Odpadami (DGO)	POŚ str. 21	Jest „odpadami żywnościowymi”. Powinno być: „odpadami żywności”.	Należy stosować nazewnictwo zgodne z ustawą o odpadach.	Uwzględniono	Zmieniono zapis zgodnie z uwagą.
54	MKiŚ Departament Gospodarki Odpadami (DGO)	POŚ str. 87	Należy zweryfikować zapis: „składowiska odpadów (zarówno dzikich, przemysłowych jak i działających zgodnie z prawem, ale posiadające niedostateczne zabezpieczenie)”, tzn. wykreślić wyraz „przemysłowych”.	Zapis dotyczy podziału na nielegalne i legalne składowiska.	Uwzględniono	Zmieniono zapis zgodnie z uwagą.
55	MKiŚ Departament	POŚ str. 134	Jest: „systemie zbiórki odpadów komunalnych”. Powinno być:	Należy stosować nazewnictwo zgodne z ustawą o odpadach.	Uwzględniono	Uwzględniono. Przeredagowano zapis.

Lp.	Autor uwagi	Nazwa dokumentu i/lub jego części /Strona	Treść uwagi	Uzasadnienie	Status	UWAGI/ Uzasadnienie dla nieuwzględnionych
	nt Gospodarki Odpadami (DGO)		„systemie zbierania odpadów komunalnych”.			
56	MKiŚ Departament Gospodarki Odpadami (DGO)	POŚ str. 134	Jest: „Zgodnie z hierarchią postępowania z odpadami, odpady, których nie udało się uniknąć i nie istnieje możliwość ich ponownego wykorzystania, powinny być poddawane kolejno procesom: recyklingu, odzysku i unieszkodliwiania”. Powinno być: „Zgodnie z hierarchią sposobów postępowania z odpadami, odpady, których powstaniu nie udało się zapobiec, powinny być poddawane kolejno procesom: przygotowania do ponownego użycia, recyklingu, innym procesom odzysku, a w ostateczności unieszkodliwiania”.	Należy stosować nazewnictwo zgodne z ustawą o odpadach. Hierarchia sposobów postępowania z odpadami jest określona w rozdziale 2 działu II ustawy o odpadach.	Uwzględniono	Uwzględniono. Przeredagowano zapis.
57	MKiŚ Departament Gospodarki Odpadami (DGO)	POŚ str. 138, 230 Załącznik 1 str. 18	Jest: „3.8.1.3. Punkty selektywnego zbierania odpadów”. Powinno być: „3.8.1.3. Punkty selektywnego zbierania odpadów komunalnych”. Błędny zapis pojawia się kilkakrotnie w programie.	Należy stosować nazewnictwo zgodne z ustawą o odpadach.	Uwzględniono	Uwzględniono. Przeredagowano zapis.
58	MKiŚ Departament Gospodarki Odpadami (DGO)	POŚ str. 139	Niedokończone zdanie: „Prowadzony jest rejestr wyrobów zawierających azbest, który stanowi integralną część Bazy Azbestowej administrowanej przez ministra właściwego.”.	Należy wskazać właściwego ministra.	Nie uwzględniono	Nie uwzględniono. Ze względu na wieloletni charakter programu ochrony środowiska, nie jest możliwe wskazanie właściwego ministra odpowiedzialnego za administrowanie Bazy Azbestowej przez cały okres obowiązywania programu.
59	MKiŚ Departament Gospodarki Odpadami (DGO)	POŚ str. 139	O jakie Ministerstwo chodzi w zdaniu: „Zwiększenie ilości odpadów związane jest z decyzją Ministerstwa dotyczącą korekty wartości przelicznika stosowanego do określania ilości wyrobów zawierających azbest, oszacowanych pierwotnie przy użyciu jednostki m2”.	Zapisy programu powinny być precyzyjne.	Uwzględniono	Uwzględniono. Przeredagowano zapis.
60	MKiŚ Departament Gospodarki Odpadami (DGO)	POŚ str. 139	Jest: „Ilość gmin korzystających z bazy azbestowej”. Powinno być: „Liczba gmin korzystających z bazy azbestowej”.	Uwaga redakcyjna.	Uwzględniono	Uwzględniono. Przeredagowano zapis.
61	MKiŚ Departament Gospodarki Odpadami (DGO)	POŚ str. 140	Należy zweryfikować ilość wytworzonych odpadów opakowaniowych („W 2018 r. wytworzono na terenie województwa mazowieckiego ok. 5 231 tys. Mg odpadów opakowaniowych.”)	W 2018 r. w całym kraju wprowadzono ok. 5 470 tys. Mg opakowań (dane z projektu Krajowego planu gospodarki odpadami 2028).	Częściowo uwzględniono	Częściowo uwzględniono. Dane dot. ilości wytworzonych opakowań pozyskano ze zbiorczego sprawozdania o produktach w opakowaniach, opakowaniach i gospodarowaniu odpadami opakowaniowymi za rok 2018, sporządzonym przez Marszałka Województwa Mazowieckiego (dane zawarte w sprawozdaniu były aktualne na dzień 29 kwietnia 2019 r.). Zmieniono zapis

Lp.	Autor uwagi	Nazwa dokumentu i/lub jego części /Strona	Treść uwagi	Uzasadnienie	Status	UWAGI/ Uzasadnienie dla nieuwzględnionych
						„odpady opakowaniowe” na „opakowania”, zgodnie ze sprawozdaniem.
62	MKiŚ Departament Gospodarki Odpadami (DGO)	POŚ str. 140	Należy zweryfikować zdanie: „Wytworzone odpady komunalne, które nie mogą zostać skierowane do recyklingu lub odzysku, są składowane na składowiskach odpadów komunalnych.”.	Zgodnie z ustawą o odpadach składowane mogą być tylko te odpady, które uprzednio zostały przetworzone innymi metodami. Ponadto należy zauważyć, że recykling jest formą odzysku.	Częściowo uwzględniono	Częściowo uwzględniono. Recykling jest formą odzysku, jednak recykling jest bardziej pożądaną formą. Uwzględniono zapis, że odpady przed unieszkodliwieniem na składowisku są poddawane przetworzeniu.
63	MKiŚ Departament Gospodarki Odpadami (DGO)	POŚ str. 142	Należy zweryfikować zapisy: „3.8.1.9. Pożary miejsc magazynowania odpadów W ostatnim czasie można zaobserwować nasilenie się problemu pożarów miejsc gromadzenia odpadów, zarówno składowisk jak i dzikich wysypisk.”.	Należy zauważyć, że na składowiskach odpadów odpady są składowane, a nie magazynowane.	Częściowo uwzględniono	Częściowo uwzględniono. Dane pochodzą z opracowania Głównego Urzędu Statystycznego Ochrona Środowiska 2021, a dane dotyczą miejsc gromadzenia odpadów. Poprawiono zapis „magazynowanie” na „gromadzenie” zgodnie ze źródłem.
64	MKiŚ Departament Gospodarki Odpadami (DGO)	POŚ str. 143	Jest: „Jednym z działań podejmowanych w ramach wprowadzenia gospodarki o obiegu zamkniętym jest motywowanie do segregacji i stosowanie efektywnych systemów zbierania odpadów, które przekładają się na minimalizację kosztów recyklingu i ponownego użycia.”. Powinno być: „Jednym z działań podejmowanych w ramach wprowadzenia gospodarki o obiegu zamkniętym jest motywowanie do segregacji i stosowanie efektywnych systemów zbierania odpadów, które przekładają się na minimalizację kosztów recyklingu i przygotowania do ponownego użycia.”.	Ponowne użycie dotyczy produktów, a odpadów – przygotowanie do ponownego użycia.	Uwzględniono	Uwzględniono. Przeredagowano zapis.
65	MKiŚ Departament Gospodarki Odpadami (DGO)	POŚ str. 156	Dwukrotne powtórzenie punktu: „pozbywanie się odpadów z gospodarstw domowych”.	-	Uwzględniono	
66	MKiŚ Departament Gospodarki Odpadami (DGO)	POŚ str. 202, 230 Załącznik 1 str. 6, 17	Jest: „Działania edukacyjne oraz akcje informacyjno-promocyjne dot. prawidłowego postępowania z odpadami, odpowiedzialnego ich wytwarzania, zapobiegania powstawania odpadów, recyklingu i odzysku”. Powinno być: „Działania edukacyjne oraz akcje informacyjno-promocyjne dot. hierarchii sposobów postępowania z odpadami, w szczególności, zapobiegania powstawania odpadów, przygotowania do ponownego użycia oraz recyklingu”.	Szczególnie istotne jest działania znajdujące się najwyżej hierarchii sposobów postępowania z odpadami.	Uwzględniono	Uwzględniono. Przeredagowano zapis.
67	MKiŚ Departament Gospodarki Odpadami (DGO)	POŚ str. 212	Należy zweryfikować tekst dotyczący działań adaptacyjnych do zmian klimatu, bowiem zdecydowana większość działań nie dotyczy wszystkich rodzajów odpadów (jak sugeruje to w dużej części tekst), a jedynie odpadów	Zapisy programu powinny być precyzyjne.	Nie uwzględniono	Zapisy pochodzą z Wytocznych z Wytocznych z Krajowego planu gospodarki odpadami 2022. W akapicie nie sugerowano, że powyższy opis dotyczy

Lp.	Autor uwagi	Nazwa dokumentu i/lub jego części /Strona	Treść uwagi	Uzasadnienie	Status	UWAGI/ Uzasadnienie dla nieuwzględnionych
			ulegających biodegradacji czy też odpadów palnych.			wszystkich. Uwzględniono tylko takie kategorie odpadów, których mogą dotyczyć działania adaptacyjne
68	MKiŚ Departament Gospodarki Odpadami (DGO)	POŚ str. 212	Nie jest jasne, co rozumie się przez „otwarte składowiska”.	Zapisy programu powinny być precyzyjne.	Uwzględniono	Zmieniono na eksploatowane w celu uszczegółowienia
69	MKiŚ Departament Gospodarki Odpadami (DGO)	POŚ str. 230 Załącznik 1 str. 18	Jest: „Działania na rzecz ograniczenia marnotrawienia żywności, w tym tworzenie i funkcjonowanie Banków Żywności”. Powinno być: „Działania na rzecz ograniczenia marnowania żywności, w tym tworzenie i funkcjonowanie banków żywności”.	Uwaga redakcyjna.	Uwzględniono	Uwzględniono. Przeredagowano zapis.
70	MKiŚ Departament Gospodarki Odpadami (DGO)	POŚ str. 230	Jest „Gospodarowanie odpadami i zapobieganie powstawania odpadów”. Powinno być „Gospodarowanie odpadami zgodnie z hierarchią sposobów postępowania z odpadami, uwzględniając zrównoważony rozwój województwa mazowieckiego”.	Dokument powinien być wewnętrznie spójny. Cel określono na str. 146.	Uwzględniono	Uwzględniono. Przeredagowano zapis.
71	MKiŚ Departament Gospodarki Odpadami (DGO)	POŚ str. 230	Jest: „GO.1. Gospodarowanie odpadami i zapobieganie powstawania odpadów”. Powinno być: „GO.1. Prawidłowe funkcjonowanie systemu gospodarowania odpadami”.	Dokument powinien być wewnętrznie spójny. Kierunek interwencji określono na str. 146.	Uwzględniono	Uwzględniono. Przeredagowano zapis.
72	MKiŚ Departament Gospodarki Odpadami (DGO)	POŚ str. 252	Jest: „selektywną zbiórką odpadów”. Powinno być: „selektywnym zbieraniem odpadów”.	Należy stosować nazewnictwo zgodne z ustawą o odpadach.	Uwzględniono	Zmieniono zapis zgodnie z uwagą.
73	MKiŚ Departament Gospodarki Odpadami (DGO)	Załącznik 1 str. 5, 6	Jest: „wGO/2 Ilość istniejących wysypisk odpadów [szt.]”. Powinno być: „wGO/2 Powierzchnia istniejących dzikich wysypisk odpadów [m2]”.	Załącznik powinien być spójny z programem.	Uwzględniono	Uwzględniono. Przeredagowano zapis.
74	MKiŚ Departament Gospodarki Odpadami (DGO)	Załącznik 1 str. 5, 17	Jest „Gospodarowanie odpadami i zapobieganie powstawania odpadów”. Powinno być „Gospodarowanie odpadami zgodnie z hierarchią sposobów postępowania z odpadami, uwzględniając zrównoważony rozwój województwa mazowieckiego”.	Załącznik powinien być spójny z programem.	Uwzględniono	Uwzględniono. Przeredagowano zapis.
75	MKiŚ Departament Gospodarki Odpadami (DGO)	Załącznik 1 str. 6, 17	Zadanie GO.2.1. pojawia się dwukrotnie – w jednym miejscu brak jest danych nt. kosztów realizacji, a w drugim jest podana wartość.	Nie jest jasne, dlaczego to samo zadanie pojawia się dwukrotnie w harmonogramie i dlaczego przedstawiono dla niego różne informacje nt. kosztów.	Nie uwzględniono	Załącznik nr 1 podzielony jest na zadania własne, dla których podmiotem odpowiedzialnym jest Urząd Marszałkowski Województwa Mazowieckiego wraz z jednostkami podległymi oraz na zadania monitorowane, w którym wymienione są podmioty zewnętrzne odpowiedzialne za wykonanie zadania. Zadanie GO.2.1. jest zarówno zadaniem własnym jak

Lp.	Autor uwagi	Nazwa dokumentu i/lub jego części /Strona	Treść uwagi	Uzasadnienie	Status	UWAGI/ Uzasadnienie dla nieuwzględnionych
						i monitorowanym, dlatego występuje ono dwukrotnie i wyszczególnione są inne informacje na temat finansowania.
76	MKiŚ Departament Gospodarki Odpadami (DGO)	Uwaga ogólna	1) Należy zweryfikować sposób zapisu tytułów ustaw, tzn. powinno być: ustawa z dnia ... o ... (a nie ustawa o ... z dnia ...).	-	Uwzględniono	Zmieniono zapisy w całym dokumencie zgodnie z uwagą.
77	MKiŚ Departament Gospodarki Odpadami (DGO)	Uwaga ogólna	2) W wielu miejscach programu pojawia się sformułowanie „ponowne wykorzystanie”, które generalnie nie jest stosowane w ustawie o odpadach. Nie jest jasne, jakie znaczenie nadaje się temu sformułowaniu – w kontekście gospodarki odpadami.	-	Uwzględniono	Uwzględniono. Przeredagowano zapis "ponowne wykorzystanie" na "przygotowanie do ponownego użycia".
78	MKiŚ Departament Gospodarki Odpadami (DGO)	Uwaga ogólna	3) Należy pamiętać, że przetwarzanie obejmuje również unieszkodliwianie, w tym składowanie odpadów – i pod tym kątem odpowiednio zweryfikować zapisy programu.	-	Nie uwzględniono	Zapisy programu uwzględniają, że unieszkodliwianie jest procesem przetwarzania odpadów.
79	MKiŚ Departament Gospodarki Odpadami (DGO)	Uwaga ogólna	4) Dokument należy zweryfikować pod względem językowym.	-	Uwzględniono	
80	MKiŚ Departament Instrumentów Środowiskowych (DIŚ)	PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA DLA WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO DO 2030 ROKU / strona 69, strona 73	W pkt. 3.3 na stronie str.69 oraz 3.3.1.1. na stronie str.73 odniesiono się do częstotliwości f od 400 THz do 700 THz. Ten zakres f nie dotyczy ochrony przed polami elektromagnetycznymi w myśl prawa ochrony środowiska.	Prawo ochrony środowiska z dnia 27 kwietnia 2001 r., w zakresie ochrony środowiska przed polami elektromagnetycznymi obejmuje zakres częstotliwości f od 0Hz do 300 GHz. Minister zdrowia dla wyłącznie ww. f określił dopuszczalne poziomy pól elektromagnetycznych.	Uwzględniono	Usunięto z obszaru PEM
81	MKiŚ Departament Leśnictwa i Łowiectwa (DLŁ)	Str. 157	Treść: „nadmierna wycinka lasów (uwzględniając tylko przedmioty ochrony w postaci siedlisk i gatunków typowo leśnych).” należy przeredagować.	Należy wskazać, że w planach zadań ochronnych wskazuje się, że zagrożeniem potencjalnym jest wycinka lasu (wylesienie) lub pozyskanie drewna na terenach, które nie posiadają uproszczonych planów urzędzenia lasu lub planów urzędzenia lasu. Zagrożenie to jest doprecyzowane w planach zadań ochronnych dla poszczególnych obszarów Natura 2000. Zgodnie z ustawą o lasach, w Polsce realizuje się trwale zrównoważoną gospodarkę leśną z uwzględnieniem m.in. funkcji przyrodniczych. Oznacza to, że gospodarka leśna realizowana w oparciu o plany urzędzenia lasu (uproszczone plany urzędzenia lasu) nie oddziałuje w sposób negatywny na środowisko. Wynika to z przepisów ustawy OOS, a przede wszystkim z art. 55, który stanowi, iż plan nie może być realizowany, jeżeli oddziałuje negatywnie na środowisko.	Uwzględniono	

Lp.	Autor uwagi	Nazwa dokumentu i/lub jego części /Strona	Treść uwagi	Uzasadnienie	Status	UWAGI/ Uzasadnienie dla nieuwzględnionych
82	MKiŚ Departament Leśnictwa i łowiectwa (DLŁ)	Str. 171	Treść: „Lasy państwowe znajdujące się na gruntach leśnych Skarbu Państwa w zarządzie Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe stanowią 51,78%, (...)” wymaga preredagowania.	Należy wskazać, że lasy ze względu na ich własność dzielimy na: 1. Publiczne 2. Prywatne Lasy publiczne stanowią własność: a) Skarbu Państwa — zarządzane oraz użytkowane czasowo lub wieczysto przez: — Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe (w skrócie Lasy Państwowe), nadzorowane przez ministra właściwego do spraw środowiska, — jednostki ochrony przyrody (parki narodowe), — jednostki organizacyjne innych ministrów i wojewodów, gmin lub związków komunalnych oraz Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa; b) gmin (w tym gmin mających również status miasta na prawach powiatu), c) innych jednostek publicznych. Natomiast sformułowanie „Lasy państwowe” zgodnie z ustawą o lasach (art. 4) odnosi się do Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe.	Uwzględniono	
83	MKiŚ Departament Leśnictwa i łowiectwa (DLŁ)	Str. 173	Treść: „Na terenie miasta stołecznego Warszawy funkcjonuje wyspecjalizowana jednostka budżetowa Lasy Miejskie - Warszawa, która obecnie nadzór nad całością gospodarki leśnej w mieście.” należy preredagować.	W zdaniu brakuje orzeczenia.	Uwzględniono	
84	MKiŚ Departament Leśnictwa i łowiectwa (DLŁ)	Str. 216	Treść: „Znaczenie drzew w pełnieniu ich usług ekosystemowych związanych z adaptacją do zmian klimatu wzrasta wraz z ich wiekiem, gdyż masa asymilacyjna, powierzchnia transpiracji oraz cień jaki daje rozłożysta korona dorodnego, stuletniego drzewa jest nieporównywalnie większa niż w przypadku młodych, kilkunastoletnich drzew.” wymaga preredagowania zgodnie z dostępną najnowszą wiedzą naukową.	Zgodne z opracowaniem „Rola lasu w pochłanianiu dwutlenku węgla z atmosfery” pod red. J. Olejnika i S. Małka z 2020 r., należy wskazać, że: „Na podstawie zestawienia wyników badań przedstawionych w niniejszej książce można między innymi oszacować wartość netto wymiany dwutlenku węgla między lasem sosnowym a atmosferą (NEP) w funkcji wieku drzewostanu. (...) Dane wyraźnie ukazują, że przejście młodego drzewostanu sosnowego ze stanu emitera do stanu pochłaniacza dwutlenku węgla netto w skali roku następuje około 5 roku życia. Z biegiem lat, od osiągnięcia punktu „zerowego”, drzewostan ten więcej pochłania niż emituje i staje się sprzymierzeńcem w walce z ociepleniem klimatu. W kolejnych latach życia drzewostanu sosnowego staje się on coraz bardziej efektywnym pochłaniaczem i dochodzi do maksimum na poziomie około 20 t CO ₂ ha na 1 rok w wieku 30-40 lat. Następnie proces pochłaniania słabnie, początkowo wolno (w wieku 40-50 lat), a potem spadek ten przyspiesza (w wieku 50-60 lat), aby w dalszych latach osiągnąć przebieg asymptotyczny w wieku około 80 lat.	Uwzględniono	

Lp.	Autor uwagi	Nazwa dokumentu i/lub jego części /Strona	Treść uwagi	Uzasadnienie	Status	UWAGI/ Uzasadnienie dla nieuwzględnionych
				Ten poziom absorpcji CO ₂ , wynosi rocznie zaledwie kilka ton na hektar i z upływem czasu pozostaje na podobnym poziomie. Z punktu widzenia ograniczenia zmian klimatu najlepiej byłoby, aby kolejne pokolenia drzewostanów sosnowych pochłaniały jak najwięcej CO ₂ z atmosfery. Na podstawie przedstawionych danych i z punktu widzenia walki z ociepleniem klimatu wiek rębny drzewostanów sosnowych w Polsce powinien zamykać się w przedziale między 60 a 80 rokiem ich życia.		
85	MKIŚ Departament Leśnictwa i łowiectwa (DLŁ)	Str. 233	ZP 5.7 Zwiększenie powierzchni lasów na terenach miejskich.	Ponieważ punkt ten dotyczy zwiększenia powierzchni lasów, należy przenieść go do ZP 7, który dotyczy m.in. zalesiania.	Uwzględniono	
86	MKIŚ Departament Leśnictwa i łowiectwa (DLŁ)	Str. 233	Z treść: ZP 5.6 „Dążenie w Planach Urządzenia Lasów do zmniejszenia skali rębni oraz zastępowanie rębni zupełnych rębniami złożonymi.” należy przeredagować na: „W uzasadnionych przypadkach w planach urządzenia lasu należy dążyć do zastępowania rębni zupełnych rębniami złożonymi.”	W pierwszej kolejności należy wyjaśnić, iż zgodnie z obowiązującą nomenklaturą nie jest to „Plan Urządzenia Lasów”, tylko „plan urządzenia lasu”. Ponadto należy wskazać, że zgodnie z definicją, rębnia to system użytkowania i odnawiania lasu. Określa zespół zasad i czynności z zakresu użytkowania lasu, mających na celu stworzenie najkorzystniejszych warunków dla odnowienia lasu o właściwym, z punktu widzenia możliwości siedliska leśnego, składzie gatunkowym drzew i uzyskania pożądanej budowy drzewostanu. Rębnia określa zasady wykonywania zespołu czynności, które mają na celu stopniową przemianę pokoleń w lesie w sposób zapewniający równoczesne usuwanie drzew i drzewostanów, tworzenie najkorzystniejszych warunków dla powstania i rozwoju nowego pokolenia drzew pożądanych gatunków, kształtowanie odpowiedniej budowy drzewostanu, zapewnienie naturalnej różnorodności biologicznej i trwałości w zmieniających się warunkach siedliska. Upraszczając możemy powiedzieć, że rębnia jest to taki sposób usuwania drzewostanu (niekoniecznie rębny), który stworzy optymalne warunki do realizacji celu hodowlanego, zdefiniowanego gospodarczym typem drzewostanu, przewidzianym dla danego siedliska. Oznacza to, że o rębni decyduje sposób pobierania użytków rębnych oraz rodzaj osłony ze strony odnawianego drzewostanu, z której korzysta młode pokolenie. Wymienione elementy decydują o formie rębni, pojęciu najczęściej używanym	Nie uwzględniono	Autor, nie ma na celu wskazywania, że dojrzałe drzewa pełnią szczególną rolę w pochłanianiu dwutlenku węgla, wskazuje natomiast inne usługi ekosystemowe pełnione przez drzewa mające szczególne znaczenie w adaptacji a nie mitygacji do zmian klimatycznych polegających na zwiększonej powierzchni transpiracji oraz znaczną powierzchnię zacienienia związaną z rozłożystymi koronami, autor ma na myśli drzewa ogółem, a nie tylko drzewa rosnące na terenach leśnych.

Lp.	Autor uwagi	Nazwa dokumentu i/lub jego części /Strona	Treść uwagi	Uzasadnienie	Status	UWAGI/ Uzasadnienie dla nieuwzględnionych
				<p>w praktyce. Określa ona sposób cięcia oraz wielkość i kształt powierzchni, na której określone cięcia lub cięcia są wykonywane.</p> <p>Należy wskazać, że wyznaczenie i dobór rębni na konkretnym terenie opiera się na wykonanej inwentaryzacji lasu w ramach sporządzanego planu urządzenia lasu, uproszczonego planu urządzenia lasu z uwzględnieniem:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) wymogów hodowli, ochrony, urządzenia, ochrony przeciwpożarowej i użytkowania lasu; 2) wymogów ochrony przyrody i krajobrazu oraz ochrony różnorodności biologicznej; 3) potrzeby obronności i bezpieczeństwa państwa; 4) zasad prowadzenia gospodarki leśnej w lasach ochronnych; 5) planowanych w aktach prawa miejscowego sposobów zagospodarowania lasu i jego otoczenia; 6) potrzeb racjonalnego kształtowania i ochrony zasobów wodnych. <p>Ponadto warto wskazać, że praktyka stosowania rębni zupełnych została opracowana w oparciu o naśladowanie zjawisk przyrody, gdzie nowe pokolenie gatunków światłożądnych pojawia się dopiero po wystąpieniu zjawisk kłęskowych. Rębnie zupełne mają istotne zalety, tj. szybki wzrost odnowień gatunków światłożądnych, w młodości odpornych na przymrozki i wysoką temperaturę. Ponadto rębnia zupełna pomaga w przeciwdziałaniu wiatrolomom przez kształtowanie właściwej struktury przestrzennej lasu w ujęciu krajobrazowym, a zatem odstąpienie od jej realizacji często nie znajduje uzasadnienia.</p>		
87	MKiŚ Departament Ochrony Powietrza i Polityki Miejskiej (DPM)	Uwaga ogólna	W projekcie "Programu ochrony środowiska dla województwa mazowieckiego do 2030 roku" nie przedstawiono informacji oraz powiązania z działaniami i celami ustanowionymi w ramach takich dokumentów strategicznych jak: Krajowy Program Ograniczania Zanieczyszczenia Powietrza czy też Aktualizacja Krajowego Programu Ochrony Powietrza do 2025 r. (z perspektywą do 2030 r. oraz do 2040 r.).	-	Uwzględniono	Uwzględniono w rozdziale 3.1.1.1.
88	MKiŚ Departament Strategii i Analiz (DSA)	Tabela 2, str. 33-34	Dla ozonu (O3) wskazano klasę A, a należałoby wskazać klasę D2 i oznaczyć kolorem czerwonym.	W kilku miejscach w tekście wspomina się o przekroczeniu dopuszczalnego stężenia dla ozonu, co nie znalazło odzwierciedlenia w tabeli. Wskazanie klasy A nie jest nigdzie uzasadnione.	Nie uwzględniono	Zapis jest zgodny z dokumentem źródłowym (Roczna ocena jakości powietrza w województwie mazowieckim. Raport wojewódzki za rok 2021). Wskazanie klasy A jest uzasadnione w legendzie tabeli. Dla ozonu dodatkowo

Lp.	Autor uwagi	Nazwa dokumentu i/lub jego części /Strona	Treść uwagi	Uzasadnienie	Status	UWAGI/ Uzasadnienie dla nieuwzględnionych
						wyznaczony jest poziom celu długoterminowego, co zostało opisane w przypisie, analogicznie do sposobu opisu stosowanego przez GIOŚ.
89	MKiŚ Departament Strategii i Analiz (DSA)	Str. 46	„wydłużającymi się okresami bezopadowymi oraz skróceniem okresu zalegania pokrywy śnieżnej, które w połączeniu z nasilonym parowaniem [...]”	Skrócenie zalegania pokrywy śnieżnej jest istotnym czynnikiem powodującym ograniczenie odbudowy zasobów wód gruntowych.	Uwzględniono	
90	MKiŚ Departament Strategii i Analiz (DSA)	Str. 47	„wycinanie lub wypalanie lasów – drzewa posiadają naturalną zdolność do asymilacji dwutlenku węgla z atmosfery, a podczas wycinki lub w wyniku pożaru [...]” Problemem są również celowe podpalenia lasów dla uzyskania powierzchni uprawnych.	Problemem są również celowe podpalenia lasów dla uzyskania powierzchni uprawnych.	Uwzględniono	
91	MKiŚ Departament Strategii i Analiz (DSA)	Str. 47	„Głównymi aspektami polityki UE w tym zakresie jest stopniowe zaostrzenie norm emisyjnych dla środków transportu na możliwie najmniej zanieczyszczające i najbardziej wydajne [...]”	Polityka UE koncentruje się przede wszystkim na zaostrzeniu norm emisyjnych dla pojazdów noworejestrowanych. Pierwotny zapis jest nieprecyzyjny. Wymiana środków transportu jest działaniem władz krajowych i samorządowych będących skutkiem wyznaczenia przez UE limitów emisji z sektorów poza systemem ETS.	Uwzględniono	
92	MKiŚ Departament Strategii i Analiz (DSA)	Str. 47	„Znaczny potencjał mają również działania związane ograniczeniem zapotrzebowania na transport [...]”	Poprawka stylistyczna.	Uwzględniono	
93	MKiŚ Departament Strategii i Analiz (DSA)	Str. 51	„Neutralność klimatyczna wymaga reorganizacji funkcjonowania sektora energetycznego, transportowego, przemysłowego i rolnego, dlatego wiąże się z fundamentalnymi zmianami w funkcjonowaniu całych modeli konsumpcyjnych i sposobu myślenia społeczeństwa, czy też stosowaniem nowatorskich rozwiązań technologicznych. Zmiany w tym zakresie powinny więc dotyczyć wszystkich sektorów gospodarki, przede wszystkim rolnictwa, energetyki czy transportu. ”	Pierwsze zdanie jest niezrozumiałe – dlaczego reorganizacja systemu energetycznego wymusza zmianę modeli konsumpcyjnych i sposobu myślenia społeczeństwa? Neutralność klimatyczna dotyczy wszystkich aspektów działania gospodarki i funkcjonowania człowieka, więc należy od razu wskazać wszystkie (główne) sektory. W tej sytuacji zdanie drugie staje się zbędne.	Uwzględniono	Fragment preredagowano.
94	MKiŚ Departament Strategii i Analiz (DSA)	Str. 51 i kolejne	„W województwie mazowieckim można obserwować stały wzrost wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych”	Wykorzystania czy wytwarzania? Proszę ewentualnie rozważyć rozróżnienie między wytwarzaniem energii z OZE (wykorzystaniem OZE do wytwarzania energii) a wykorzystaniem energii z OZE. Jeżeli chodzi o wytwarzanie energii z fotowoltaiki, to należałoby określić czy liczba ta nie uwzględnia prosumentów.	Uwzględniono	Sformułowania preredagowano. Wykaz instalacji OZE w woj. mazowieckim zawiera przypis wyjaśniający wskazaną wątpliwość dot. zakresu danych: "dane nie uwzględniają mikroinstalacji i energii wytwarzanej przez prosumentów".
95	MKiŚ Departament Strategii i Analiz (DSA)	Str. 53	„Obecnie, z uwagi na wzrost cen energii, a co za tym idzie znaczne poszerzenie grupy dotkniętej ubóstwem energetycznym, uruchomiony został dodatek ośrodkowy dla gospodarstw domowych o niższych dochodach.”	Należy rozważyć przeformułowanie lub usunięcie tego zdania, z uwagi na dynamicznie zmieniające się spektrum działań ośrodkowych, których w tym zdaniu nie wymieniono. Istnieje ryzyko, że w chwili publikacji programu wszelkie katalogi będzie już nieaktualny, stąd należy rozważyć bardziej ogólne sformułowanie.	Uwzględniono	Zdanie usunięto i przeformulowano fragment tekstu.
96	MKiŚ Departament	Str. 45	Poś, str. 45, 42	Na str. 45 Poś jest informacja, że „W województwie mazowieckim	Uwzględniono	Zapis doprecyzowano.

Lp.	Autor uwagi	Nazwa dokumentu i/lub jego części /Strona	Treść uwagi	Uzasadnienie	Status	UWAGI/ Uzasadnienie dla nieuwzględnionych
	nt Strategii i Analiz (DSA)			zatrzymywana jest niemal całkowita emisja zanieczyszczeń pyłowych (99,9%),(...)”. Poprzednie zdanie dot. zakładów przemysłowych i można przypuszczać, że ww. cytat ich dotyczy. Należałoby to stwierdzić w sposób jednoznaczny – napisać jakiego rodzaju podmiotów dotyczy powyższe stwierdzenie. W szczególności jest to ważne dla spójności informacji w dokumencie, ponieważ w odniesieniu do zanieczyszczeń pyłowych: - na str. 42 znajdują się następujące informacje: o „Według danych Głównego Urzędu Statystycznego, w 2020 r. zakłady szczególnie uciążliwe funkcjonujące na obszarze województwa mazowieckiego wyemitowały (...) 2190 Mg zanieczyszczeń pyłowych. Emisja zanieczyszczeń z zakładów szczególnie uciążliwych w województwie stanowi (...) 9,7% emisji krajowej w przypadku zanieczyszczeń pyłowych.”, o „Województwo mazowieckie zajmuje obecnie 2 miejsce pod kątem produkcji zanieczyszczeń pyłowych (...)”.		
97	MKiŚ Departament Strategii i Analiz (DSA)	Uwaga ogólna	1) brak informacji o działaniach podejmowanych przez samorząd w zakresie termomodernizacji budynków publicznych, brak bilansu emisji gazów cieplarnianych z obszaru województwa i ich zmian historycznych.	-	Częściowo uwzględniono	częściowo uwzględniono - dodano informacje pozyskane od UMWM w zakresie termomodernizacji i zawnioskowano dane dot. wielkości emisji gazów cieplarnianych z terenu województwa do KOBIZE
98	MKiŚ Departament Strategii i Analiz (DSA)	Uwaga ogólna	2) należałoby opisać jak planowane w projekcie Poś przedsięwzięcia wpisują się w kierunki interwencji (i, ew., w działania i zadania) PEP2030.	-	Częściowo uwzględniono	POŚ z założenia wpisuje się w wojewódzkie i krajowe dokumenty strategiczne w zakresie ochrony środowiska i ekologii. We wstępie podkreślono zgodność przede wszystkim z SRWM 2030; dodano informację dot. PEP2030.
99	Główny Inspektorat Ochrony Środowiska (GIOŚ)	PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA DLA WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO DO 2030 ROKU, 3.2.1.3 Hałas lotniczy, tab. nr 13 i 14- liczba osób eksponowanych na hałas lotniczy/ str. 64	Nieprawidłowa liczba osób eksponowanych na hałas lotniczy - w otoczeniu portu lotniczego im. Fryderyka Chopina w Warszawie tab. nr 13, dla m.st. Warszawy tab. nr14 (wskaźnik LDWN i LN dla wszystkich przedziałów hałasu).	Zamieszczone dane różnią się od tych podanych w części opisowej mapy akustycznej dla Portu Lotniczego im. F. Chopina z roku 2017 zamieszczonej na stronie internetowej lotniska.	Uwzględniono	Poprawiono
100	Główny Inspektorat Ochrony Środowiska (GIOŚ)	PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA DLA WOJEWÓDZTWA	Błędny zapis w zdaniu: „Program realizowany jest w cyklach 5-letnich, w 20 punktach pomiarowo-kontrolnych na terenie województwa mazowieckiego,	Żaden z punktów pomiarowych nie znajduje się na terenie miast: Warszawa, Siedlce, Ostrołęka, Płock i Radom. 5 punktów pomiarowych znajduje się na	Uwzględniono	

Lp.	Autor uwagi	Nazwa dokumentu i/lub jego części /Strona	Treść uwagi	Uzasadnienie	Status	UWAGI/ Uzasadnienie dla nieuwzględnionych
		WA MAZOWIECKIEGO DO 2030 ROKU – rozdz.3.7. Gleby (GL), str. 121	z których 5 znajduje się na terenie miast: Warszawa, Siedlce, Ostrołęka, Płock i Radom.”	terenie powiatów: siedleckiego (1), ostrołęckiego(1), płockiego (2) i radomskiego (1).		
10 1	Główny Inspektorat Ochrony Środowiska (GIOŚ)	PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA DLA WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO DO 2030 ROKU – rozdz.3.7. Gleby (GL), str. 122	Błędne dane w Tabeli 43. DLA ROKU 2020: (Suma WWA-13) – dla punktu nr: 137, 139, 141, 147, 149, 151, 157, 163, 165, 263, 271 (S-SO4) – dla punktu nr: 151, 157, 269 DLA ROKU 2015: (Suma WWA-13) – dla punktu nr: 151, 159 Błąd w klasie bonitacyjnej – dla punktu nr: 153, 165	Poprawne dane: DLA ROKU 2020: Suma WWA-13: - Dla punktu nr 137 – 1054 [µg/kg] - Dla punktu nr 139 – 364 [µg/kg] - Dla punktu nr 141 – 456 [µg/kg] - Dla punktu nr 147 – 1783 [µg/kg] - Dla punktu nr 149 – 265 [µg/kg] - Dla punktu nr 151 – 191 [µg/kg] - Dla punktu nr 157 – 1443 [µg/kg] - Dla punktu nr 163 – <25,0 [µg/kg] - Dla punktu nr 165 – <25,0 [µg/kg] - Dla punktu nr 263 – <25,0 [µg/kg] - Dla punktu nr 271 – 389 [µg/kg] S-SO4: - Dla punktu nr 151 – <1,00 [mg/100g] - Dla punktu nr 157 – <1,00 [mg/100g] - Dla punktu nr 269 – <1,00 [mg/100g] DLA ROKU 2015: Suma WWA-13: - Dla punktu nr 151 – 207 [µg/kg] - Dla punktu nr 159 – 141 [µg/kg] Klasa bonitacyjna: - Dla punktu nr 153 – IVb - Dla punktu nr 165 – IIIb	Uwzględniono	
10 2	Główny Inspektorat Ochrony Środowiska (GIOŚ)	PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA DLA WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO DO 2030 ROKU, 3.3 Pola elektromagnetyczne (PEM), str. 70, Tabela 19	Podane dane dotyczą liczby pozwoleń wydanych w skali kraju	Liczba udzielonych pozwoleń radiowych w woj. mazowieckim: 2018 – 33 481 2019 – 33 645 2020 – 35 812	Uwzględniono	Błędne wartości zostały podane w dokumencie Ocena poziomów pól elektromagnetycznych w środowisku w roku 2020 w województwie mazowieckim – opracowana na podstawie pomiarów wykonanych przez Inspekcję Ochrony Środowiska, GIOŚ, Warszawa 2021
10 3	Główny Inspektorat Ochrony Środowiska (GIOŚ)	PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA DLA WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO DO 2030 ROKU, 3.3 Pola elektromagnetyczne (PEM), str. 71, ostatni akapit	Nieprecyzyjny zapis: Pomiary w 45 punktach pomiarowych wykonywane były do 2021 r. W 2021 r. zmienić się sposób prowadzenia państwowego monitoringu środowiska w zakresie PEM.	Propozycja zmiany: Monitoringowe pomiary PEM w latach 2008 – 2020 prowadzono w oparciu o rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 12 listopada 2007 r. w sprawie zakresu i sposobu prowadzenia okresowych badań poziomów pól elektromagnetycznych w środowisku. Z dniem 1 stycznia 2021 r. ww. rozporządzenie zostało uchylone przez rozporządzenie Ministra Klimatu i Środowiska z dnia 15 grudnia 2020 r. w sprawie zakresu i sposobu prowadzenia okresowych badań poziomów pól elektromagnetycznych w środowisku (Dz. U. poz. 2311), które zmieniło dotychczasowy sposób prowadzenia PMŚ w zakresie PEM.	Uwzględniono	

Lp.	Autor uwagi	Nazwa dokumentu i/lub jego części /Strona	Treść uwagi	Uzasadnienie	Status	UWAGI/ Uzasadnienie dla nieuwzględnionych
104	Główny Inspektorat Ochrony Środowiska (GIOŚ)	PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA DLA WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO DO 2030 ROKU, 3.3.2. Syntetyczna informacja o realizacji Programu do 2022, str. 74, przedostatni akapit	Nieprecyzyjny zapis: 2020 r. był ostatnim, w którym wyznaczono 135 monitoringowych punktów pomiarowych i w którym pomiary wykonywano w sposób opisany w Programie. W 2021 r. weszło w życie rozporządzenie Ministra Klimatu i Środowiska z dnia 15 grudnia 2020 r. w sprawie zakresu i sposobu prowadzenia okresowych badań poziomów pól elektromagnetycznych w środowisku, które zmieniło sposób wykonywania pomiarów oraz wyznaczania punktów pomiarowych.	Propozycja zmiany: Od roku 2021 na terenie każdego województwa punkty pomiarowe wyznacza się w dwuletnim cyklu pomiarowym dla stałej sieci monitoringu oraz w czteroletnim cyklu pomiarowym dla monitoringu badawczego. W ramach stałej sieci monitoringu punkty wyznacza się w każdym mieście, według zasady: – poniżej 20 000 mieszkańców – 1 punkt pomiarowy, – w przedziale od 20 000 do 50 000 mieszkańców – 2 punkty pomiarowe, – w przedziale powyżej 50 000 do 100 000 mieszkańców – 3 punkty pomiarowe, – w przedziale powyżej 100 000 do 200 000 mieszkańców – 4 punkty pomiarowe, – powyżej 200 000 mieszkańców – 4 punkty pomiarowe (dodatkowo 3 punkty pomiarowe na każde rozpoczęte kolejne 100 000 mieszkańców). W ramach monitoringu badawczego wyznacza się jeden punkt pomiarowy w każdej gminie wiejskiej. Zakres prowadzenia okresowych badań poziomów PEM w ramach PMŚ obejmuje pomiary natężenia składowej elektrycznej pola elektromagnetycznego w przedziale częstotliwości co najmniej od 80 MHz do 40 GHz. Pomiary wykonuje się przy wilgotności względnej powietrza i temperaturze otoczenia zgodnych ze specyfikacją techniczną miernika, przy braku opadów atmosferycznych. W każdym punkcie pomiarowym pomiary wykonuje się raz w roku kalendarzowym, w dni robocze między 8:00 a 16:00, w sposób nieprzerwany przez 0,5 godziny, wykonując w tym czasie nie mniej niż 180 pomiarów chwilowych w równych odstępach czasu, których średnią przyjmuje się jako wynik pomiaru.	Uwzględniono	Propozycję zmiany uwzględniono w podrozdziale 3.3.1. , gdyż wpisuje się ona w diagnozę stanu istniejącego. Natomiast na str. 74 dodano zapis: „W 2021 r. zmienił się sposób prowadzenia państwowego monitoringu środowiska w zakresie PEM. Szczegółowe informacje dotyczące wyznaczenia punktów pomiarowych od 2021 r. przedstawiono w podrozdziale 3.3.1.”
105	Główny Inspektorat Ochrony Środowiska (GIOŚ)	PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA DLA WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO DO 2030 ROKU / 3.4.1.1. Wody powierzchniowe / s.78	akapit: Naturalne jeziora zajmują nieznaczną powierzchnię województwa. Największe z nich to jeziora: Zdworskie (powierzchnia 355 ha), Urszulewskie (308 ha), Lucieńskie (203 ha), Białe (150 ha) i Szczutowskie (102 ha). Zbiornik Włocławski (...) – propozycja zmiany powierzchni na powierzchnię jak w MPHP10 i nazwy zbiornika na Zbiornik Włocławek.	Wg MPHP10v14 są powierzchnie: - Zdworskie (368,98 ha) - Urszulewskie (278,53 ha) - Lucieńskie (205,97 ha) - Białe (152,73 ha) - Szczutowskie (81,26 ha) - Zbiornik Włocławek 61,56 km2 - Jezioro Zegrzyńskie 29,47 km2 - Zbiornik Domaniów 7,42 km2	Częściowo uwzględniono	Zmieniono nazwę zbiornika Włocławek i powierzchnie jezior naturalnych zgodnie z MPHP10. W przypadku zbiorników zaporowych powierzchnie zostały podane zgodnie z instrukcją gospodarowania wodami tych obiektów (dla normalnego poziomu piętrzenia NPP - zgodnie z uwagą PGW WP lp. 12).
106	Główny Inspektorat Ochrony	PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA	akapit: Pięć z nich (83,5%) posiada (...) – propozycja: W przypadku	Brakuje informacji, do których jcwp należy to odnieść. W tym przypadku dotyczy jezior.	Uwzględniono	Uzupełniono zapis.

Lp.	Autor uwagi	Nazwa dokumentu i/lub jego części /Strona	Treść uwagi	Uzasadnienie	Status	UWAGI/ Uzasadnienie dla nieuwzględnionych
	Środowiska (GIOŚ)	A DLA WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO DO 2030 ROKU / 3.4.1.1. Wody powierzchniowe / s.80	jcwp jeziornych, pięć z nich (83,5%) posiada (...)			
107	Główny Inspektorat Ochrony Środowiska (GIOŚ)	PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA DLA WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO DO 2030 ROKU / 3.4.1.1. Wody powierzchniowe / s.80	Tabela 27. Liczba JCWP jeziornych przydzielonych do klas dla wybranych elementów – propozycja dopisanie wiersza obserwacji hydromorfologiczne.	W jeziorach ten element też był badany. We wszystkich badanych jeziorach (6) była klasa >1.	Uwzględniono	Dodano wiersz z klasyfikacją obserwacji hydromorfologicznych.
108	Główny Inspektorat Ochrony Środowiska (GIOŚ)	PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA DLA WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO DO 2030 ROKU / 3.4.1.4. Zagrożenie powodzią / s.94	akapit: Województwo mazowieckie w całości położone jest w regionie wodnym Środkowej Wisły, w którym (...) – propozycja: Województwo mazowieckie położone jest w trzech regionach wodnych: Bugu, Narwi i Środkowej Wisły, w których (...)	Województwo mazowieckie nie leży w całości w regionie wodnym Środkowej Wisły, ale i w regionie wodnym Bugu i Narwi. Jest też informacja o tym w podrozdziale 3.4.1.1. Wody powierzchniowe.	Uwzględniono	We wskazanym podrozdziale powołano się na PZRP z 2016 roku, w którym zlewnia Bugu i Narwi należała jeszcze do regionu wodnego Środkowej Wisły. Informacja o tym, że województwo mazowieckie zlokalizowane jest w całości w regionie wodnym Środkowej Wisły została w tym podrozdziale usunięta.
109	Główny Inspektorat Ochrony Środowiska (GIOŚ)	Projekt „Programu ochrony środowiska dla województwa mazowieckiego do 2030 roku” / str. 34	W opisie pod tabelą 2. Wyniki bieżącej oceny jakości powietrza dla województwa mazowieckiego za rok 2021, przy indeksie nr 2: 2) Dla pyłu zawieszonego PM2,5 – poziom dopuszczalny I faza, wszystkie strefy uzyskały klasę A, powinien być zapis dla fazy I – wielką literą, czyli powinno być: 2) Dla pyłu zawieszonego PM2,5 – poziom dopuszczalny I faza, wszystkie strefy uzyskały klasę A.	Doprecyzowanie i ujednoczenie zapisu	Uwzględniono	
110	Główny Inspektorat Ochrony Środowiska (GIOŚ)	Projekt „Programu ochrony środowiska dla województwa mazowieckiego do 2030 roku” / str. 38	Proponuję zastąpić sformułowanie: W celu obniżenia stężeń zanieczyszczeń powietrza do wartości docelowych... zapisem W celu obniżenia stężeń zanieczyszczeń powietrza do poziomów dopuszczalnych / docelowych... A także głęboka termomodernizacja budynków proponuję pozostawić tylko: termomodernizacja budynków.	Doprecyzowanie zapisów	Uwzględniono	
111	Główny Inspektorat Ochrony Środowiska (GIOŚ)	Projekt „Programu ochrony środowiska dla województwa mazowieckiego do 2030 roku” / str. 57	Podstawowym celem zaplanowanych działań jest osiągnięcie standardów jakości powietrza w strefach województwa mazowieckiego, w których poziomy dopuszczalne i docelowe substancji są przekroczone, a także ochrona klimatu poprzez redukcję emisji gazów cieplarnianych. Zamiast słowa standardów powinno być norm: Podstawowym celem zaplanowanych działań jest	Doprecyzowanie zapisu	Uwzględniono	

Lp.	Autor uwagi	Nazwa dokumentu i/lub jego części /Strona	Treść uwagi	Uzasadnienie	Status	UWAGI/ Uzasadnienie dla nieuwzględnionych
			osiągnięcie norm jakości powietrza w strefach województwa mazowieckiego, w których poziomy dopuszczalne i docelowe substancji są przekroczone, a także ochrona klimatu poprzez redukcję emisji gazów cieplarnianych. Standardy jakości zgodnie z art. 3 pkt 34 ustawy Prawo ochrony środowiska w odniesieniu do jakości powietrza to poziomy dopuszczalne substancji oraz pułap stężenia ekspozycji. Poziom docelowy nie jest standardem jakości powietrza.			
11 2	Główny Inspektorat Ochrony Środowiska (GIOŚ)	Projekt „Programu ochrony środowiska dla województwa mazowieckiego do 2030 roku” / str. 244	W tabeli 70. Wskaźniki środowiskowe dla województwa mazowieckiego w kolumnie: Wartość bazowa wskaźnika w 2020 r. wymienione są, a także w programie opisane są wyniki rocznej oceny za rok 2021, proponuję dodać odnośnik informujący, że oznaczenia: wOP/9, wOP/10, wOP/11, wOP/12 dotyczą oceny jakości powietrza w województwie mazowieckim za rok 2021.	Doprecyzowanie zapisów	Uwzględniono	
11 3	Główny Inspektorat Ochrony Środowiska (GIOŚ)	Projekt „Programu ochrony środowiska dla województwa mazowieckiego do 2030 roku” / Załącznik 1. Harmonogram rzeczowo-finansowy realizacji programu / str. 12	W tabeli Obszar: OCHRONA KLIMATU I JAKOŚCI POWIETRZA (OP), w zakresie kierunku interwencji: OP.6. Zarządzanie jakością powietrza w jednostkach samorządu terytorialnego województwa, jako podmiot odpowiedzialny wymieniony jest GIOŚ. Skoro zadanie ma dotyczyć jednostek samorządu terytorialnego to nie powinien być wymieniany GIOŚ. Proponuje się ujednoczyć zapisy, podobnie jak jest w pozostałych komponentach np. w obszarze zagrożenia hałasem (KA) czy gospodarowania wodami (ZW), zadanie KA.1.8. Monitorowanie hałasu; czy zadanie ZW.1.6. Monitorowanie jakości wód powierzchniowych są zadaniami przypisanymi GIOŚ, bez podawania kosztów realizacji. Podobnie powinno być opisane zadanie monitoringu jakości powietrza, jako zadanie GIOŚ, a w komórce Koszt realizacji [zł] wpisane b.d.; w komórce Źródła finansowania - środki własne.	Doprecyzowanie i ujednoczenie zapisów	Częściowo uwzględniono	Zadanie dotyczy podmiotów i jednostek zewnętrznych (zadanie monitorowane). Oprócz monitoringu prowadzonego w ramach PMS, w zadanie to wpisują się również działania gmin polegające na rozbudowie systemu monitoringu jakości powietrza (zakup dronów, czujników itp.). Tego rodzaju działań wskazanych w ramach ankietyzacji prowadzonej na potrzeby opracowania POŚ pojawiło się na tyle dużo, że zdecydowano się dodać koszty tych zadań do harmonogramu. W tabeli dodano przypis doprecyzowujący wskazane koszty.
11 4	Główny Inspektorat Ochrony Środowiska (GIOŚ)	PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA DLA WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO DO 2030 ROKU	Ujednoczenie zapisu nazewnictwa aktów prawnych w dokumencie np. dyrektywa siedliskowa pisana jest w środku zdania albo jako „Dyrektywa Siedliskowa” albo „Dyrektywa siedliskowa”. Jednocześnie brak konsekwencji odnośnie zapisu dot. załączników do dyrektywy np. w środku zadania jest „Załącznik II” lub „załącznik II”. Jednocześnie zwracamy uwagę na poprawę zapisu dot. załącznika I dyrektywy siedliskowej, zamiast cyfry rzymskiej w zapisie pojawia się „I”.	-	Uwzględniono	
11 5	Główny Inspektorat Ochrony	POŚ, 3.9 Zasoby przyrodnicze	W części dot. diagnozy stanu istniejącego i form ochrony przyrody w opisie Kampinoskiego	Zgodnie ze Standardowym Formularzem Danych dla obszaru Puszcza Kampinoska na terenie	Uwzględniono	

Lp.	Autor uwagi	Nazwa dokumentu i/lub jego części /Strona	Treść uwagi	Uzasadnienie	Status	UWAGI/ Uzasadnienie dla nieuwzględnionych
	Środowiska (GIOŚ)		Parku Narodowego przedstawiono informacje na temat liczby występujących na terenie parku gatunków roślin i zwierząt wymienionych w załączniku II dyrektywy siedliskowej, natomiast nie podano informacji o występowaniu siedlisk przyrodniczych wymienionych w załączniku I dyrektywy siedliskowej.	obszaru występuje również 12 typów siedlisk przyrodniczych.		
11 6	Główny Inspektorat Ochrony Środowiska (GIOŚ)	PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA DLA WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO DO 2030 ROKU, 3.9. Zasoby przyrodnicze, 3.9.1. Diagnoza stanu istniejącego w województwie, 3.9.1.1. Formy ochrony przyrody, Rozdział „Obszary Natura 2000”, str. 157	W pkt. „poprawa dobrostanu siedlisk i gatunków poprzez zabiegi czynnej ochrony, takie jak”, w tirecie 5 należy poprawić nazwę gatunku: „zgniotka łamliwego” na „zatoczka łamliwego”	Prawdopodobnie pomyłka, z kontekstu wynika, że mowa jest o ślimaku zatoczku łamliwym	Uwzględniono	
11 7	Główny Inspektorat Ochrony Środowiska (GIOŚ)	PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA DLA WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO DO 2030 ROKU, 3.9. Zasoby przyrodnicze, 3.9.1. Diagnoza stanu istniejącego w województwie, 3.9.1.3. Fauna województwa mazowieckiego z uwzględnieniem gatunków chronionych, str. 164	Podana informacja o występowaniu w województwie mazowieckim 4 gatunków minogów oraz jaszczurki zielonej jest wątpliwa i wymaga weryfikacji/ korekty.	Minóg morski jest gatunkiem notowanym w Polsce sporadycznie. Zasięg występowania minoga rzeczno-końcowego sięga zaporze we Włocławku. Oba gatunki są gatunkami anadromicznymi. Ostatnie stwierdzenie jaszczurki zielonej z terytorium Polski pochodzi z okresu powojennego ze Śląska Cieszyńskiego.	Uwzględniono	
11 8	Główny Inspektorat Ochrony Środowiska (GIOŚ)	PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA DLA WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO DO 2030 ROKU 3.9.1.3, str. 165	Zdanie „Na terenie Mazowsza znajduje się najliczniejsza populacja łęgowa mewy siwej.” należy uzupełnić dodając gatunki: rybitwa białoczelna i sieweczka obrożna.	Mazowsze ma szczególne znaczenie dla populacji wymienionych gatunków. Źródło: Monitoring Ptaków Polski GIOŚ (podsumowanie: https://monitoringptakow.gios.gov.pl/ptaki-wybrzeza-i-rzek.html)	Uwzględniono	

Lp.	Autor uwagi	Nazwa dokumentu i/lub jego części /Strona	Treść uwagi	Uzasadnienie	Status	UWAGI/ Uzasadnienie dla nieuwzględnionych
119	Główny Inspektorat Ochrony Środowiska (GIOŚ)	PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA DLA WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO DO 2030 ROKU 3.9.1.3 str. 169	Mapa korytarzy ekologicznych pomija dolinę Wisły na odcinku m. st. Warszawy.	Wisła jest ważnym korytarzem ekologicznym dla migrujących ptaków, w szczególności wodno-błotnych (ptaki siewkowe, rybitwy, mewy, czaple), na całej swojej długości – włączając w to obszar m. st. Warszawy.	Uwzględniono	
120	Główny Inspektorat Ochrony Środowiska (GIOŚ)	PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA DLA WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO DO 2030 ROKU 3.9.1.5 Str. 170-173	Prosimy o rozważenie możliwości uzupełnienia diagnozy w części dot. lasów o informacje na temat stanu zdrowotnego lasów z wykorzystaniem przede wszystkim wskaźnika średniej defoliacji w województwie. Dane dostępne są m.in. w raportach o stanie zdrowotnym lasów na podstawie wyników państwowego monitoringu środowiska http://www.gios.gov.pl/monlas/index.html oraz w rocznikach statystycznych leśnictwa GUS.	Analizując informacje o stanie lasów należy brać pod uwagę fakt, że ważne są nie tylko kwestie odnoszące się do lesistości, powierzchni lasów czy też struktury wiekowej i gatunkowej drzewostanów, ale również aspekty ich stanu zdrowotnego, na który wywiera wpływ szereg czynników abiotycznych (np. temperatura, wysokość i rozkład opadów), biotycznych (np. szkodniki owadzie), antropogenicznych (np. pożary).	Uwzględniono	
121	Główny Inspektorat Ochrony Środowiska (GIOŚ)	PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA DLA WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO DO 2030 ROKU tabela ZP 1.9 str. 231	Zadanie 1.9 (i odpowiednio w HRF) „Uzupełnienie oznakowania form ochrony przyrody tablicami informującymi o ich nazwach” należy uzupełnić o dodawanie tablic informujących o zakazach obowiązujących w danym typie obszary chronionego oraz np. o miejscach wyznaczonych do ruchu i biwakowania (jeśli zostały wyznaczone).	Nie należy zaważać zadania wyłącznie do tablic z nazwami obszarów. Tablice informujące o nazwie obszaru chronionego są powszechnie ignorowane. Mieszkańcy nie posiadają wiedzy o ograniczeniach wiążących się z przebywaniem w granicach obszaru chronionego. Uzupełnianie oznakowania wyłącznie tablicami z nazwami wygeneruje koszty i nie wpłynie w istotny, pozytywny sposób na ochronę obszarów.	Uwzględniono	
122	Główny Inspektorat Ochrony Środowiska (GIOŚ)	PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA DLA WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO DO 2030 ROKU tabela ZP 2.9 str. 232	Z zadania 2.9 (i odpowiednio w HRF) należy usunąć słowa „gdy brak starodrzewu”	Ptaki zajmujące dziuple nie zajmują wyłącznie starodrzewu. Warunkiem jest istnienie drzew o wymiarach odpowiednich dla powstania lub istnienia dziupli, co nie wynika wyłącznie z wieku drzewa. Drzewa rosnące na ubogich i/lub zdegradowanych siedliskach mogą nie osiągać wymiarów umożliwiających wykuwanie w nich dziupli przez ptaki. Siedlisko ubogie dla wzrostu drzewa niekoniecznie musi być siedliskiem ubogim dla ptaków.	Uwzględniono	
123	Główny Inspektorat Ochrony Środowiska (GIOŚ)	PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA DLA WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO DO 2030 ROKU tabela ZP 4.1 str. 232	Dodanie zadania lub rozszerzenie zadania 4.1 (i odpowiednio w HRF) o aspekt pogłębiania wiedzy o zasobach przyrodniczych województwa.	Aktualne brzmienie zadania 4.1 uwzględnia jedynie ochronę przyrody i ekologię krajobrazu, przez co nie obejmuje kwestii poprawy (zarówno zwiększania, jak i aktualizacji) stanu wiedzy o gatunkach i siedliskach, o której mowa w ogólnym celu ZP.4. Ochrona przyrody nie może być skuteczna, jeśli nie jest oparta na dobrym, aktualnym stanie rozpoznania zasobów przyrodniczych, zagrożeń i oddziaływań.	Uwzględniono	
124	Główny Inspektorat Ochrony Środowiska (GIOŚ)	POŚ, Harmonogram realizacji zadań	Proponujemy w dokumentach uwzględnić również cele i wskaźniki wynikające z dokumentów takich jak Unijna strategia na rzecz bioróżnorodności 2030 (EU biodiversity strategy for 2030) czy projektowane Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego w sprawie odbudowy zasobów	Jednym z celów projektowanego rozporządzenia w sprawie odbudowy zasobów przyrodniczych jest zwiększenie zielonych przestrzeni w miastach, miasteczkach i przedmieściach. Natomiast w przypadku Unijnej strategii na rzecz bioróżnorodności jednym z celów jest odwrócenie	Nie uwzględniono	Zadania związane z tworzeniem zwiększenie zielonych przestrzeni w miastach, miasteczkach i przedmieściach zostało uwzględnione w HRF ZP 3.1, ZP3.2, ZP 3.3

Lp.	Autor uwagi	Nazwa dokumentu i/lub jego części /Strona	Treść uwagi	Uzasadnienie	Status	UWAGI/ Uzasadnienie dla nieuwzględnionych
			przyrodniczych (Regulation of The European Parliament and of the Council on nature restoration).	spadku liczebności owadów zapylających. Zasadne wydaje się (tam, gdzie jest to możliwe) umieszczenie celów wynikających z ww. dokumentów w POŚ.		
125	Główny Inspektorat Ochrony Środowiska (GIOŚ)	PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA DLA WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO DO 2030 ROKU 3.10. Zagrożenie poważnymi awariami przemysłowymi (PAP) Tabela 56. Wykaz zakładów ZDR i ZZR na terenie województwa mazowieckiego	W wykazie zamieszczonym w Programie Ochrony Środowiska dla woj. mazowieckiego do 2030 roku, str.182, wg stanu na 10.02.2021 r. na terenie woj. mazowieckiego zlokalizowanych jest 19 ZDR oraz 50 ZZR. Jednak, zgodnie z cyklicznie aktualizowanymi danymi GIOŚ wg stanu na 31.12.2020 r. na terenie woj. mazowieckiego znajdowało się 19 ZDR oraz 51 ZZR. W związku z powyższym proponuje się umieszczenie w Tabeli 56. Wykaz zakładów ZDR i ZZR na terenie województwa mazowieckiego wykazu zakładów stwarzających zagrożenie wystąpienia poważnej awarii przemysłowej wg stanu na 31.12.2020 r., zapewniając tym samym zgodność z danymi GIOŚ (opublikowanymi na stronie internetowej: https://www.gios.gov.pl/pl/powazne-awarie).	Zgodnie z art. 29 pkt 4 ustawy z dnia 20 lipca 1991 r. o Inspekcji Ochrony Środowiska (Dz. U. z 2022 r. poz. 1726) do zadań Inspekcji Ochrony Środowiska w zakresie przeciwdziałania poważnym awariom należy prowadzenie rejestru zakładów, których działalność może być przyczyną wystąpienia poważnej awarii, w tym zakładów o zwiększonym ryzyku i zakładów, o dużym ryzyku.	Częściowo uwzględniono	Aktualnie dostępne są nowsze dane niż podane w uwadze. Przedstawiono stan na 31 grudnia 2021 roku.
126	Główny Inspektorat Ochrony Środowiska (GIOŚ)	PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA DLA WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO DO 2030 ROKU 3.10. Zagrożenie poważnymi awariami przemysłowymi (PAP) Tabela 57. Rejestr zdarzeń o znamionach poważnej awarii i poważnych awarii w 2020 r. (źródło: GIOŚ)	Proponuję aktualizację opisu przyczyn i skutków awarii zamieszczonych w rejestrze zgodnie z poniższą Tabelą 1.	Nastąpiła aktualizacja i uzupełnienie danych w bazie GIOŚ.	Uwzględniono	
127	Państwowy Instytut Geologiczny - Państwowy Instytut Badawczy (PIG-PIB)	Załącznik 1, str. 14	Rozdziały dotyczące wód podziemnych zawierają informacje z opracowań wykonanych przez Państwowy Instytut Geologiczny – Państwowy Instytut Badawczy. Wyjaśnienia wymaga jednak zapis w Załączniku 1. Harmonogram rzeczowo-finansowy, ze strony nr 14. W kolumnie Zadania wpisano – ZW.2.2. Monitorowanie stanu ilościowego i chemicznego jednolitych części wód podziemnych, a jako Podmiot odpowiedzialny za realizację tego zadania wskazano GIOŚ.	Aktualne zapisy nie są zgodne ze stanem faktycznym	Uwzględniono	Wskazano PIG-PIB i GIOŚ jako podmioty odpowiedzialne za realizację zadania ZW.2.2.

Lp.	Autor uwagi	Nazwa dokumentu i/lub jego części /Strona	Treść uwagi	Uzasadnienie	Status	UWAGI/ Uzasadnienie dla nieuwzględnionych
			<p>Tymczasem monitoring stanu ilościowego wód podziemnych prowadzony jest przez Państwowy Instytut Geologiczny – Państwowy Instytut Badawczy w ramach realizacji zadań państwowej służby hydrogeologicznej. Jeśli chodzi o monitoring stanu chemicznego wód podziemnych to on także realizowany jest przez Państwowy Instytut Geologiczny – Państwowy Instytut Badawczy na zlecenie Głównego Inspektoratu Ochrony Środowiska w ramach Państwowego Monitoringu Środowiska.</p> <p>Natomiast ocena stanu jednolitych części wód podziemnych wykonywana jest przez PIG-PIB już kompleksowo dla stanu chemicznego i ilościowego na zlecenie GIOŚ.</p>			
128	Państwowy Instytut Geologiczny - Państwowy Instytut Badawczy (PIG-PIB)	Tab. 31, str. 99	<p>W wyznaczonych celach i kierunkach interwencji w obszarze Gospodarowanie Wodami (ZW) – brak opisu w dokumencie jak województwo zamierza realizować kierunki interwencji opisane jako „ZW.2. ochrona zasobów i zmniejszanie antropopresji na wody podziemne” oraz „ZW.4 ograniczenie skutków następstw suszy...”.</p>	<p>Podane w załączniku 1 wskaźniki – nie są miarami wynikającymi z działań prowadzonych przez województwo.</p> <p>Jeżeli opis kierunku interwencji (tab. 31. dokumentu) jest rozumiany jako podanie w celu wyników tylko stanu JCWPd. To pokazuje to wyraźnie na brak jakichkolwiek działań ze strony województwa.</p>	Nie uwzględniono	<p>Zadania realizowane w ramach poszczególnych kierunków interwencji zostały przedstawione w harmonogramie stanowiącym załącznik 1 do Programu. Podkreślić przy tym należy, iż Program obejmuje perspektywę do 2030 roku, a w harmonogramie ujęto te działania, których realizacja została już zaplanowana zarówno przez województwo, jak i pozostałe jednostki samorządowe na jego terenie. Gminy na terenie województwa mazowieckiego otrzymują pomoc finansową w ramach programu Mazowsze dla klimatu, którego celem jest podniesienie poziomu ochrony przed skutkami zmian klimatu i zagrożeń naturalnych poprzez finansowanie działań związanych z adaptacją do zmian klimatu, w tym w szczególności z błękitną i zieloną infrastrukturą, różnorodnością biologiczną, mikroretencją oraz energooszczędnością. Do ochrony zasobów wód podziemnych przyczynią się także przewidziane działania mające na celu uporządkowanie gospodarki wodno-ściekowej.</p>
129	Państwowy Instytut Geologiczny -	Załącznik 1., str. 4, wskaźnik wZW/3	Proszę uzasadnić i wyjaśnić w jaki sposób wielkość i/lub zmiana zasobów eksploatacyjnych wód podziemnych wpłynie na	Działanie niezrozumiałe i nie mające żadnego sensu w kontekście zagrożenia powodziowego.	Nie uwzględniono	Wskaźnik wZW/3 przypisano do obszaru Gospodarowanie wodami (ZW), nie zaś do

Lp.	Autor uwagi	Nazwa dokumentu i/lub jego części /Strona	Treść uwagi	Uzasadnienie	Status	UWAGI/ Uzasadnienie dla nieuwzględnionych
	Państwowy Instytut Badawczy (PIG-PIB)		zmniejszenie zagrożenia powodziowego. Dlaczego w dokumencie nie ma odniesienia do zasobów dyspozycyjnych wód podziemnych?			konkretnego kierunku jakim jest zmniejszenie zagrożenia powodziowego. Wskaźniki dobrano w sposób umożliwiającą możliwie jak najpełniejszą reprezentację wskazanych zagadnień w obszarze celów i kierunków. Stanowią one niejako podsumowanie całości zagadnień, którym zostały przypisane, wobec czego ich monitorowanie pozwoli uzyskać obraz charakteryzujący możliwie szerokie spektrum procesów. Dodatkowo, katalog miarodajnych wskaźników jest ograniczony ze względu na możliwość pozyskania wiarygodnych danych za każdy rok monitorowania Programu. Należy również podkreślić, iż jest to jedno z narzędzi monitorowania - ocena stanu realizacji poszczególnych zadań będzie przedmiotem raportów opracowywanych co 2 lata.
130	Państwowy Instytut Geologiczny - Państwowy Instytut Badawczy (PIG-PIB)	Załącznik 1., str. 4, wskaźnik ZW.4	W jaki sposób zrealizowanie na niewielkim obszarze jakim jest Kampinoski Park Narodowy realizacji programu „Ochrona i odtworzenie mokradeł...” Wpływie w skali województwa na realizację celu jakim jest Zwiększenie ochrony przeciwpowodziowej i zwiększenie możliwości gromadzenia wody	Działanie bez żadnego wpływu w skali lokalnej, nie mówiąc o skali regionalnej województwa.	Nie uwzględniono	Trudno zgodzić się ze stwierdzeniem, że wskazane działanie pozostanie bez żadnego wpływu w skali lokalnej. Odtwarzanie mokradeł pozwoli przywrócić im istotną funkcję retencyjną - obszary tego typu chłoną wodę w czasie powodzi i oddają w czasie suszy, wpływają pozytywnie na bilans wodny w zlewni.
131	Państwowy Instytut Geologiczny - Państwowy Instytut Badawczy (PIG-PIB)	Rozdz. 3.4.1.2.	Rozdział napisano całkowicie lakonicznie. Podanie tylko wyników oceny stanu i lokalizacji GZWP nie pokazuje w ogóle zagadnień gospodarowania wodami podziemnymi na obszarze województwa.	Praktycznie brak danych hydrogeologicznych o terenie województwa i problemach wynikających z gospodarowania wodami.	Nie uwzględniono	Poziom szczegółowości rozdziału 3.4.1.2 odpowiada pozostałym elementom diagnozy w poszczególnych obszarach interwencji. Nieprawdziwe jest stwierdzenie, że we wskazanym rozdziale przedstawiono wyłącznie wyniki oceny stanu i lokalizacji GZWP. W Programie opisano przyczyny przekroczeń wskaźników jakości JCPWd oraz zagrożenia dla zasobów wód podziemnych wynikające ze wzrostu

Lp.	Autor uwagi	Nazwa dokumentu i/lub jego części /Strona	Treść uwagi	Uzasadnienie	Status	UWAGI/ Uzasadnienie dla nieuwzględnionych
						częstotliwości występowania susz i prognozowanych zmian klimatu.
13 2	Państwowy Instytut Geologiczny - Państwowy Instytut Badawczy (PIG-PIB)	dokument	Zupełny brak odniesienie się do danych wynikających z zakończonych konsultacji społecznych IIaPGW z działaniami na lata 2022-2027	Do uzupełnienia w dokumencie.	Nie uwzględniono	Źródłem danych do sporządzenia Programu były przede wszystkim uchwalone dokumenty strategiczne. W uwadze nie wskazano jakie dane pochodzące z konsultacji społecznych II aPGW miałyby mieć wpływ na ustalenia Programu.
13 3	Państwowy Instytut Geologiczny - Państwowy Instytut Badawczy (PIG-PIB)	Tab. 68. ZW.2.	Proszę o wyjaśnienie realizacji celu ZW2.1. ustanawianie stref ochronnych ujęć wód podziemnych.	Ustanawianie strefy tereny ochrony pośredniej i bezpośredniej wynika z zapisów ustawy Prawo wodne. Proszę wyjaśnić jak województwo zamierza realizować to zadanie nie będące w ogóle w gestii województwa tylko właścicieli ujęć.	Nie uwzględniono	W harmonogramie realizacji Programu ujęto zadania realizowane zarówno przez Zarząd Województwa Mazowieckiego i podległe mu jednostki (tzw. zadania własne), jak i działania podejmowane przez inne podmioty, które mają wpływ na jakość środowiska w województwie mazowieckim (tzw. zadania monitorowane). Zgodnie z ustawą Prawo wodne, srefę ochronną obejmującą: 1) wyłącznie teren ochrony bezpośredniej ustanawia właściwy organ Wód Polskich w drodze decyzji; 2) teren ochrony pośredniej i teren ochrony pośredniej ustanawia wojewoda w drodze aktu prawa miejscowego. Stąd też jako podmioty realizujące to zadanie wskazano PGW Wody Polskie oraz wojewodę.
13 4	Państwowy Instytut Geologiczny - Państwowy Instytut Badawczy (PIG-PIB)	Tab. 68. ZW.2.	Proszę o wyjaśnienie realizacji celu ZW2.2. Monitorowanie stanu ilościowego i chemicznego JCWPd	Realizacji tego zadania nie leży po stronie województwa tylko PIG-PIB. Więc jak województwo zamierza realizować to zadanie? Konieczne do wyjaśnienia.	Nie uwzględniono	W harmonogramie realizacji Programu ujęto zadania realizowane zarówno przez Zarząd Województwa Mazowieckiego i podległe mu jednostki (tzw. zadania własne), jak i działania podejmowane przez inne podmioty, które mają wpływ na jakość środowiska w województwie mazowieckim (tzw. zadania monitorowane)
13 5	Państwowy Instytut Geologiczny - Państwowy Instytut Badawczy (PIG-PIB)	Dokument od str. 114 do 116	Niekoncesjonowana eksploatacja oraz naruszenia w eksploatacji złóż Stan zasobów kopaliny w Polsce ulega ciąglem u zmniejszaniu tak pod względem ilości złóż, jak i zasobów tych kopaliny, co wpływa bezpośrednio na bezpieczeństwo	Z uwagi na kilka niedoprecyzowań proponuje się prerredagowanie tekstu według tekstu zamieszczonego w kolumnie „treść uwagi”	Częściowo uwzględniono	Częściowo prerredagowano i uzupełniono informacje

Lp.	Autor uwagi	Nazwa dokumentu i/lub jego części /Strona	Treść uwagi	Uzasadnienie	Status	UWAGI/ Uzasadnienie dla nieuwzględnionych
			<p>surowcowe kraju.</p> <p>Wydobywanie kopalin bez wymaganej prawem koncesji (określane również jako nielegalna lub niekontrolowana eksploatacja kopalin) jest zjawiskiem powszechnym na obszarze całej Polski, również na terenie Mazowsza. Dotyczy przede wszystkim kruszyw naturalnych piaskowo-żwirowych. Takie działania stanowią przyczynę wielu strat i szkód o charakterze środowiskowo-społeczno-finansowym. Przede wszystkim generują straty dla Skarbu Państwa oraz stawiają w niekorzystnej sytuacji finansowej legalnie działających przedsiębiorców branży wydobywczej.....</p>			
13 6	Państwowy Instytut Geologiczny - Państwowy Instytut Badawczy (PIG-PIB)	Str. 7, Wykaz skrótów	W Wykazie skrótów dwukrotnie umieszczono skrót BBDG	Powtórzenie.	Uwzględniono	Usunięto powtórzenie z wykazu skrótów.
13 7	Państwowy Instytut Geologiczny - Państwowy Instytut Badawczy (PIG-PIB)	Str.12, Rozdział 1.1 Podstawa prawna i cel opracowania	Zdanie: „Niniejszy Program stanowi w szczególności aktualizację Programu ochrony środowiska dla Województwa Mazowieckiego do 2022 r.” nie ma odzwierciedlenia w tytule dokumentu. Tytuł sugeruje, że jest to nowy dokument programowy opracowany dla województwa.	Z tytułu opracowania zamieszczonego na stronie pierwszej nie wynika, że ma to być aktualizacja Programu ochrony środowiska dla Województwa Mazowieckiego do 2022 r., przyjętego uchwałą nr 3/17 Sejmiku Województwa Mazowieckiego z dnia 24 stycznia 2017 r. Zasadnym wydaje się doprecyzowanie tytułu.	Uwzględniono	Usunięto zdanie dotyczące aktualizacji.
13 8	Państwowy Instytut Geologiczny - Państwowy Instytut Badawczy (PIG-PIB)	Str. 12, Rozdział 1.1 Podstawa prawna i cel opracowania	Zdanie: „Program służy realizacji celów przyjętych w krajowych i wojewódzkich dokumentach strategicznych, ze szczególnym uwzględnieniem Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030 roku. Innowacyjne Mazowsze (SRWM 2030)” wydaje się być sprzeczne z informacjami umieszczonymi we wcześniejszym akapicie, w którym jest mowa o tym, iż zgodnie z Ustawą Prawo ochrony środowiska opracowany program ochrony środowiska ma realizować politykę ochrony środowiska, a także uwzględniać cele zawarte w dokumentach planistycznych.	Program ochrony środowiska jest dokumentem, w którym na podstawie analizy oceny stanu środowiska danej jednostki administracyjnej, sformułowane zostają cele i kierunki interwencji – mają one być spójne z celami i kierunkami sformułowanymi w obowiązujących dokumentach strategicznych i sektorowych. Zapis zaproponowany przez Autorów wydaje się być zbyt dużym uproszczeniem – opracowany dokument nie ma realizować celów przyjętych w krajowych i wojewódzkich dokumentach strategicznych, a jedynie ma je uwzględnić w konstruowanej dla województwa mazowieckiego i przewidzianej do realizacji w przyszłości polityce ochrony środowiska.	Uwzględniono	Przeredagowano zdanie.
13 9	Państwowy Instytut Geologiczny - Państwowy Instytut Badawczy (PIG-PIB)	Str. 12-13, Rozdział 1.2 Metodyka sporządzenia Programu	W rozdziale stosowany jest termin: „obszary środowiskowe”, który wydaje się metodologicznie nieuzasadniony.	W rozdziale 1.2 Autorzy wskazują, że „Podstawą dla wyznaczenia sposobu opracowania niniejszego Programu były wskazania zawarte w Wytycznych do opracowania wojewódzkich, powiatowych i gminnych programów ochrony środowiska, przygotowanych przez Ministerstwo Środowiska” (2015). W przywołanym dokumencie jest mowa o tym, że „W dokumentach strategicznych i programowych istnieje mnogość terminów	Uwzględniono	Zmieniono "obszary środowiskowe" na "obszary interwencji".

Lp.	Autor uwagi	Nazwa dokumentu i/lub jego części /Strona	Treść uwagi	Uzasadnienie	Status	UWAGI/ Uzasadnienie dla nieuwzględnionych
				odnoszących się do podejmowanych działań (np. priorytety, kierunki interwencji, cele główne i szczegółowe, działania, zadania; zob. Załącznik nr 4). Istotne jest zatem świadome wybranie terminów i ich konsekwentne stosowanie w przygotowywanym POŚ. Należy pamiętać, że słowa mają znaczenie i że ułatwiają poruszanie się po dokumencie. W Wytycznych używane są terminy: obszar interwencji ->cel ->kierunek interwencji ->zadanie”, stąd też zasadnym wydaje się zamiana stosowanego terminu „obszary środowiskowe” na „obszary interwencji”.		
140	Państwowy Instytut Geologiczny - Państwowy Instytut Badawczy (PIG-PIB)	Str,13, Rozdział 1.2 Metodyka sporządzenia Programu	Zdanie: „W dokumencie, wyodrębniono także zagadnienia związane z: • edukacją ekologiczną; • adaptacją do zmian klimatu.” W powyższym zdaniu brakuje słowa: „horyzontalne” oraz informacji wyjaśniającej brak uwzględnienia pozostałych zagadnień horyzontalnych wskazanych w Wytycznych.	W świetle Wytycznych zagadnienia: edukacja ekologiczna oraz adaptacja do zmian klimatu stanowią zagadnienia horyzontalne. W związku z tym sugeruje się uzupełnić zdanie o słowo: horyzontalne. Ponadto w Wytycznych wyróżnia się 4 rodzaje zagadnień horyzontalnych, oprócz dwóch wyżej wymienionych, są jeszcze: monitoring środowiska oraz nadzwyczajne zagrożenia środowiska. Jeżeli Autorzy uznali, że nie będą omawiać tych rodzajów zagadnień, zasadnym wydaje się krótki komentarz dlaczego.	Nie uwzględniono	Pozostałe zagadnienia horyzontalne, takie jak nadzwyczajne zagrożenia środowiska i monitoring środowiska zostały uwzględnione w poszczególnych obszarach interwencji. Wytyczne do opracowania programów ochrony środowiska są dokumentem pomocniczym, który nie ma charakteru wiążącego.
141	Państwowy Instytut Geologiczny - Państwowy Instytut Badawczy (PIG-PIB)	Str.24, Rozdział 1.4 Określenie celu nadrzędnego	Zdanie: „Cel ten jest zgodny z zasadą zrównoważonego rozwoju, przez który zgodnie z ustawą Prawo ochrony środowiska z dnia 27 kwietnia 2001 r. rozumie się taki rozwój społeczno-gospodarczy, w którym następuje proces integrowania działań politycznych, gospodarczych i społecznych, z zachowaniem równowagi przyrodniczej oraz trwałości podstawowych procesów przyrodniczych, w celu zagwarantowania możliwości zaspokajania podstawowych potrzeb poszczególnych społeczności lub obywateli zarówno współczesnego pokolenia, jak i przyszłych pokoleń” wymaga redakcji.	Zdanie wymaga przeredagowania, gdyż Ustawa Prawo ochrony środowiska nie odnosi się do celu projektu WPOŚ ale do zasady zrównoważonego rozwoju. Ponadto zasadnym wydaje się korekta redakcyjna tego zdania.	Nie uwzględniono	Z przytoczonego zdania nie wynika, żeby ustawa Prawo ochrony środowiska odnosiła się do celu Programu ochrony środowiska. We wskazanym fragmencie podano definicję zasady zrównoważonego rozwoju, zgodnie z ww. ustawą.
142	Państwowy Instytut Geologiczny - Państwowy Instytut Badawczy (PIG-PIB)	Str. 46, Rozdział 3.1.1.2. Ochrona klimatu	Jakie jest uzasadnienie dla treści tego rozdziału?	Informacje zamieszczone w tym rozdziale nie odnoszą się do obszaru województwa mazowieckiego – mają charakter ogólny, przeglądowy i trudno je powiązać z sytuacją województwa; być może bardziej uzasadnione byłoby skompilowanie części treści rozdziału 3.1.1.2. z rozdziałem 5? Sugerowanym rozwiązaniem może być również przeniesienie treści tego rozdziału oraz innych informacji dotyczących dokumentów krajowych i unijnych znajdujących się w pozostałych rozdziałach dokumentu do nowego podrozdziału w rozdziale 1. zatytułowanego np. Dokumenty	Nie uwzględniono	Uzasadnieniem dla treści tego rozdziału jest sama nazwa obszaru środowiskowego, tj. Ochrona klimatu i jakości powietrza (OP). Zagadnienie ochrony klimatu jest bardzo rozległe i ciężko odnieść je tylko do obszaru województwa, jednak nieuwzględnienie tego zagadnienia w niniejszym rozdziale również generuje wątpliwości. Zgodnie z prośbą UMWM na wstępie Programu odniesiono się wyłącznie

Lp.	Autor uwagi	Nazwa dokumentu i/lub jego części /Strona	Treść uwagi	Uzasadnienie	Status	UWAGI/ Uzasadnienie dla nieuwzględnionych
				strategiczne Unii Europejskiej i Polski.		do dokumentów strategicznych szczebla regionalnego. Odniesienie do krajowych i unijnych dokumentów strategicznych ma miejsce we właściwych rozdziałach poszczególnych obszarów środowiskowych.
14 3	Państwowy Instytut Geologiczny - Państwowy Instytut Badawczy (PIG-PIB)	Str.58, Rozdział 3.2.1 Diagnoza stanu istniejącego	Zdanie: „Zgodnie z art. 119a Ustawy Prawo ochrony środowiska z dnia 27 kwietnia 2001 r. opracowuje się program ochrony środowiska przed hałasem dla obszaru województwa” wymaga przededagowania.	Zdanie jest zbyt ogólne. Zasadnym jest doprecyzowanie: kto opracowuje tego rodzaju dokumenty i w jakim celu.	Uwzględniono	
14 4	Państwowy Instytut Geologiczny - Państwowy Instytut Badawczy (PIG-PIB)	Str.58, Rozdział 3.2.1 Diagnoza stanu istniejącego	Zdanie: „Głównym celem programu jest wskazanie działań mających za zadanie ograniczenie emisji hałasu do środowiska” wymaga przededagowania.	Taki zapis stoi w sprzeczności z pozostałymi zapisami odnośnie celów w poszczególnych obszarach środowiskowych. Sugeruje się zmianę zapisu na: Jednym z głównych celów...	Uwzględniono	
14 5	Państwowy Instytut Geologiczny - Państwowy Instytut Badawczy (PIG-PIB)	Str. 64, Rozdział 3.2.1.3. Hałas lotniczy	W rozdziale 3.2.1.3. umieszczono zapis: „W związku z brakiem możliwości dotrzymania standardów jakości środowiska (przekroczenie poziomów dopuszczalnych), utworzony jest obszar ograniczonego użytkowania dla Portu Lotniczego im. Fryderyka Chopina w Warszawie i Portu Lotniczego Warszawa-Modlin. W poniższych tabelach przedstawiono szacunkową liczbę osób ekspozowanych na hałas lotniczy (LDWN i LN) w otoczeniu Portu Lotniczego im. Fryderyka Chopina w Warszawie i w m.st. Warszawie.”, a następnie w tabelach 13 i 14 umieszczono informacje na temat szacunkowej liczby osób ekspozowanych na hałas lotniczy odpowiednio w otoczeniu Portu Lotniczego oraz w m.st. Warszawa. W tabeli 15 zestawiono wyniki pomiarów hałasu lotniczego wykonanego w 2019 i 2020 roku. Ponieważ dane zamieszczone w ww. tabelach nie zostały skomentowane, wątpliwości budzi jedna ze sformułowanych w Analizie SWOT (tabela 17) mocnych stron: „W 2020 r. nie stwierdzono osób narażonych na hałas lotniczy”.	N podstawie przedstawionych danych wątpliwości budzi prawdziwość konstatacji, że „W 2020 r. nie stwierdzono osób narażonych na hałas lotniczy”. Ponadto fakt, że taka sytuacja nie miała miejsca w 2020 r. nie oznacza, że się nie powtórzy – przynajmniej nie wynika to z tekstu. Przytoczony zapis wydaje się również być w opozycji do słabych stron, w tym do zapisu mówiącego o przekroczeniu dopuszczalnych poziomów (czego? – prawdopodobnie zabrakło tu słowa: hałasu) na obszarze wokół Portu Lotniczego im. Fryderyka Chopina w Warszawie i Portu Lotniczego Warszawa-Modlin.	Uwzględniono	Poprawiono
14 6	Państwowy Instytut Geologiczny - Państwowy Instytut Badawczy (PIG-PIB)	Str.67, Rozdział 3.2.3 Analiza SWOT i obszary problemowe	Stwierdzenie w tabeli 17 (Zagrożenia): „Niska chęć zmian przez mieszkańców nawyków wpływających negatywnie na klimat akustyczny” oraz w tekście (ostatni akapit): „opór społeczny do zmian przyzwyczajzeń” wymaga wyjaśnienia.	W rozdziale poświęconym zagadnieniom hałasu nie występują informacje mogące doprowadzić do wniosków wskazanych w Tabeli 17.	Częściowo uwzględniono	Usunięto zdanie
14 7	Państwowy Instytut Geologiczny - Państwowy Instytut	Str.70, Rozdział 3.3.1, Diagnoza stanu istniejącego	Tabela 20 i Tabela 21 – brak zasadności uwzględnienia tych tabel w tekście dokumentu. Jaki jest powód, że zadania te nie zostały ujęte w harmonogramie zadań monitorowanych w obszarze	Informacje podane w tabeli 20 i Tabeli 21, stanowią zadania inwestycyjne (tytuły tabel) i powinny zostać uwzględnione w Załączniku 1 w części zadania monitorowane obszaru Pola	Nie uwzględniono	Przyjęty układ dokumentu zakłada umieszczenie w załączniku celów, kierunków działań i zadań, których

Lp.	Autor uwagi	Nazwa dokumentu i/lub jego części /Strona	Treść uwagi	Uzasadnienie	Status	UWAGI/ Uzasadnienie dla nieuwzględnionych
	Badawczy (PIG-PIB)		Pola Elektromagnetyczne w Załączniku 1? Ponadto, w rozdziale brakuje informacji czy prowadzone były badania natężenia pól elektromagnetycznych pochodzących od źródeł liniowych.	Elektromagnetyczne? Brak informacji dotyczących prowadzonych badań natężenia pól elektromagnetycznych pochodzących od źródeł liniowych wpływa na wiarygodność stwierdzenia w analizie SWOT (mocne strony), że na obszarze województwa: „Brak przekroczeń dopuszczalnych wartości poziomów pól”. Sugeruje się uzupełnić tekst dokumentu o powyższe informacje.		<p>realizacja wpłynie pozytywnie na stan środowiska. Umieszczone w tabelach 20. i 21. planowane inwestycje odnoszą się do przedsięwzięć, których wpływ na środowisko może być potencjalnie negatywny. W związku z powyższym działania te nie wpisują się w strukturę załącznika i nie mogą zostać w nim umieszczone. Ponadto w Załączniku 1 widnieje zadanie „PEM.1.1. Kontynuacja monitoringu poziomu pól elektromagnetycznych w środowisku”.</p> <p>Utrzymanie poziomów pól elektromagnetycznych na poziomie niższym bądź równym niż wartości dopuszczalne wynika z art. 121 ustawy Prawo ochrony środowiska (Dział VI). Z powyższej ustawy wynika również obowiązek pomiarów poziomów pól elektromagnetycznych dla poszczególnych źródeł (w tym napowietrznych linii elektroenergetycznych o napięciu znamionowym <u>nie niższym niż 110 kV</u>). Wyniki pomiarów przekazuje się wojewódzkiemu inspektorowi ochrony środowiska i państwowemu inspektorowi sanitarnemu. Dodatkowo ustawa wskazuje rozporządzenie Ministra Klimatu i Środowiska z dnia 15 grudnia 2020 r. w sprawie zakresu i sposobu prowadzenia okresowych badań poziomów pól elektromagnetycznych w środowisku, które ustala sposób wyboru punktów pomiarowych oraz <u>sposoby prezentacji wyników pomiarów</u>. Zgodnie z ustawą Prawo ochrony środowiska oceny poziomów pól elektromagnetycznych w środowisku i obserwacji zmian</p>

Lp.	Autor uwagi	Nazwa dokumentu i/lub jego części /Strona	Treść uwagi	Uzasadnienie	Status	UWAGI/ Uzasadnienie dla nieuwzględnionych
						<p>dokonuje się w ramach państwowego monitoringu środowiska. Zgodnie z art. 124 ustawy Prawo ochrony środowiska <u>Główny Inspektor Ochrony Środowiska prowadzi coroczny rejestr zawierający informacje o terenach, na których stwierdzono przekroczenie dopuszczalnych poziomów pól elektromagnetycznych z wyszczególnieniem terenów przeznaczonych pod zabudowę mieszkaniową i miejsc dostępnych dla ludzkości.</u></p> <p>W przedstawionym Programie ochrony środowiska dla województwa mazowieckiego do 2030 r. szczegółowo wymieniono miejsca, w których przeprowadzono pomiary, a także przedstawiono ocenę poziomów pól elektromagnetycznych dokonaną przez GIOŚ. Zgodnie z oceną GIOŚ, brak jest przekroczeń wartości dopuszczalnych pól elektromagnetycznych (otrzymane wartości zaprezentowane w tabeli 23. znacznie odbiegają od poziomów dopuszczalnych), w związku z tym w analizie SWOT w mocnych stronach można stwierdzić brak przekroczeń dopuszczalnych wartości poziomów pól (zgodnie z ustawą Prawo ochrony środowiska).</p>
14 8	Państwowy Instytut Geologiczny - Państwowy Instytut Badawczy (PIG-PIB)	Str. 97, Tabela 30	Wśród mocnych stron w obszarze gospodarowania wodami Autorzy wskazali „Występowanie dużych zasobów wód podziemnych w GZWP” – jaka jest podstawa dla tego stwierdzenia?	W rozdziale 3.4.1.2. Wody podziemne Autorzy przedstawili informację o występowaniu 16 GZWP i 2 LZWP na terenie województwa mazowieckiego. W tabeli 28 zawierającej wybrane parametr GZWP znajdujących się na terenie województwa mazowieckiego (tytuł tabeli jest nieadekwatny do jej treści, bowiem w tabeli są również zestawione LZWP) nie zamieścili żadnych danych dotyczących parametrów ilościowych, stąd też sformułowanie w analizie SWOT tezy o dużych zasobach nie jest w żaden sposób uzasadnione. Treść dokumentu nie daje możliwości weryfikacji tego zapisu – należy	Uwzględniono	Przywołany zapis dotyczy zasobów wód podziemnych ogółem - w Programie omyłkowo wskazano, że ta informacja dotyczy GZWP. W rozdziale 3.4.1.2 dodano zapis dot. zasobów wód podziemnych województwa mazowieckiego. Skorygowano tytuł tabeli 28 na "Wybrane parametry GZWP i LZWP...".

Lp.	Autor uwagi	Nazwa dokumentu i/lub jego części /Strona	Treść uwagi	Uzasadnienie	Status	UWAGI/ Uzasadnienie dla nieuwzględnionych
				uzupełnić brakujące informacje i /lub zweryfikować sformułowane stwierdzenie.		
14 9	Państwowy Instytut Geologiczny - Państwowy Instytut Badawczy (PIG-PIB)	Str. 111-112, Rozdział 3.6.1. Diagnostyka stanu istniejącego	Zdanie: „Powyższe aspekty wydobywania surowców dotyczą w marginalnym stopniu województwa mazowieckiego, ponieważ praktycznie nie występują złoża odwadniane na potrzeby eksploatacji” budzi wątpliwości i należy je usunąć lub przeredagować akapit, w którym się ono znajduje.	Jeśli, w opinii autorów, opisane przed przywołanym zdaniem aspekty wydobywania surowców dotyczą jedynie w marginalnym stopniu województwa mazowieckiego, to jakie jest uzasadnienie dla ich opisywania? W tym przypadku należałoby odnieść się do zagadnień, które znacząco bardziej dotyczą obszaru opisywanej jednostki administracyjnej. Być może warto się odnieść także do kwestii ochrony złóż kopalin przed zainwestowaniem ograniczającym lub uniemożliwiającym ich wykorzystanie. Mając na uwadze opinię Autorów o marginalnym znaczeniu aspektów wymienionych na stronach 111-112 dyskusyjne wydaje się umieszczenie w analizie SWOT wśród słabych stron informacji o niekorzystnym wpływie eksploatacji złóż na środowiska.	Uwzględniono	Zmieniono zapisy
15 0	Państwowy Instytut Geologiczny - Państwowy Instytut Badawczy (PIG-PIB)	Str.133, Rozdział 3.8.1.1. Odpady komunalne	Zdanie: „Stosunek ilości odpadów odebranych z gospodarstw domowych do odpadów z innych źródeł na przestrzeni ostatnich lat nie ulegał większym zmianom” wymaga komentarza i podania danych, w oparciu o które zostały sformułowane zawarte w tym zdaniu wnioski.	W rozdziale 3.8.1.1 (akapit powyżej wskazanego zdania), Autorzy dokumentu odnoszą się do danych ilościowych tylko dla odpadów zebranych z terenu województwa mazowieckiego. Zasadnym wydaje się podanie również danych ilościowych w stosunku do odpadów odebranych. Brak inwentaryzacji wszystkich strumieni odpadów komunalnych na terenie województwa może doprowadzić w efekcie do mało wiarygodnych wniosków.	Uwzględniono	Poprawiono zapis danych. W programie przedstawiono dane dot. odpadów komunalnych zebranych oraz dane dot. odpadów komunalnych odebranych.
15 1	Państwowy Instytut Geologiczny - Państwowy Instytut Badawczy (PIG-PIB)	Str.133, Rozdział 3.8.1.1. Odpady komunalne	Zdanie: „Udział selektywnie zebranych odpadów komunalnych na terenie województwa mazowieckiego zwiększa się – w 2020 r. stanowiły one ok. 37% wszystkich odpadów komunalnych. Wzrost w stosunku do 2019 r. wyniósł ponad 40%, co wskazuje na skuteczność wprowadzanych zmian w systemie zbiórki odpadów komunalnych” wymaga uzupełnienia o dane ilościowe w zakresie odpadów odebranych.	W tym przypadku, podobnie jak wskazano to w wierszu powyżej, zasadnym wydaje się podanie również danych ilościowych w stosunku do odpadów odebranych. Brak inwentaryzacji wszystkich strumieni odpadów komunalnych na terenie województwa może skutkować wyciągnięciem niewłaściwych wniosków.	Nie uwzględniono	Nie uwzględniono. W celu przejrzystości dokumentu uwzględniono jedynie selektywnie zebrane odpady komunalne.
15 2	Państwowy Instytut Geologiczny - Państwowy Instytut Badawczy (PIG-PIB)	Str.133-135, Rozdział 3.8.1.1. Odpady komunalne	Stosowanie pojęć: „odpady zebrane” i „odpady odebrane”.	Wydaje się, że Autorzy w tym rozdziale, stosują zamiennie pojęcia: „odpady zebrane” i „odpady odebrane”, co wpływa zasadniczo na wiarygodność podanych danych ilościowych oraz prezentowanych wniosków. Sugeruje się przeredagowanie tego rozdziału w taki sposób, aby obejmował wszystkie strumienie wytwarzanych odpadów komunalnych z rozróżnieniem odpadów zebranych i odebranych.	Uwzględniono	Uwzględniono. Ujednolicono dane dot. odpadów zebranych oraz dodano informację o ilości odpadów odebranych.
15 3	Państwowy Instytut Geologiczny - Państwowy Instytut	Str.139, Rozdział 3.8.1.5. Odpady z wyrobów	Zdanie: „W 2020 r. wszystkie jednostki samorządowe na terenie województwa mazowieckiego korzystały z Bazy Azbestowej” wymaga komentarza.	Sugeruje się wyjaśnienie, w jakim zakresie JST „korzystały z Bazy Azbestowej” i jaki miało to wpływ na podejmowanie działań związanych z gospodarowaniem odpadami zawierającymi azbest.	Częściowo uwzględniono	Częściowo uwzględniono. Dodano zapis o celu funkcjonowania Bazy Azbestowej.

Lp.	Autor uwagi	Nazwa dokumentu i/lub jego części /Strona	Treść uwagi	Uzasadnienie	Status	UWAGI/ Uzasadnienie dla nieuwzględnionych
	Badawczy (PIG-PIB)	zawierających azbest				
154	Państwowy Instytut Geologiczny - Państwowy Instytut Badawczy (PIG-PIB)	Str.140, Rozdział 3.8.1.6 Odpady przemysłowe	Treść rozdziału zbyt ogólna, nie wnosząca żadnych informacji o tej grupie odpadów.	Zasadnym wydaje się uzupełnienie treści tego rozdziału, wykorzystując dane z bazy BDO (str. 132 niniejszego dokumentu), w taki sposób, aby przedstawiał syntetyczne informacje pozwalające na charakterystykę tej grupy odpadów.	Nie uwzględniono	Nie uwzględniono. Ze względu na brak możliwości pozyskania danych z obecnie istniejącego systemu BDO, zrezygnowano z przedstawienia danych dot. odpadów przemysłowych.
155	Państwowy Instytut Geologiczny - Państwowy Instytut Badawczy (PIG-PIB)	Str.145, Rozdział 3.8.3. Analiza SWOT i obszary problemowe	Tabela 49: Analiza SWOT (Zagrożenia): „Trudność w osiągnięciu coraz bardziej rygorystycznych wymagań dot. poziomów odzysku i recyklingu” – brak odniesienia w treści dokumentu do prezentowanego zagadnienia.	W treści rozdziału Autorzy nie zamieścili żadnej informacji dotyczącej wymaganych prawem obowiązków osiągnięcia poziomów odzysku i recyklingu na terenie województwa. Wydaje się zasadnym wprowadzenia stosownego komentarza w tym zakresie, potwierdzającego słuszność wskazanego stwierdzenia.	Uwzględniono	Uwzględniono. Usunięto zapis, dla którego brak jest odniesienia w dokumencie.
156	Państwowy Instytut Geologiczny - Państwowy Instytut Badawczy (PIG-PIB)	Str. 173, rozdział 3.9.1.5. Lasy	Wyjaśnienia bądź korekty wymaga powoływanie się na 2 źródła w zdaniu: „Zgodnie z art. 15 pkt. 7a Ustawy z dnia 28 września 1991 r. o lasach, lasy w granicach administracyjnych miast i w odległości do 10 km od granic administracyjnych miast liczących ponad 50 tys. mieszkańców są lasami ochronnymi142.”	W pierwszej kolejności cytowany przepis wskazuje, że „Za lasy szczególnie chronione, zwane dalej „lasami ochronnymi”, mogą być uznane lasy, które są położone w granicach administracyjnych miast i w odległości do 10 km od granic administracyjnych miast liczących ponad 50 tys. mieszkańców”. W tym kontekście zapis opracowania jest nieprawdziwy. Wyjaśnienia wymaga również powoływanie się w tym zdaniu na dokument cytowany w przypisie dolnym pod numerem 142? Czy powyższe opracowanie stanowi podstawę dla zapisów ustawy?	Uwzględniono	
157	Państwowy Instytut Geologiczny - Państwowy Instytut Badawczy (PIG-PIB)	Załącznik 1, Harmonogram zadań koordynowanych	W przypadku wielu zadań jako podmioty odpowiedzialne wskazano: gminy, miasta, powiaty – nie jest jasne, które jednostki administracyjne mieli na myśli Autorzy postępując się terminem „miasta”.	Stosowana przez Autorów terminologia odnosząca się do podziału administracyjnego kraju wymaga uporządkowania. Czy pisząc o miastach Autorzy mieli na myśli gminy miejskie? Jeśli tak, wystarczy pozostać przy terminie „gminy”; jeśli natomiast chodziło o miasta na prawach powiatu, to zasadnym wydaje się dodanie słów „na prawach powiatu”.	Uwzględniono	Przyjęto podział na gminy i powiaty.
158	Państwowy Instytut Geologiczny - Państwowy Instytut Badawczy (PIG-PIB)	Str. 15, Załącznik 1 Zadanie ZW.4.8.	Jako jeden z podmiotów odpowiedzialnych za realizację zadania wskazano PIG-IMGW – zapis ten wymaga korekty (wydaje się, że powinno być: IMGW-PIB)		Uwzględniono	Poprawiono nazwę podmiotu w harmonogramie.
159	Państwowy Instytut Geologiczny - Państwowy Instytut Badawczy (PIG-PIB)	Uwaga ogólna	Dokument wymaga weryfikacji redakcyjnej, np.str.15 (piąty wers od dołu) słowo Europe, na str. 26 pod rysunkiem 2 zdanie drugi i trzecie rozpoczynają się małą literą; wielokrotnie pojawia się zapis „gospodarka wodnościekowa” (zamiast „gospodarka wodno-ściekowa”), w tym m.in. w tytule rozdziału 3.5, str. 42		Uwzględniono	
160	Państwowy Instytut Geologiczny - Państwowy	Uwaga ogólna	I wiersz w Tabeli 5, przypadkowy podział wyrazów w nagłówkach tabel.		Uwzględniono	W najnowszej wersji pliku brak podziału wyrazów w nagłówkach tabeli.

Lp.	Autor uwagi	Nazwa dokumentu i/lub jego części /Strona	Treść uwagi	Uzasadnienie	Status	UWAGI/ Uzasadnienie dla nieuwzględnionych
	Instytut Badawczy (PIG-PIB)					
16 1	Państwowy Instytut Geologiczny - Państwowy Instytut Badawczy (PIG-PIB)	Uwaga ogólna	W zakresie gospodarowania wodami (ZW) – w zakresie wód podziemnych w POŚ brak działań województwa. POŚ odnosi się tylko i wyłącznie do działań realizowanych przez inne jednostki.		Nie uwzględniono	Zadania realizowane w ramach poszczególnych kierunków interwencji zostały przedstawione w harmonogramie stanowiącym załącznik 1 do Programu. W harmonogramie realizacji Programu ujęto zadania realizowane zarówno przez Zarząd Województwa Mazowieckiego i podległe mu jednostki (tzw. zadania własne), jak i działania podejmowane przez inne podmioty, które mają wpływ na jakość środowiska w województwie mazowieckim (tzw. zadania monitorowane). Podkreślić przy tym należy, iż Program obejmuje perspektywę do 2030 roku, a w harmonogramie ujęto te działania, których realizacja została już zaplanowana zarówno przez województwo, jak i pozostałe jednostki samorządowe na jego terenie. Gminy na terenie województwa mazowieckiego otrzymują pomoc finansową w ramach programu Mazowsze dla klimatu, którego celem jest podniesienie poziomu ochrony przed skutkami zmian klimatu i zagrożeń naturalnych poprzez finansowanie działań związanych z adaptacją do zmian klimatu, w tym w szczególności z błękitną i zieloną infrastrukturą, różnorodnością biologiczną, mikroretencją oraz energooszczędnością. Do ochrony zasobów wód podziemnych i powierzchniowych przyczynią się także przewidziane działania mające na celu uporządkowanie gospodarki wodno-ściekowej.

Ad. 3. Propozycje dotyczące metod i częstotliwości przeprowadzania monitoringu skutków realizacji postanowień dokumentu.

Monitorowanie realizacji *Programu* stanowi integralny element całego procesu jego opracowania i wdrażania oraz wymaga odpowiedniego uwzględnienia w harmonogramie czasowym. Takie podejście umożliwi odpowiednio częste sprawdzanie sposobu realizacji założeń określonych w opracowaniu, a poprzez to – odpowiednio wczesne wdrożenie ewentualnych środków korygujących.

Monitorowanie sposobu realizacji zapisów *Programu* przewidziano realizować przy wykorzystaniu wskaźników, odpowiednio dobranych do danego obszaru środowiskowego, mających na celu przedstawienie zdiagnozowanych problemów oraz weryfikację poprawy lub pogorszenia się stanu ochrony środowiska. Ocena postępów realizacji działań na podstawie metody wskaźnikowej daje możliwość monitorowania skuteczności zaplanowanych zadań.

Każdorazowo dążono, aby dobrane wskaźniki umożliwiały zobrazowanie stopnia osiągnięcia wyznaczonych celów i kierunków działań. Zależnie od charakteru poszczególnych wskaźników, wartość docelową wyznaczono jako pochodną obowiązujących przepisów prawa lub jako wyznaczony trend zmian.

Wyznaczone w niniejszym *Programie* wskaźniki środowiskowe dobrano na podstawie ogólnodostępnych źródeł (m.in. GUS, CRFOP). Unikano przy tym wskaźników, które - pomimo poprawności merytorycznej i zasadności ich użycia - nie dają wystarczającej pewności co do ich powtarzalności i stałości tj. możliwości ich wyznaczenia w oparciu o analogiczny zestaw danych wejściowych w późniejszym okresie.

Na potrzeby monitorowania *Programu* zaproponowano zastosowanie łącznie 47 wskaźników. Zachowano przy tym układ treści w podziale na obszary tematyczne:

- Ochrona klimatu i jakości powietrza (OP);
- Zagrożenia hałasem (KA);
- Promieniowanie elektromagnetyczne (PEM);
- Gospodarowanie wodami (ZW);
- Gospodarka wodno-ściekowa (GWS);
- Zasoby geologiczne (ZG);
- Gleby (GL);
- Gospodarka odpadami i zapobieganie powstawaniu odpadów (GO);
- Zasoby przyrodnicze (ZP);
- Poważne awarie przemysłowe (PAP).

Stopień realizacji przyjętych w *Programie* celów i kierunków interwencji oraz określenie stopnia zgodności stanu środowiska naturalnego z zasadami zrównoważonego rozwoju wyrażonego w polityce ekologicznej państwa przedstawiany będzie w raportach z realizacji *Programu*, sporządzanych na podstawie art. 18 ust. 2 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2021 r. poz. 1973, z późn. zm.). Zgodnie z przepisami ww. ustawy, raporty sporządzane będą przez organ wykonawczy województwa oraz przedstawiane Sejmikowi Województwa co dwa lata.